

www.abhiyandaily.com

आर्थिक

हरैक दृष्टि, आर्थिक कोण

अभियान

राष्ट्रिय दैनिक

सरकारको गलत कर नीतिका कारण
तस्कररी बढ्यो : उपभोक्तावादी २

क्यान र आइएमई पेबीच
रणनीतिक साम्भेदारी ३

तस्कररी नियन्त्रणको प्रभावकारी
उपाय ४

विद्युत् विधेयक प्रतिनिधिसभामा
पेश ८

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

बागमती प्रदेश, काठमाण्डौ जिल्ला, बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. ०१ मा प्रस्तावित
बुढानिलकण्ठ हेरिटेज होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन (EIA) प्रतिवेदनमा
राय सुझावको लागि आवाहन गरिएको

सार्वजनिक सूचना

प्रथम पटक प्रकाशित मिति २०८०/०६/१९

बुढानिलकण्ठ हेरिटेज लिमिटेड प्रस्तावक रहेको बागमती प्रदेश, काठमाण्डौ जिल्ला, बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. ०१ तौलुडमा प्रस्तावित बुढानिलकण्ठ हेरिटेज होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन प्राप्त भएको छ।

प्रस्तावित होटलको पुर्वाधारहरूमा ३ वटा भवन जस मध्ये भवन-१ (मुख्य भवन) भूमिगत तल्ला सहित १० तल्लाको उचाइ २७ मि., भवन-२ (बैङ्कवेट र पार्किङ्ग भवन) भूमिगत तल्ला सहित ५ तल्लाको उचाइ १० मिटर र भवन-३ (हेल्थ क्लब भवन) भूमिगत तल्ला सहित ३ तल्लाको रहने उल्लेख छ। यस होटलमा कुल १०२ कोठामा १९० शय्या रहनेछ। अन्य सुविधाहरूमा स्विमिङ्ग पुल, भिन्न क्षमता भएका व्यक्तिहरूको लागि विशेष पाहुना कोठा, जिम, पार्लर, बार, स्पा, साउना, बैङ्कवेट हल आदि रहने देखिन्छ। कुल जग्गाको क्षेत्रफल ५,९०५.७४ व.मि. होटलको भवनको तल्लाहरूको कुल क्षेत्रफल ११,७६९.८६ व.मि., हरियाली क्षेत्र २०%, खुला क्षेत्र ४८.३% रहने देखिन्छ। ७०,००० लिटर दैनिक भूमिगत पानीको प्रयोग हुने देखिन्छ। होटलबाट प्रभावित क्षेत्रको घरधुरी संख्या ९, २५ घरपरिवार र ४० जनाको बसोबास रहने प्रतिवेदनमा उल्लेख छ।

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ९ (६) बमोजिम यस प्रतिवेदनमा राय-सुझाव दिनका लागि सर्वसाधारणले प्रतिवेदन उतार गर्न मिल्ने व्यवस्था रहेकोले प्रतिवेदन निम्न स्थानहरूमा तथा यस मन्त्रालयको वेबसाइट: www.mofc.gov.np मा समेत सार्वजनिक गरिएको छ। प्रतिवेदनमा उपयुक्त राय सुझाव प्राप्त भएमा यस मन्त्रालयले उक्त प्रस्ताव कार्यान्वयनका लागि स्वीकृति दिने क्रममा त्यस्ता राय-सुझावहरूलाई समेत ध्यानमा राखिनेछ। उक्त प्रतिवेदनका सम्बन्धमा सर्वसाधारण व्यक्ति वा संस्थाको कुनै राय-सुझाव भए यो सूचना प्रथम पटक प्रकाशन भएको मितिले सात (७) दिनभित्र आफ्नो राय सुझाव निम्न ठेगानामा पठाई दिनु हुन यसै सूचनाद्वारा आवाहन गरिन्छ।

प्रतिवेदन अध्ययन वा उतार गर्न सकिने स्थानहरू:

- श्री संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, सिंहदरवार, काठमाण्डौ।
- श्री वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्रको पुस्तकालय, बबरमहल, काठमाण्डौ।
- श्री नेपाल राष्ट्रिय पुस्तकालय, हरिहर भवन, ललितपुर।
- श्री त्रिभुवन विश्वविद्यालय, केन्द्रीय पुस्तकालय, कीर्तिपुर, काठमाण्डौ।
- श्री पुस्तकालय, संसद सचिवालय, सिंहदरवार, काठमाण्डौ।
- श्री अदिवासी तथा जनजाति महासंघ नेपाल, एकान्तकुना, ललितपुर/महाराजगंज काठमाण्डौ।
- श्री जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय, काठमाण्डौ।
- श्री बुढानिलकण्ठ नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, काठमाण्डौ।
- श्री बुढानिलकण्ठ नगरपालिका १ नं. वडा काठमाण्डौ।

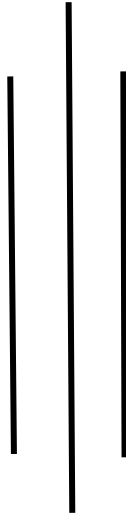
राय सुझाव पठाउने ठेगाना:

वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वातावरण प्रभाव अध्ययन शाखा, सिंहदरवार, काठमाण्डौ।

फोन नं. ०१-४२११५६७, ४२११९४६, फ्याक्स नं. ०१-४२११८६८

इमेल : info@mofc.gov.np

बुढानिलकण्ठ हेरिटेज होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

पेश गरिएको निकाय

नेपाल सरकार

श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय

सिंहदरबार, काठमाण्डौ, नेपाल

मार्फत

श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

सिंहदरबार, काठमाण्डौ, नेपाल

प्रस्तावक

बुढानिलकण्ठ हेरिटेज लिमिटेड

बुढानिलकण्ठ नगरपालिका, वडा नं. १, तौलुङ, काठमाण्डौ जिल्ला, बागमती प्रदेश

सम्पर्क नं.: ०१-४४४२७०२

ईमेल: budhanilkantha.heritage.project@gmail.com

असोज, २०८०

प्रतिवेदनको कार्यकारी सारांश

१. प्रस्ताव

यो वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन बागमती प्रदेश, काठमाण्डौ जिल्ला, बुढानिलकण्ठ नगरपालिका, वडा नं. १, तौलुडमा बुढानिलकण्ठ हेरिटेज लिमिटेडद्वारा प्रस्तावित तारे स्तरको बुढानिलकण्ठ हेरिटेज होटलको लागि तयार पारिएको हो। यस होटलको ३ भवनमा ४० कोठामा ४९ शय्या निर्माण तथा सञ्चालनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन वि.सं. २०७६/०५/२२ मा पर्यटन विभागबाट स्वीकृत भएको थियो। हाल प्रस्तावित ३ वटा भवनहरू मध्ये २ वटा भवनहरू (पार्किङ्ग भवन र ध्यान केन्द्र भवन) प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भए बमोजिम निर्माण गरिएको छ भने मुख्य भवनमा भुईँ तल्ला सहित चौथो तल्लासम्म प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको भएता पनि हाल यस भवनको आठौँ तल्लासम्म निर्माण कार्य सम्पन्न भई सकेको छ। प्रस्तावित होटलको भवन रहेको स्थल शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्ने भएता पनि यस होटलका सम्पूर्ण संरचनाहरू कम्पनीको निजी जग्गामा रहेको छ।

२. प्रस्तावको कानुनी औचित्य

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को पछिल्लो संशोधनको नियम ३ सँग सम्बन्धित अनुसूची ३ को

- घ.१ अनुसार १०० शय्या भन्दा बढीको होटेल/रिसोर्ट निर्माण र सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने र यस होटलमा १९० शय्या संख्या हुने भएकोले;
- ज.२ अनुसार १०,००० वर्गमिटर क्षेत्रफल भन्दा माथिको Built Up Area वा Floor Area भएको आवासीय, व्यावसायिक वा आवासीय र व्यावसायिक दुवै प्रकृति भएको संयुक्त भवन निर्माण गर्नका लागि पनि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने र यस होटलको कुल Floor Area १२,८१८.७१ वर्गमिटर हुने भएकोले;
- ज.६ अनुसार २०,००० लिटर भन्दा बढी दैनिक भूमिगत पानीको प्रयोग हुने भवन निर्माण र सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने र यस होटलमा दैनिक ७०,००० लिटर भूमिगत पानी खपत हुन सक्ने भएकोले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गरिएको हो।

३. अध्ययन विधि

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको क्षेत्र निर्धारण तथा कार्यसूची मिति २०७९।०८।१३ मा श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट स्वीकृत भए पश्चात् वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन अन्तर्गत सार्वजनिक सुनुवाइको लागि आर्थिक अभियान राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा मिति २०७९।०९।१९ मा सूचना प्रकाशित गरियो। मिति २०७९।०९।२२ मा आयोजना गरिएको सार्वजनिक सुनुवाइका बेलामा टिपोट गरिएको स्थानीयवासीबाट आएको सुझावलाई समावेश गर्दै प्रतिवेदन तयार गरिएको हो। तत्पश्चात् स्थानीयवासी, संघ-संस्था तथा सरोकारवालाहरूको यस होटल सञ्चालनबाट पर्न जाने प्रभावको बारेमा राय, सुझावका लागि वडा कार्यालय र अन्य संघ-संस्थाहरूमा सार्वजनिक सूचना मिति २०७९।०९।२५ मा टाँस गरी मुचुल्का लिइयो। सूचना टाँस भएपश्चात् मिति २०७९।०९।२६ मा "आर्थिक अभियान" राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा राय सुझावका लागि ७ दिने सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरियो। तत्पश्चात् बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. ०१ को कार्यालयबाट मिति २०७९।१०।०९ गते सिफारिस लिइयो। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा दिएको ढाँचा अनुसार प्रतिवेदन तयार पारिएको छ।

४. विद्यमान वातावरणीय अवस्था

भौतिक वातावरण

यस होटल बागमती प्रदेश, काठमाण्डौ जिल्लाको बुढानिलकण्ठ नगरपालिकाको वडा नं. १, तौलुडमा अवस्थित छ। होटल रहेको स्थान भौगोलिक रूपमा २७°४६'४३.४८" उत्तरी अक्षांश र ८५°२२'३.११" पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित छ, जुन समुद्री सतहबाट करिब १,४५० मि. उचाइमा पर्दछ। यस होटल बुढानिलकण्ठ मन्दिरबाट करिब ५५० मिटर पूर्वतर्फ अवस्थित छ भने विपास्ना मेडिटेसन सेन्टरबाट १.५ किलोमिटर दक्षिणतर्फ अवस्थित छ। शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज होटलबाट करिब १ किलोमिटर पूर्वतर्फ रहेको छ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा शितोष्ण किसिमको जलवायु पाइन्छ। होटल क्षेत्रको न्यूनतम तापक्रम १३.२ डिग्री सेल्सियस, अधिकतम २७.९ डिग्री सेल्सियस र औसत २१.६ डिग्री सेल्सियस रहेको पाइन्छ भने वार्षिक वर्षा १३९८.६ मिलिमिटर र सापेक्षित आद्रता बिहान ८४.९ र बेलुका ८३.९ रहेको पाइन्छ। यहाँको मुख्य जलस्रोत पहिले नजिकै वन क्षेत्रहरूबाट आउने प्राकृतिक स्रोतको पानी हुने गर्दथ्यो भने हाल नगरपालिकाबाट वितरण गरिने पानी र भूमिगत पानी मुख्य हुन्।

जैविक वातावरण

आयोजना स्थल शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज नजिकको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्दछ।

सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण

आयोजनाको प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा ९ र अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा १६ घरधुरी रहेका छन्। प्रस्तावित होटलको प्रभावित क्षेत्रमा सबै भन्दा धेरै तामाङ जातिको जनसङ्ख्या रहेको छ। प्रस्तावित होटलको प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रको जनसंख्या ४० र अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रको जनसंख्या ७५ रहेको छ। स्थलगत अध्ययन तथा स्थानीय जानकार व्यक्तिबाट प्राप्त सूचना अनुसार आयोजना प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरूको मुख्य पेसा व्यापार रहेको छ। होटल क्षेत्रका अधिकांश बासिन्दाहरू बौद्ध धर्मावलम्बी रहेका छन्। होटल रहेको बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. १ मा खप्तड स्वामी समाधी स्थल, नासल देवी, लक्ष्मी देवीडाँडा र धोवी ढुङ्गा जस्ता हिन्दु धर्मावलम्बी स्थलहरू तथा नासी गुम्बा र न्हेडुप सेडुप फन्चोलिङ गुम्बा जस्ता बौद्ध धर्मावलम्बी गुम्बाहरू रहेका छन्।

५. प्रभावहरूको पहिचान

सञ्चालन चरण

सकारात्मक प्रभाव

- रोजगारीको अवसर
- पर्यटन विकास
- राजस्व सङ्कलन
- सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि गरिने सहयोग
- स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि

नकारात्मक प्रभाव

भौतिक वातावरण

- ठोस फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव
- तरल फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव
- प्रकोप सम्बन्धी प्रभाव
- उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभावहरू
- उच्च ऊर्जा खपत
- ढल निकास प्रणाली व्यवस्थापन

सञ्चालन चरण

- वायु प्रदूषण
- ध्वनि प्रदूषण
- यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी चुनौती

जैविक वातावरण

- होटल सञ्चालनबाट वनस्पति तथा जीजजन्तुहरूमा पर्न सक्ने प्रभाव
- राष्ट्रिय निकुञ्जमा अवैध गतिविधिहरू गर्ने तथा वन्यजन्तुको शिकार गर्ने सम्भावना
- वन्यजन्तु तथा मानवबिच हुन सक्ने मुठभेड र क्षति
- होटलको परिधिमा हरियालीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन

सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

- व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम
- होटलभित्र र वरपर क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाइ
- कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार
- संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव
- खाद्यान्न सुरक्षा र गुणस्तर
- स्थानीयवासीहरूको गुनासो
- आगन्तुकहरूको सुरक्षा
- बहु जातीयता, संस्कृति, धर्मका व्यक्तिहरूको प्रवाह

यी नकारात्मक प्रभावहरूको पहिचान गरेर यसलाई न्यूनीकरण गर्न व्यावहारिक रूपमा सम्भव भएका सबै उपायहरू अपनाएमा कम भन्दा कम क्षति हुन सक्छ।

६. बढोत्तरीका उपायहरू

- स्थानीय मानिसहरूलाई क्षमता अनुसार रोजगारीको अवसरहरू दिईनेछ।
- पर्यटकहरूलाई सबै प्रकारका सुविधाहरू समयको माग अनुसार प्रदान गरिनेछ।
- होटल सञ्चालन वापत संघीय तथा स्थानीय तहलाई बुझाइने राजस्वबाट संघ तथा स्थानीय तहको राजस्व संकलनमा टेवा पुग्नेछ।
- सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि समुदाय आधारित कार्यक्रम र गतिविधिहरूमा भाग लिई नेपाल सरकारको नियम बमोजिम सहयोग गरिनेछ।
- होटलको वरपर स्थानीय बजारको वृद्धि भई स्थानीयहरूको जीवनस्तर उकासिनेछ।

७. वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण उपायहरू

भौतिक वातावरण: सञ्चालन चरण

- सञ्चालन चरणमा प्रत्येक कोठाहरूमा फोहोर सङ्कलनका लागि फोहोर राख्ने भाँडोको व्यवस्था गरिनेछ। कुहिने फोहोरलाई छुट्याई पाकेको खाना स्थानीय पशुपालन व्यवसायीहरूलाई दिइनेछ भने अन्य कुहिने फोहोर नगरपालिका फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीमार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ नकुहिने फोहोरलाई नगरपालिकाको फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत व्यवस्थापन गरिने र पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने फोहोरलाई पुनः प्रयोग गरिनेछ। विद्युतीय फोहोरलाई छुट्टै सङ्कलन गरी सम्बन्धित विक्रेतालाई बेचिनेछ।
- फोहोर पानीको अव्यवस्थित विसर्जनका कारण पानीको स्रोतमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावहरूलाई कम गर्न होटल डिजाइन चरणमा उपयुक्त Sewage Treatment Plant को व्यवस्था गरिनेछ।
- भान्साबाट निस्कने तरल फोहोरबाट तेलीय तथा बोसोजन्य फोहोर जम्मा गर्न ग्रिज ट्रयापको प्रयोग हुन्छ। फोहोर पानी पाइपको चुहावट नियन्त्रण गर्न समय समयमा मर्मत र अनुगमन गरिनेछ। फोहोर पानीको विसर्जन गर्दा नेपाल सरकारले लागू गरेको सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्लुएन्टको मापदण्ड बमोजिम मात्र विसर्जन गरिनेछ।
- डिजेल जेनेरेटर तथा सवारी साधन खरीद गर्दा नेपाल सरकारले तोकेको वायु प्रदूषण मापदण्ड भित्र पर्ने गरी मात्र खरीद गरिनेछ। भान्साबाट हुने वायु प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्न सकेसम्म विद्युतीय उपकरण तथा इन्धनका लागि एल.पि.जीको प्रयोग गरिनेछ। सवारी साधन र डिजेल जेनेरेटर सेटहरूको आवधिक मर्मत गरिनेछ।
- होटल परिसर भित्र पानीको माग नगरपालिकाबाट वितरित पानी, प्रशोधित पानी र भूमिगत पानीको प्रयोग हुनेछ। भूमिगत पानीको प्रशोधन सम्बन्धित निकायबाट स्वीकृति पश्चातमात्र गरिनेछ। होटलको ५०.४६ प्रतिशत जग्गा खुला क्षेत्र रहनेछ जसले आकाशे पानी भूमिगत पानी पुनर्भरण गर्न मद्दत गर्दछ। २०% हरियाली क्षेत्रमार्फत प्राकृतिक रूपमा जमिन पुनर्भरण हुनेछ।
- विद्युतीय ऊर्जा खपत न्यूनीकरणका लागि वातावरणमैत्री उपकरणहरूको प्रयोगलाई बढावा दिइनेछ।
- भवनहरूको प्रत्येक तल्लामा आगो निभाउने उपकरणहरू (फायर एक्सटिङ्ग्युसर सिलिन्डर, वाटर स्पिङ्क्लर, फायर अलार्म, स्मोक डिटेक्टर) राखिनेछ। प्रत्येक पाहुना कोठा र कोरिडोरहरूमा स्मोक डिटेक्टरको प्रावधानहरू राखिनेछन्।

- प्रकोप भइहालेमा सुरक्षित तवरले भवनबाट बाहिर निस्केर सुरक्षित खुला जम्मा हुने स्थानको पहिचान गरी सो स्थानसम्म आउने आपतकालीन बहिर्गमन योजना अतिथि कक्ष, लबी र सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा राखिनेछ।
- सवारी संकेतहरू जस्तै 'No Roadside Parking', 'Way to Hotel' र 'No Parking' इत्यादि साइनबोर्डहरू सडकमा राखिनेछ।
- ध्वनि प्रदूषण हटाउन होटल परिसर भित्र हर्नको प्रयोगमा कडाइका साथ प्रतिबन्ध लगाईनेछ। जेनेरेटरहरू साइलेन्सरको साथ जडान गरिनेछ र बन्द कक्षमा राखिनेछ।

जैविक वातावरण: सञ्चालन चरण

- होटल सञ्चालनबाट वनस्पति तथा जीवजन्तुहरूमा पर्न सक्ने प्रभाव कम गर्नका लागि कामदार र आगन्तुकहरूलाई राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रको नियमहरूको जानकारी गराइनेछ।
- राष्ट्रिय निकुञ्जमा अवैध गतिविधिहरू गर्ने तथा वन्यजन्तुको शिकार गर्ने कामलाई कडाइका साथ प्रतिबन्ध गरिनेछ।
- होटलको प्रवेशद्वारमा चौकीदारको व्यवस्था रहनेछ र होटल सञ्चालन पश्चात् प्रत्येक आगन्तुक तथा कर्मचारीहरूलाई चेकजाँच गरेर मात्र होटल प्रवेश गर्न दिइनेछ।
- होटल परिसरभित्र रूखहरू रोपेर हरियाली कायम गरिनेछ।
- सञ्चालन चरणमा होटल क्षेत्रमा लगाईएको रूखहरू छाँट्ने र त्यसलाई छिमेकमा असर नहुने गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।

सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण: सञ्चालन चरण

- होटल सञ्चालनका लागि प्रशिक्षित र कुशल कर्मचारीहरूको नियुक्ति र स्थानीयहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ। प्राथमिक उपचार किटको (First Aid Kit) र स्वास्थ्य बीमाको प्रावधान गरिनेछ। प्रकोपको समयमा आपतकालीन बहिर्गमन ढोकाबाट सुरक्षित खुल्ला स्थानमा भेला गरिनेछ।
- सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाइ अभ्यासहरूको बारेमा कर्मचारीहरूलाई जानकारी दिइनेछ।
- खाद्य सामग्रीहरूको expiration date जाँच गरिनेछ। खाद्यान्नको लागि प्रयोग हुने उपकरण तथा भाँडाहरू प्रत्येक प्रयोग पश्चात सफा र सेनिटाइज गरिनेछ।

- भान्सामा काम गर्ने कर्मचारीहरूको सुरक्षा तथा खाद्यान्नको गुणस्तर कायम राखिनेछ। कर्मचारीहरूको लागि पोशाकको व्यवस्था गरिनेछ। म्याद समाप्त भए/नभएको जाँच गरिनेछ। खाद्यान्नको लागि प्रयोग हुने उपकरण तथा भाँडाहरू सफा र सेनिटाइज गरिनेछ।
- मुख्य प्रवेशद्वारमा सुरक्षा चौकीदारद्वारा प्रवेशद्वार नियन्त्रण गरिनेछ। अवैध गतिविधिहरूको निरीक्षणका लागि मुख्य प्रवेशद्वार, लबी र अन्य सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा सी.सी.टी.भी.को स्थापना गरिनेछ। सार्वजनिक क्षेत्र र लबी, रिसेप्सन आदिमा सुरक्षा हटलाइन नम्बरहरू (नजिकको प्रहरी चौकी) प्रदर्शन गरेर राखिनेछ।
- कार्यस्थलको अवलोकन तथा निरीक्षण गरेर कर्मचारीहरूलाई प्रत्यक्ष रूपमा यौन हिंसा भए/नभएको सोधपुछ गर्न गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ। यदी कसैको केही गुनासो भए गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत जानकारी दिन प्रोत्साहन गरिनेछ र प्राप्त गुनासोहरूको तत्काल सुनुवाइ गरिनेछ। कार्यस्थलमा कामदारहरूलाई यौन जन्य दुर्व्यवहार, लैङ्गिक हिंसा तथा मानव बेचबिखन बारे सचेत गराइनेछ।
- Safety & Hygiene Protocol को पालना गर्दै कार्यस्थलमा सामाजिक दुरी कायम राखिनेछ, मास्क तथा सेनिटाइजरको अनिवार्य रूपमा प्रयोग गरिनेछ। यदि कसैलाई संक्रमण भईहालेमा निजलाई निको नहुन्जेल कामबाट छुट्टी दिईनेछ। साथै उपचारको लागि प्रबन्ध गरिनेछ।
- गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ र मुख्यद्वारमा गुनासो पेटिका राखिनेछ। विभिन्न स्रोतहरू बाट प्राप्त गुनासोहरू गुनासो सुन्ने अधिकारीद्वारा दर्ता गरिनेछ र प्रस्तावकद्वारा यसको न्यूनीकरणको लागि स्थानीय व्यक्तिहरूसँग छलफल गरेर आवश्यक कदम अपनाइनेछ।

उल्लिखित न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्न सञ्चालन चरणका लागि कुल अक्षरेपी रू. चार लाख तीस हजार मात्र एक पटकको खर्चको रूपमा विनियोजन गरिएको छ। साथै सञ्चालन अवधिमा वार्षिक कुल अक्षरेपी रू. आठ लाख सत्तरी हजार मात्र न्यूनीकरणको लागि व्यवस्थापकीय खर्च हुने देखिन्छ। त्यस्तै सामाजिक उत्तरदायित्वका लागि नेपाल सरकारको नियम अनुसार बजेटको व्यवस्था गरिनेछ।

द. वातावरणीय व्यवस्थापन योजना

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा प्रभावहरूको व्यवस्थापन योजना, अनुगमन योजना संलग्न गरी वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गरिएको छ। यस योजनामा नेपालमा विद्यमान प्रदूषण मापदण्डहरूलाई समेत मध्यनजर राखी सो सम्बन्धीको व्यवस्था समेत उल्लेख गरिएको

छ। साथै वातावरणीय व्यवस्थापन प्रारूप अन्तर्गत अनुगमन गर्नुपर्ने दायित्वहरूलाई प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ। त्यस्तै वातावरणीय परीक्षणको लागि आवश्यक रकम स्पष्ट साथ उल्लेख गरिएको छ। वातावरणीय अनुगमनका लागि वार्षिक कुल अक्षरेपी रू. पाँच लाख पैँतीस हजार मात्र विनियोजन गरिएको छ।

९. निष्कर्ष

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको सिलसिलामा बुढानिलकण्ठ हेरिटेज होटलको सञ्चालन चरणमा हुन सक्ने वातावरणीय प्रभावहरूको लेखाजोखा गरी त्यस्ता वातावरणीय प्रभावहरूलाई घटाउन विभिन्न न्यूनीकरणका उपायहरू प्रस्तुत गरिएको छ। यस प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसारको वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने तथा प्रस्तावित वातावरणीय व्यवस्थापन योजना अनिवार्य रूपमा लागू गरिनेछ। साथै वातावरणीय अनुगमन समेत यस प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसार समय समयमा गरिनेछ। यस बुढानिलकण्ठ हेरिटेज लिमिटेडले स्थानीय प्रभावित व्यक्तिहरू, सरोकारवाला संघ संस्थाहरूसँग आपसी समन्वय कायम राखी यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने तथा सो को नियमित अनुगमन गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेको छ।

संक्षेपीकृत शब्दहरू र तिनका विस्तृत रूप

ई.सं.	ईस्वी सम्बत्
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
नं.	नम्बर
ने.रू.	नेपाली रूपैयाँ
प्रा.लि.	प्राइभेट लिमिटेड
वा.प्र.मू.	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन
वि.सं.	विक्रम सम्बत्

Acronyms and Abbreviations

BOD	Biological Oxygen Demand
CAAN	Civil Aviation Authority of Nepal
CCTV	Closed-Circuit Television
CBS	Central Bureau of Statistics
CFL	Compact Fluorescent Lamp
CGI	Corrugated galvanised iron
DHM	Department of Hydrology and Meteorology
EIA	Environmental Impact Assessment
EPA	Environmental Protection Act
EPR	Environmental Protection Rule
FAR	Floor Area Ratio
GIS	Geographic Information System
GoN	Government of Nepal
IEE	Initial Environmental Examination
KUKL	Kathmandu Upatyaka Khanepani Limited
LED	Light Emitting Diode
L.P.G.	Liquified Petroleum Gas
NBC	National Building Code
NO _x	Nitrogen Oxide
PPE	Personal Protective Equipment
PVC	Polyvinyl Chloride
PM	Particulate Matter
SO ₂	Sulphur Dioxide
STP	Sewage Treatment Plant
TSP	Total Suspended Particles

ईकाइ

कि.मि.	किलोमिटर
के.जी.	किलोग्राम
के.भि.ए.	किलो भोल्ट एम्पियर
मि.	मिटर
लि.	लिटर
व.मि.	वर्ग मिटर
%	प्रतिशत

विषय सूची

प्रतिवेदनको कार्यकारी सारांश.....	क
परिच्छेद १: प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्तिको वा संस्थाको नाम र ठेगाना.....	१
१.१ प्रस्तावक	१
१.२ परामर्शदाता	१
१.३ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको औचित्य.....	२
१.४ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको उद्देश्य	३
१.५ अध्ययनको सीमा तथा सम्बन्धित अन्य कुरा.....	३
परिच्छेद २: प्रस्तावको परिचय.....	४
२.१ भूमिका.....	४
२.२ प्रस्तावको विवरण.....	५
२.२.१ आयोजनाको अवस्थिति र पहुँच	५
२.२.२ प्रस्तावको संरचनागत अवयव	५
२.२.३ आयोजनाको लागि आवश्यकता	१०
२.३ प्रस्तावको उद्देश्य.....	१२
परिच्छेद ३: प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइएको विधि.....	१३
३.१ सम्बन्धित प्रकाशित वा अप्रकाशित सामग्री/प्रतिवेदनको पुनरावलोकन	१३
३.२ प्रस्तावको प्रभाव क्षेत्र निर्धारण (प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष)	१४
३.३ प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्साको अध्ययन तथा विश्लेषण	१५
३.४ चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावलीको निर्माण गरी आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन.....	१५
३.५ स्थलगत अध्ययन.....	१६
३.५.१ भौतिक वातावरणमा अपनाइएको विधि.....	१६
३.५.२ जैविक वातावरणमा अपनाइएको विधि	१७
३.५.३ सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा अपनाइएको विधि.....	१७
३.६ सङ्कलित नमूनाको प्रयोगशालामा विश्लेषण	१८
३.७ प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण	१८
३.८ प्रभावको पहिचान, आकलन तथा उल्लेखनीय प्रभावको मूल्याङ्कन गर्दा अपनाइएको विधि ...	१८
३.९ मस्यौदा प्रतिवेदनको तयारी.....	१९
३.१० सार्वजनिक परामर्श, छलफल, अन्तरक्रिया र सुनुवाइ	१९
३.११ सार्वजनिक सूचना तथा सूचना सम्प्रेषण र सुझाव सङ्कलन.....	२२
३.१२ सिफारिस पत्र	२५
३.१३ सुझाव समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदनको तयारी	२६

परिच्छेद ४ : नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका तथा मापदण्डहरूको पुनरावलोकन	२७
४.१ नेपालको संविधान.....	२७
४.२ नीति, योजना र रणनीति	२८
४.३ ऐनहरू.....	३२
४.४ नियम तथा नियमावली	४२
४.५ निर्देशिका.....	४५
४.६ मापदण्डहरू.....	४६
४.७ अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौताहरू.....	५४
परिच्छेद ५ : विद्यमान वातावरणीय अवस्था	५६
५.१ भौतिक वातावरण	५६
५.१.१ भौगोलिक अवस्था, धरातलीय अवस्था र भू-उपयोग.....	५६
५.१.२ भूगर्भ तथा माटो.....	५६
५.१.३ जल तथा मौसम	५८
५.१.४ वायु तथा ध्वनिको गुण.....	५९
५.१.५ भूकम्पीय जोखिम	६०
५.१.६ जल तथा जलाधार क्षेत्र	६१
५.२ जैविक वातावरण	६२
५.३ सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	६३
५.३.१ जिल्ला तथा नगरपालिकाको जनसांख्यिक विवरण	६३
५.३.२ प्रस्तावबाट प्रभावित क्षेत्र	६३
५.३.३ सांस्कृतिक वातावरण.....	६७
परिच्छेद ६ : प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरू.....	६८
६.१ वैकल्पिक ऊर्जा	६८
६.२ वैकल्पिक साधनहरू	६८
परिच्छेद ७ : प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास प्रभाव	६९
७.१ सकारात्मक प्रभाव	६९
७.२ नकारात्मक प्रभाव	७०
७.२.१ भौतिक वातावरण	७०
७.२.२ जैविक वातावरण.....	७३
७.२.३ सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण.....	७४
परिच्छेद ८ : प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने प्रभावको रोकथामका विषय.....	८४
८.१ सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप	८४

८.२	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	८५
८.२.१	भौतिक वातावरण.....	८५
८.२.२	जैविक वातावरण.....	८८
८.२.३	सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण.....	८९
८.३	अनुमानित लागतको सारांश.....	१०९
परिच्छेद ९ : प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नु पर्ने विषय.....		१११
९.१	अनुगमनका प्रकार	१११
९.१.१	प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन (Baseline Monitoring)	१११
९.१.२	प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring)	१११
९.१.३	नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring).....	१११
९.२	वातावरणीय अनुगमनका सूचक	११२
९.३	अनुगमनको विधि.....	११२
९.४	अनुगमनको लागि समय तालिका	११२
९.५	अनुगमन गर्ने निकाय	११२
९.६	अनुगमनको लागि अनुमानित रकम.....	११३
परिच्छेद १० : वातावरणीय परीक्षण.....		१२१
१०.१	वातावरणीय परीक्षण	१२१
१०.२	वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा समावेश गतिविधि	१२१
१०.३	वातावरणीय परीक्षणको प्रकार.....	१२१
१०.४	वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा :	१२२
परिच्छेद ११ : निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धता		१२७
११.१	निष्कर्ष	१२७
११.२	प्रतिबद्धता.....	१२७
सन्दर्भ सामग्री.....		१२८

अनुसूचीहरू

अनुसूची १	: क्षेत्र निर्धारण तथा कार्यसूची स्वीकृत पत्र र स्वीकृत कार्यसूची
अनुसूची २	: कम्पनी सम्बन्धी कागजातहरू
अनुसूची ३	: जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पत्र
अनुसूची ४	: भवनका नक्साहरू
अनुसूची ५	: सार्वजनिक सुनुवाइको सूचना, मुचुल्का र माइन्युट

अनुसूची ६	: ७ दिने सूचना र मुचुल्काहरू
अनुसूची ७	: सिफारिस पत्र
अनुसूची ८	: माटो परीक्षणको प्रतिवेदन
अनुसूची ९	: वायुको स्तर मापनको तथ्याङ्क
अनुसूची १०	: पानी परीक्षणको प्रयोगशाला प्रतिवेदन
अनुसूची ११	: विज्ञहरूको स्वघोषणा पत्र तथा वैयक्तिक विवरण

तालिकाहरू

तालिका १: अध्ययन टोली.....	१
तालिका २: प्रस्तावको प्रमुख विशेषता	६
तालिका ३: प्रस्तावित होटलको भवन विवरणहरू	७
तालिका ४: अन्य सुविधाहरूको विवरण	९
तालिका ५: आयोजनासँग सम्बन्धित सन्दर्भ ग्रन्थ तथा स्रोतहरू.....	१३
तालिका ६: प्रभाव क्षेत्रको दायरा	१५
तालिका ७: प्रभाव मापदण्ड	१९
तालिका ८: सार्वजनिक सुनुवाइको बेला प्राप्त सुझावहरू	२०
तालिका ९: राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागबाट प्राप्त सुझावहरू.....	२३
तालिका १०: बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. ०१ बाट प्राप्त टिप्पणीहरू	२५
तालिका ११: आयोजना स्थलको माटोको विवरण.....	५८
तालिका १२: होटल क्षेत्रको तापक्रम, वर्षा र आर्द्रता.....	५८
तालिका १३: आयोजना स्थलमा वायुको गुणस्तर	५९
तालिका १४: आयोजना स्थलमा ध्वनिको स्तर	६०
तालिका १५: शिवपुरी नागार्जुन वन क्षेत्रमा पाइने वनस्पतिहरू.....	६२
तालिका १६: शिवपुरी नागार्जुन वन क्षेत्रमा पाइने केही पशुपंक्षीहरू	६२
तालिका १७: प्रभावित क्षेत्रका घरधुरी तथा जातजाति.....	६४
तालिका १८: प्रभावित क्षेत्रका जनसंख्या	६४
तालिका १९: प्रभावित क्षेत्रमा उमेर अनुसारको जनसंख्या.....	६५
तालिका २०: प्रभावित क्षेत्रमा साक्षरता स्थिति	६५
तालिका २१: प्रभावित क्षेत्रमा मुख्य पेसा.....	६६
तालिका २२: प्रभावित क्षेत्रमा वार्षिक आमदानी	६६

तालिका २३: प्रभावित क्षेत्रमा वार्षिक खर्च.....	६७
तालिका २४: सकारात्मक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन	७७
तालिका २५: नकारात्मक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन.....	७८
तालिका २६: सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप	९२
तालिका २७: नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	९४
तालिका २८: न्यूनीकरण तथा बढोत्तरीका क्रियाकलापको लागि अनुमानित लागत.....	१०९
तालिका २९: न्यूनीकरण तथा बढोत्तरीका क्रियाकलापको लागि अनुमानित लागतको सारांश	११०
तालिका ३०: प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, प्रभाव अनुगमन र नियमपालन अनुगमन ...	११४
तालिका ३१: अनुगमनका लागि अनुमानित लागत	१२०
तालिका ३२: वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा	१२२
तालिका ३३: वातावरणीय परीक्षणको लागि चेकलिष्ट	१२३

चित्रहरू

चित्र १: गूगल अर्थमा होटलको अवस्थिति	५
चित्र २: टोपो नक्सामा होटलको अवस्थिति	१५
चित्र ३: सार्वजनिक सुनुवाइका तस्वीरहरू	२२
चित्र ४: होटल क्षेत्रको भौगर्भिक नक्सा	५७
चित्र ५: भूकम्पीय जोखिम नक्सा	६१

परिच्छेद १: प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्तिको वा संस्थाको नाम र ठेगाना

१.१ प्रस्तावक

बुढानिलकण्ठ हेरिटेज होटलको प्रस्तावक बुढानिलकण्ठ हेरिटेज लिमिटेड रहेको छ। यस कम्पनीको नाम र ठेगाना यस प्रकार छ:

बुढानिलकण्ठ हेरिटेज लिमिटेड

बुढानिलकण्ठ नगरपालिका, वडा नं. १, तौलुङ, काठमाण्डौ जिल्ला, बागमती प्रदेश

आधिकारिक व्यक्ति: राजेन्द्र के.सी.

सम्पर्क नं.: ०१-४४४२७०२

इमेल: budhanilkantha.heritage.project@gmail.com

१.२ परामर्शदाता

प्रस्तावकद्वारा बुढानिलकण्ठ हेरिटेज होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनको जिम्मा सस्टेनेबल भेन्चर्स प्रा.लि. लाई दिईएको छ। यस प्रतिवेदन प्रस्तावकको तर्फबाट परामर्शदाताले तयार गरेको हो। परामर्शदाताको विस्तृत ठेगाना तल दिइएको छ।

सस्टेनेबल भेन्चर्स प्रा.लि.

काठमाण्डौ महानगरपालिका, वडा नं. १०, बानेश्वर, काठमाण्डौ जिल्ला, बागमती प्रदेश

सम्पर्क नं.: ०१-५१७२२२६

इमेल: svsnepal@gmail.com

परामर्शदाताको तर्फबाट निम्न अनुसारको विज्ञ टोली यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने क्रममा संलग्न गरिएको थियो:

तालिका १: अध्ययन टोली

नाम	पद	शैक्षिक योग्यता	EIA/IEE सम्बन्धी अनुभव
डा. माधव गिरी	टोली नेता	विद्यावारिधि (वातावरण विज्ञान)	२५ EIA, १७५ IEE

तुल्सी गिरी	समाजशास्त्री	स्नातकोत्तर (समाजशास्त्र)	२५ EIA, १७५ IEE
सुजन श्रेष्ठ	जैविक विविधता विज्ञ	स्नातकोत्तर (जैविक विविधता तथा वातावरणीय व्यवस्थापन)	३ IEE, ७ BES
नमुना कंडेल	वातावरण विज्ञ	स्नातकोत्तर (वातावरण विज्ञान)	१ EIA, ६ IEE
विश्वेता बज्राचार्य	वातावरण अधिकृत	स्नातक (वातावरण विज्ञान)	८ EIA, ५३ IEE
शिला गिरी	वातावरण अधिकृत	स्नातक (वातावरण विज्ञान)	२ EIA, २० IEE

१.३ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको औचित्य

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ३, उपदफा २(क) अनुसार प्रचलित कानून बमोजिम संघको अधिकारक्षेत्रभित्र पर्ने विषयसँग सम्बन्धित विकास निर्माण सम्बन्धी कार्य वा आयोजनाहरूको वातावरणीय अध्ययन संघ अन्तर्गत गर्नुपर्छ। नेपालको संविधान अनुकूल बनाउन केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ को दफा १४, उपदफा १ बमोजिम तारे स्तरको होटल, बुटिक होटल तथा रिसोर्टहरू संघको क्षेत्राधिकार भित्र पर्दछ। बुढानिलकण्ठ हेरिटेज होटल तारे होटलको रूपमा सञ्चालन गर्ने योजना रहेकोले यस होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन संघ अन्तर्गत गर्न लागिएको हो।

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को पछिल्लो संशोधनको नियम ३ सँग सम्बन्धित अनुसूची ३ को

- घ.१ अनुसार १०० शय्या भन्दा बढीको होटल/रिसोर्ट निर्माण र सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने र यस होटलमा १९० शय्या संख्या हुने भएकोले;
- ज.२ अनुसार १०,००० वर्गमिटर क्षेत्रफल भन्दा माथिको Built Up Area वा Floor Area भएको आवासीय, व्यावसायिक वा आवासीय र व्यावसायिक दुवै प्रकृति भएको संयुक्त भवन निर्माण गर्नका लागि पनि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने र यस होटलको कुल Floor Area १२,८१८.७१ वर्गमिटर हुने भएकोले;
- ज.६ अनुसार २०,००० लिटर भन्दा बढी दैनिक भूमिगत पानीको प्रयोग हुने भवन निर्माण र सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने र यस होटलमा दैनिक ७०,००० लिटर भूमिगत पानी खपत हुन सक्ने भएकोले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गरिएको हो।

१.४ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको उद्देश्य

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य भनेको भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा प्रस्ताव विकास र सञ्चालनसँग सम्बन्धित प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्दै आयोजनाको दिगोपन सुनिश्चित गर्नु हो। वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को मातहतमा रहेर यस होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरिएको छ। यस होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका उद्देश्यहरू निम्नानुसार छन्:

- होटल क्षेत्रको विद्यमान भौतिक, रासायनिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक आधारभूत वातावरणीय अवस्था कस्तो छ पहिचान गर्ने।
- होटल क्षेत्रको भौतिक, जैविक र सामाजिक वातावरणमा परिरहेको लाभदायक र प्रतिकूल प्रभावहरूको पहिचान, भविष्यवाणी र मूल्याङ्कन गर्ने।
- वातावरणीय प्रभावहरूको महत्त्वको मूल्याङ्कन गर्ने।
- प्रतिकूल प्रभावहरूलाई कम गर्न न्यूनीकरणका उपाय र लाभदायक प्रभावहरू बढाउन बढोत्तरीका उपायहरू उल्लेख गर्ने।
- अनुगमन लागत र योजना सहित वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्ने।
- सार्वजनिक सुनुवाइको बैठकमा प्रस्ताव विकास क्षेत्रका सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई प्रतिवेदन निष्कर्षहरू प्रस्तुत गर्ने र प्रस्ताव विकासको सम्बन्धमा उनीहरूका सल्लाह र सुझावहरू लिने।

१.५ अध्ययनको सीमा तथा सम्बन्धित अन्य कुरा

प्रस्तावित होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन कार्य गर्दा प्रस्तावित आयोजनाको सिमानाबाट ५० मिटर अर्धव्यासको क्षेत्रलाई प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र तथा प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रबाट ५० मिटरको अर्धव्यासको क्षेत्रलाई अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको रूपमा अध्ययन गरी आयोजना कार्यान्वयन हुँदा त्यस क्षेत्रको भौतिक र रासायनिक, जैविक र सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा पर्न सक्ने नकारात्मक असरलाई वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को आधारमा प्रभावको स्थान, परिमाण, सीमा, अवधिको आधारमा मूल्याङ्कन गरी आवश्यक रोकथाम तथा न्यूनीकरणका उपायहरू सुझाव गरिएको छ।

परिच्छेद २: प्रस्तावको परिचय

२.१ भूमिका

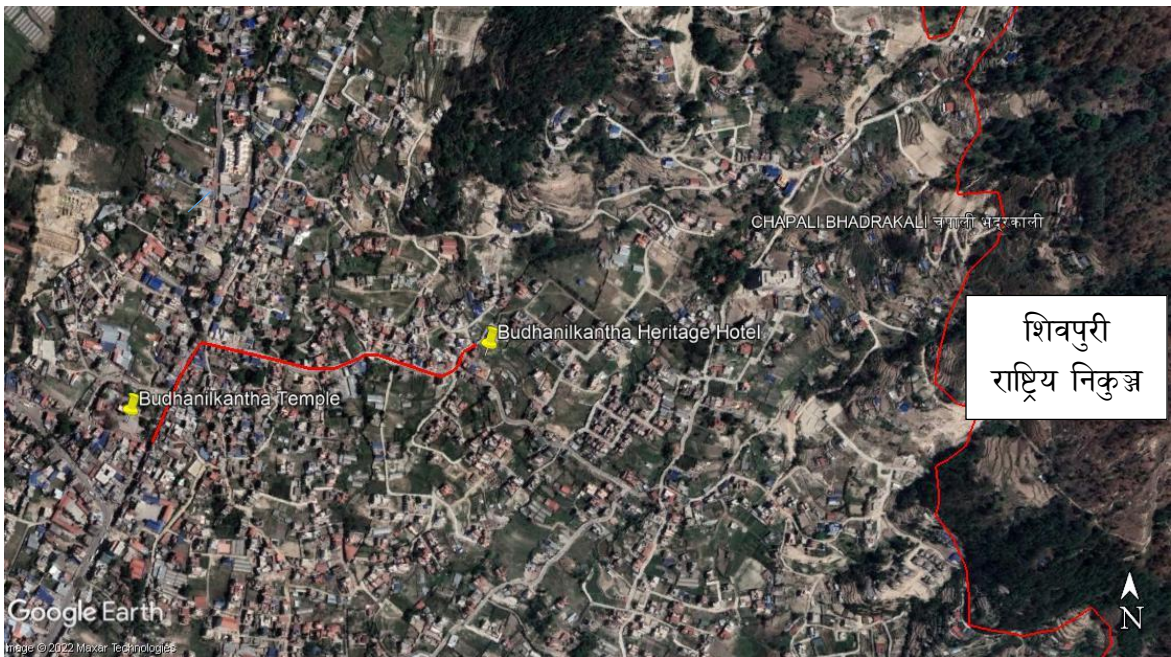
प्राकृतिक र सांस्कृतिक सम्पदाको कारण पर्यटन क्षेत्रमा नेपालमा विकासको ठूलो सम्भावना रहेको छ। नेपालको धरातलीय स्वरूप हिमाल, पहाड, तराई तथा यहाँका प्राकृतिक स्रोत नदी, नाला, तालतलैया, वन, जंगल, वन्यजन्तुहरूको विविधता, सुन्दर हिमालका परिदृश्य र अद्वितीय संस्कृति नेपालमा मुख्य पर्यटक आकर्षणका स्रोतहरू हुन्। प्राकृतिक र सांस्कृतिक सम्पदाको धनी देश नेपालमा पर्यटकको आगमन दिनदिनै बढ्दै गएको छ। पर्यटनले राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा ठूलो योगदान पुऱ्याउँदछ। यसले कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउनुका साथै ठूलो संख्यामा मानिसहरूलाई रोजगारीको अवसर पनि प्रदान गर्दछ।

यसै सन्दर्भमा बुढानिलकण्ठ हेरिटेज लिमिटेडद्वारा बागमती प्रदेश, काठमाण्डौ जिल्ला, बुढानिलकण्ठ नगरपालिका, वडा नं. १, तौलुडमा तारे स्तरको बुढानिलकण्ठ हेरिटेज होटल सञ्चालन गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकहरूलाई सेवा प्रदान गर्ने लक्ष्य राखेको छ। यस होटलको ३ भवनमा ४० कोठामा ४९ शय्या निर्माण तथा सञ्चालनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन वि.सं. २०७६/०५/२२ मा पर्यटन विभागबाट स्वीकृत भएको थियो। हाल प्रस्तावित ३ वटा भवनहरू मध्ये २ वटा भवनहरू (पार्किङ्ग भवन र ध्यान केन्द्र भवन) प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भए बमोजिम निर्माण गरिएको छ भने मुख्य भवनमा भुईँ तल्ला सहित चौथो तल्लासम्म प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको भएता पनि हाल यस भवनको आठौँ तल्लासम्म निर्माण कार्य सम्पन्न भई सकेको छ। थप तल्लाहरू निर्माण गर्दा वातावरणीय प्रभाव अध्ययन नगरेको कारणले वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ८ विपरितको कार्य भएको र दफा ३५ को उपदफा १ को प्रावधान बमोजिम वन तथा वातावरण मन्त्रालयले यस कम्पनीलाई जरिवाना गरेको थियो भने यस बुढानिलकण्ठ हेरिटेज लिमिटेडले मिति २०७९/०३/१९ मा जरिवाना रकम बुझाईसकेको छ। हाल यस होटलको सबै भवनको निर्माण कार्य सम्पन्न भइसकेको छ भने आन्तरिक सजावटको कार्य भईरहेको छ। होटलको भवन रहेको स्थल शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्ने भएता पनि यस होटलका सम्पूर्ण संरचनाहरू कम्पनीको निजी जग्गामा रहेको छ।

२.२ प्रस्तावको विवरण

२.२.१ आयोजनाको अवस्थिति र पहुँच

होटल रहेको स्थान भौगोलिक रूपमा २७°४६'४३.४८" उत्तरी अक्षांश र ८५°२२'३.११" पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित छ, जुन समुद्री सतहबाट करिब १,४५० मि. उचाइमा पर्दछ। यस होटल बुढानिलकण्ठ मन्दिरबाट करिब ५५० मिटर पूर्वतर्फ अवस्थित छ भने विपसना ध्यान केन्द्रबाट १.५ किलोमिटर दक्षिणतर्फ अवस्थित छ। शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज होटलबाट करिब १ किलोमिटर पूर्वतर्फ रहेको छ। होटल रहेको स्थानको गुगल अर्थ नक्सा र टोपो नक्सा चित्र नं. १ र चित्र नं. २ मा क्रमशः राखिएको छ:

चित्र १: गूगल अर्थमा होटलको अवस्थिति

(स्रोत: गूगल अर्थ, २०७९)

२.२.२ प्रस्तावको संरचनागत अवयव

२.२.२.१ प्रस्तावको प्रमुख विशेषताहरू

होटलमा जम्मा तीन भवन रहनेछ। तल उल्लेख गरिएको संरचनाको जानकारी र अवयवहरू यस आयोजनाको लागि तयार पारिएको site plan, structural तथा architectural drawing को आधारमा तयार गरिएको छ। प्रस्तावित आयोजनाको मुख्य विशेषता तालिका २ राखिएको छ। साथै भवन संहिता बमोजिम भवनको विवरण पनि तालिका ३ मा समावेश गरिएको छ।

तालिका २: प्रस्तावको प्रमुख विशेषता

संकेत	विवरण
प्रस्तावकको नाम	बुढानिलकण्ठ हेरिटेज लिमिटेड
प्रस्तावको नाम	बुढानिलकण्ठ हेरिटेज होटल
प्रस्तावको ठेगाना	बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. १, तौलुङ, काठमाण्डौ जिल्ला, बागमती प्रदेश
कुल होटलको जग्गाको क्षेत्रफल	१२ रोपनी ४ आना १ पैसा (६,२४१.४५ वर्ग मिटर)
कुल होटलको भवनले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल	१,८४४.१८ वर्ग मिटर (कुल जग्गाको २९.५४%)
होटलका भवनको तल्लाको कुल क्षेत्रफल	१२,८१८.७१ वर्ग मिटर
हरियाली क्षेत्र र खुला क्षेत्र	कुल जग्गाको २०% हरियाली र ५०.४६% खुला क्षेत्र
कुल कोठा संख्या	१०२
कुल शय्या संख्या	१९०
कुल भवन संख्या	३ वटा
अनुमानित कुल लागत	ने.रू. २,४०,००,००,००० (अक्षरेपी दुई सय चालिस करोड मात्र)
Payback Period	१०-१५ वर्ष

भवन संहिता बमोजिम भवनको विवरण		
विवरण	अनुमति प्राप्त	अवस्थिति
फ्लोर एरिया रेसियो (FAR)	३.५	२.०५
होटलको भवनले ओगट्ने पाउने जग्गाको क्षेत्रफल	४०%	२९.५४%
सेट ब्याक (Set Back)	३ मिटर	३ मिटर

२.२.२.२ प्रस्तावको भवनको विवरण

यस होटलमा जम्मा तिन भवनहरू रहेको छ, जसको विशेषताहरूको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३: प्रस्तावित होटलको भवन विवरणहरू

तल्ला	क्षेत्रफल (वर्ग मि.)	विवरण
भवन-१ (मुख्य भवन)		
भूमिगत तल्ला	९७६.५४	पार्किङ्ग (क्षमता — २५ चार पाङ्ग्रे, २० दुई पाङ्ग्रे), स्टोर, पानी ट्याङ्की, लण्ड्री, भान्सा कोठा, हाउसकिपिङ्ग, लकर, स्टाफ क्यान्टिन
भूईँ तल्ला	८८६.९६	रिसेप्सन, लबी, बार, रेष्ट रूम, रेण्टुरेण्ट
पहिलो तल्ला	७८३.६७	मितिङ्ग रूम - २, कार्यालय, रेष्ट रूम, बेड्क्वेट स्टोर, Pre-functional Area
दोस्रो तल्ला	८४०.१९	पाहुना कोठा — १७, लबी, हाउसकिपिङ्ग, Lounge
तेस्रो तल्ला	८४०.१९	पाहुना कोठा — १७, लबी, हाउसकिपिङ्ग, Lounge
चौथो तल्ला	८४०.१९	पाहुना कोठा — १७, लबी, हाउसकिपिङ्ग, Lounge
पाँचौँ तल्ला	८४०.१९	पाहुना कोठा — १७, लबी, हाउसकिपिङ्ग, Lounge
छैटौँ तल्ला	८४०.१९	पाहुना कोठा — १७, लबी, हाउसकिपिङ्ग
सातौँ तल्ला	८४०.१९	पाहुना कोठा — १२, Board Room, Breakfast Lounge (क्षमता — ४० जना)
आठौँ तल्ला	५२०.६१	पाहुना कोठा — ५, ज्याकुजी, स्पा, भान्सा कोठा, टेरेस
टेरेस	२५.३३	टेरेस, ओभरहेड ट्याङ्की
तल्लाहरूको कुल क्षेत्रफल	८,२३४.२५	
उचाइ	३३ मिटर	
भवन-२: बेड्क्वेट र पार्किङ्ग भवन		
भूमिगत तल्ला	६८०	पार्किङ्ग (क्षमता — २४ चार पाङ्ग्रे, २० दुई पाङ्ग्रे)
तल्लो भूईँ तल्ला	६८०	पार्किङ्ग (क्षमता — २४ चार पाङ्ग्रे, २० दुई पाङ्ग्रे)

भूई तल्ला	६८०	पार्किङ्ग (क्षमता — २६ चार पाङ्ग्रे, २५ दुई पाङ्ग्रे)
पहिलो तल्ला	६८०	पार्किङ्ग (क्षमता — २६ चार पाङ्ग्रे, २५ दुई पाङ्ग्रे)
दोस्रो तल्ला	६८०	सभा हल (क्षमता — ३०० जना), रेष्ट रूम
तेस्रो तल्ला	३२५.७३	भान्सा कोठा, लबी
टेरेस	९८.१२	टेरेस
तल्लाहरूको कुल क्षेत्रफल	३,८२३.८५	
उचाइ	१८ मिटर	
भवन-३: हेल्थ क्लब भवन		
भूमिगत तल्ला	१०६.५६	भण्डारण कोठा, पानी ट्याङ्की
भूई तल्ला	२७७.२२	जिम, लबी, पार्लर, स्टोर, रेष्ट रूम, रिसेप्सन, कार्यालय
पहिलो तल्ला	२७७.२२	जिम, लबी, पार्लर, स्टोर, रेष्ट रूम, कार्यालय
दोस्रो तल्ला	९९.६१	स्विमिङ्ग पूल, डेक, बार, रेष्ट रूम
तल्लाहरूको कुल क्षेत्रफल	७६०.६१	
उचाइ	११ मिटर	

नोट: यस होटल भवनको निर्माण कार्य पूरा भईसकेको छ र निर्माण गर्दा राष्ट्रिय भवन संहिता बमोजिम निर्माण गरिएको छ र कोठाको Size, Design पनि होटलहरूको वर्गीकरण सम्बन्धी सूचना, २०७६ तथा संशोधन, २०७७ ले तोके बमोजिम नै बनाईएको छ।

२.२.२.३ निर्माण तथा सञ्चालनका क्रियाकलाप

होटलको भवनको भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माण भईसकेको छ भने आन्तरिक सजावटको कार्यहरू भईरहेको छ। त्यसैले निर्माण अधिको र निर्माण चरणको क्रियाकलापलाई यस प्रतिवेदन समावेश गरिएको छैन।

क. सञ्चालन चरण

प्रस्तावकद्वारा होटललाई तारे होटलको रूपमा सञ्चालन गर्ने उद्देश्य लिइएको छ। होटलहरूको वर्गीकरण सम्बन्धी सूचना, वि.सं. २०७६ तथा संशोधन, २०७७ मा उल्लेख भएका तारे स्तरको होटलमा आवश्यक हुने सम्पूर्ण सेवा सूविधाहरू प्रस्तावित होटलमा हुनेछ।

होटल निर्माण तथा सञ्चालनको क्रममा विभिन्न किसिमको सुविधाहरूको आवश्यकता हुन्छ। आवश्यक सुविधा प्रदान गर्नको निम्ति होटलले विविध उपयोगिताहरूको प्रयोग गर्दछ। होटलमा रहने उपयोगिताहरूको विवरण तालिका ४ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४: अन्य सुविधाहरूको विवरण

उपयोगिताहरू		
पानीको स्रोत	नगरपालिकाबाट वितरित पानी, डिप बोर्डिङ (सम्बन्धित निकायबाट अनुमति लिईनेछ), निजी बितरकबाट आपूर्ति गरिने पानी	
कोठा तताउने/चिस्याउने माध्यम	एयर कन्डिसनर (A.C.)	
पानी तताउने माध्यम	हिट पम्प (क्षमता: ३००० लिटर प्रति घण्टा)	
पानीको आवश्यकता	प्रति दिन ७०,००० लिटर	
पानी भण्डारण क्षमता	मुख्य भवनमा	हेल्थ क्लब भवनको भूमिगत तल्लामा
	Raw water Tank - ४०,००० लिटर क्षमता	Raw water Tank - ८०,००० लिटर क्षमता
	Treated water Tank - ४०,००० लिटर क्षमता	Treated water Tank - ५०,००० लिटर क्षमता
	Fire Fighting Tank - ५०,००० लिटर क्षमता	Fire Fighting Tank - ५०,००० लिटर क्षमता
	ओभरहेड ट्याङ्की - ५ (क्षमता: ३,००० लिटर प्रति ट्याङ्की)	
पानी प्रशोधन प्रणाली	एक्टिभेटेड कार्बन फिल्टर, Reverse Osmosis	
अनुमानित ठोस फोहोर उत्पादन	२६७.०५ के.जी. प्रतिदिन (१९० पाहुनाबाट प्रतिव्यक्ति १.०९ के.जी. र १५० कामदारहरूबाट उत्पादन हुने फोहोर)	
ठोस फोहोर मैला व्यवस्थापन	फोहोरलाई कुहिने, नकुहिने तथा प्लाष्टिक र धातुमा वर्गीकरण गरी नगरपालिकाको फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत व्यवस्थापन गरिने र पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने फोहोरलाई पुनः प्रयोग गरिने र विद्युतीय फोहोरलाई छुट्टा संकलन गरी सम्बन्धित विक्रेतालाई बेचिनेछ।	
तरल फोहोर व्यवस्थापन	S.T.P. - ४ वटा (१२,०००*४ लिटर क्षमता)	
किचनको फोहोर तेल व्यवस्थापन	तेल ग्रिज ट्र्याप	
बर्सातको पानी व्यवस्थापन	बर्सातको पानी सङ्कलन गरेर प्रशोधन पश्चात् सरसफाइ प्रयोजन, फ्लशिंगका लागि प्रयोग गरिनेछ।	

भूमिगत पानी पुनर्भरण	होटलको ५०.४६ प्रतिशत जग्गा खुला क्षेत्रमा रिचार्ज पिट बनाईनेछ जसले आकाशे पानी भूमिगत पानी पुनर्भरण गर्न मद्दत गर्दछ। तथा हरियाली क्षेत्रमार्फत प्राकृतिक रूपमा जमिन पुनर्भरण हुने।
विद्युतको स्रोत	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको राष्ट्रिय प्रसारण लाइन
विद्युतको वैकल्पिक स्रोत	जेनेरेटर - २ (१२५ के.भि.ए. प्रत्येक)
प्रकोप व्यवस्थापन	फायर एक्स्टिङ्ग्युसर सिलिण्डर, फायर होज रिल, स्मोक डिटेक्टर, खुला क्षेत्र, आपतकालीन भर्याड र ढोका (आपतकालीन समयमा प्रयोग गर्न सकिने)
कामदारहरू	१५० जना (skilled - ३०%, semi-skilled - ६०%, unskilled - १०%)
पार्किङ्ग क्षेत्र	१२५ चार पाङ्गे, ११० दुई पाङ्गे (भूमिगत तल्लाहरूमा)
गुनासो व्यवस्थापन	गुनासो सुन्ने अधिकारी, गुनासो पेटिका
अन्य सुविधाहरू	स्विमिङ्ग पूल, भिन्न क्षमता भएका व्यक्तिहरूको लागि विशेष पाहुना कोठा, जिम, स्पा, साउना, बैङ्क्वेट हल आदि।

२.२.३ आयोजनाको लागि आवश्यकता

क. आवश्यक जग्गाको क्षेत्रफल र प्रकार

होटलको लागि १२ रोपनी ४ आना १ पैसा ०.७२ दाम (६,२४१.४५ वर्ग मिटर) कुल जग्गाको क्षेत्रफल रहेको छ। कुल क्षेत्रफल मध्ये १,८४४.१८ वर्ग मिटर (कुल जग्गाको २९.५४%) मात्र होटलको भवनले ओगटेको छ। त्यस बाहेकका जग्गालाई खुला क्षेत्र र हरियाली बनाइएको छ। होटल निर्माण गरिएको जग्गा यसै कम्पनीको स्वामित्वमा रहेको निजी जग्गा रहेको छ।

ख. आवश्यक जनशक्ति

प्रस्तावित होटलको सञ्चालन चरणमा दक्ष, अर्ध दक्ष र अदक्ष जनशक्ति गरी करिब १५० जना कामदारहरू आवश्यक पर्ने देखिन्छ। कुल जनशक्तिमध्ये ३०% दक्ष, ६०% अर्ध दक्ष र १०% अदक्ष कर्मचारी आवश्यक रहनेछ।

ग. प्रयोग हुने उर्जा किसिम

प्रस्तावित होटलको सञ्चालनको क्रममा विद्युतको स्रोतका लागि नेपाल विद्युत प्राधिकरणको राष्ट्रिय प्रसारण लाइन प्रयोग गरिनेछ भने खाना पकाउनको लागि विद्युत र एल. पि. ग्याँसको प्रयोग गरिनेछ। वैकल्पिक स्रोतको लागि होटलले जेनेरेटर २ वटा (१२५ के.भि.ए. प्रत्येक) प्रयोग गर्नेछ। पानी तताउनको लागि विद्युतमा आधारित हिट पम्प राखिनेछ।

घ. निर्माण सामग्री

प्रस्तावित होटलको आन्तरिक सजावटको लागि प्लम्बिंग र इलेक्ट्रिकलका सामानहरू, टायल, मार्बल, फर्निचर आदि प्रयोग गरिनेछ भने आवश्यक सामग्रीहरू स्थानीय बजारबाट आपूर्ति गरिनेछ।

२.३ प्रस्तावको उद्देश्य

नेपाल एक विकासोन्मुख राष्ट्र हो। नेपालको ऐन तथा नीति नियमहरूले आर्थिक उन्नति तथा समृद्धिका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय लगानीहरू बढाउन प्रोत्साहन गर्दछ, जसअन्तर्गत पूर्वाधार विकासलाई नेपालको दिगो विकासको अवधारणा अन्तर्गत प्राथमिकीकरण गरिएको छ। होटलहरूको निर्माण तथा सञ्चालन पर्यटन विकासका पूर्वाधारहरू हुन्। प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदामा धनी देश नेपालमा वर्षेनी लाखौं राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकहरूले भ्रमण गर्दछन्। शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज नेपालको आकर्षक पर्यटकीय स्थल हो, जहाँ वर्षेनी हजारौं पर्यटकहरू पैदलयात्रा तथा काठमाण्डौ उपत्यकाको मनमोहक दृश्यावलोकनका लागि जाने गर्छन्। शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्ने बुढानिलकण्ठ हेरिटेज होटलले एक गुणस्तरीय सेवा प्रवाही होटलको रूपमा आफूलाई देश विदेशमा चिनाउने लक्ष्य लिएको छ। साथै होटल क्षेत्रमा पूर्वाधार र सेवाहरू सुधार गर्दछ र होटल वरिपरि बसोबास गर्ने मानिसहरूलाई फाइदा हुन्छ। प्रस्तावित होटलले लगानी क्षेत्रमा नेपाली परिवारको जीवन सुधार गर्न सामाजिक र सामुदायिक पहुँच कार्यक्रम पनि सिर्जना गर्ने भएकोले यस आयोजनाको सान्दर्भिकता रहेको छ।

परिच्छेद ३: प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइएको विधि

यो वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन बुढानिलकण्ठ हेरिटेज लिमिटेड अन्तर्गत बुढानिलकण्ठ हेरिटेज होटलका लागि स्वीकृत क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन र कार्यसूचीको आधारमा गरिएको हो। वा.प्र.मू.को अध्ययन विधिमा सन्दर्भ ग्रन्थ पुनरावलोकन, क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन र कार्यसूचीको तयारी र त्यसको वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ अनुसार श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट स्वीकृति रहेको छ। यस वा.प्र.मू. को क्षेत्र निर्धारण र कार्यसूची मिति २०७९।०८।१३ मा स्वीकृत भएको थियो। यस प्रतिवेदन तयार गर्ने क्रममा निम्न बमोजिमको विधिहरू अपनाइएको छ।

३.१ सम्बन्धित प्रकाशित वा अप्रकाशित सामग्री / प्रतिवेदनको पुनरावलोकन

सन्दर्भ ग्रन्थ समीक्षा वा.प्र.मू. अध्ययनको महत्त्वपूर्ण कामहरू मध्ये एक हो, जसमा कानुनी प्रावधानको बारेमा जानकारी सङ्कलन गर्ने, आयोजनाहरूको विवरणहरू, आयोजना क्षेत्रको जानकारी र समान वा.प्र.मू. रिपोर्टहरूको समीक्षा समावेश गर्दछ। वा.प्र.मू. अध्ययनमा आवश्यक Secondary Data जिल्ला तथा नगरीय प्रोफाइलबाट सङ्कलन गरिएको छ भने आयोजनासँग सम्बन्धित Primary Data आयोजनाको स्थलगत अध्ययनबाट सङ्कलन गरिएको छ।

तालिका ५: आयोजनासँग सम्बन्धित सन्दर्भ ग्रन्थ तथा स्रोतहरू

क्र.सं.	सूचक	स्रोत
भौतिक वातावरण		
१.	भौगोलिक अवस्था	नापी विभागद्वारा प्रकाशित टोपोग्राफी नक्सा सन् १९९६, पाना नं. २७८५ ०२सि शिवपुरी
२.	जलवायु, तापक्रम र वर्षा	केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले प्रकाशित गरेको Environment Statistics of Nepal, 2019
३.	भू-उपयोग, भूगर्भ तथा माटो	<ul style="list-style-type: none"> • खानी तथा भूगर्भ विभाग द्वारा प्रकाशित Geological map • नापी विभागले प्रकाशन गरेको टोपोग्राफिक नक्सा सन् १९९६, पाना नं. २७८५ ०२सि शिवपुरी • Environment Statistics of Nepal, 2019 • Soil Investigation, Geotechnical Analysis of Proposed Building at Budhanilkantha, Kathmandu, 2019

४.	भूकम्पीय वर्गीकरण	<ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय भूकम्प मापन तथा अनुसन्धान केन्द्र, ई.सं. २०१७ द्वारा प्रकाशित Seismic Hazard Map of Nepal Soil Investigation, Geotechnical Analysis of Proposed Building at Budhanilkantha, Kathmandu, 2019
जैविक वातावरण		
१.	स्थलगत सर्वेक्षणबाट प्राप्त सूचीको विवरण	Dictionary of Nepali Plant Name
सामाजिक-आर्थिक वातावरण		
१.	जनसंख्या, जाति, साक्षरता स्थिति, खानेपानीको स्रोत, शौचालय सुविधा, ऊर्जाको स्रोत	<ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय ,२०७८ बुढानिलकण्ठ नगरपालिका प्रोफाइल
२.	सांस्कृतिक वातावरण	बुढानिलकण्ठ नगरपालिका प्रोफाइल

३.२ प्रस्तावको प्रभाव क्षेत्र निर्धारण (प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष)

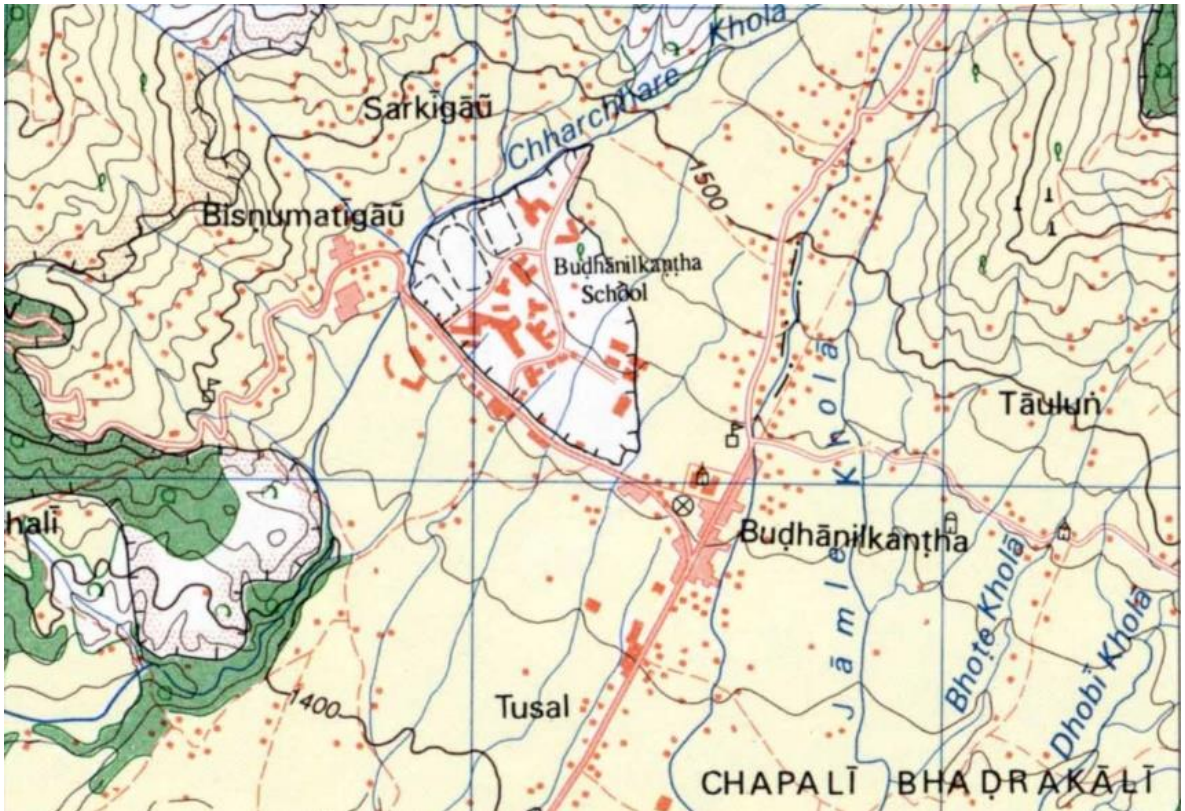
आयोजनाका संरचनाहरू निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा आयोजनास्थल वरपर पर्न सक्ने वातावरणीय असरहरूको आधारमा प्रभाव क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ। अध्ययनले आयोजनाका क्रियाकलापबाट पर्ने असरको परिमाण, फैलावट र अवधिको आधारमा प्रभाव क्षेत्रलाई “प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र” र “अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र” दुई भागमा बाढेको छ। आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र निर्धारण वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट स्वीकृत प्राप्त होटल लालचन, होटल शेहेन्सा ईन्टरनेशल र होटल रोयल सिंगी जस्ता पाँच तारे होटलमा सञ्चालनका लागि प्रस्तावित आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको सन्दर्भ ग्रन्थ पुनरावलोकनबाट गरिएको छ। यी सबै होटलको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा होटलको साइट र त्यसको सिमानाबाट ५० मिटरको अर्धव्यासमा पर्ने क्षेत्रलाई प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र र प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको सिमानाबाट थप ५० मिटरको अर्धव्यासमा पर्ने क्षेत्रहरूलाई अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र लिइएको छ। प्रस्तावित होटल "पोइन्ट प्रोजेक्ट" हो र होटल सञ्चालन गतिविधिहरूले उल्लेखनीय प्रभाव नहुने भएकोले आयोजनाको सिमानाबाट ५० मिटर अर्धव्यास भित्रको क्षेत्र प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र र प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रबाट ५० मिटरको दायरा भित्रको क्षेत्रलाई अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको रूपमा लिइएको हो।

तालिका ६: प्रभाव क्षेत्रको दायरा

प्रभाव क्षेत्र	विवरण
प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र	आयोजनाको सिमानाबाट ५० मिटरको अर्धव्यासमा पर्ने क्षेत्र
अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र	प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको सिमानाबाट थप ५० मिटरको अर्धव्यासमा पर्ने क्षेत्रहरू

३.३ प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्साको अध्ययन तथा विश्लेषण

आयोजना कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्साको अध्ययन तथा विश्लेषण गर्नु महत्वपूर्ण पक्ष हो। प्रस्तावित आयोजनाको भवन निर्माण कार्य सकिसकेको छ। होटल रहेको स्थानको टोपो नक्सा चित्र नं. २ मा राखिएको छ।

चित्र २: टोपो नक्सामा होटलको अवस्थिति

(स्रोत: नापी विभाग, सन् १९९६, पाना नं. २७८५ ०२सि शिवपुरी)

३.४ चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावलीको निर्माण गरी आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन

यस आयोजना सञ्चालनको क्रममा स्थानीय वातावरणमा पर्ने भौतिक तथा रासायनिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण प्रभावहरूको तथ्याङ्क सङ्कलनको लागि तयार पारिएको चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली यस वा.प्र.मू. अध्ययनको क्षेत्र निर्धारण तथा कार्यसूचीमा

समावेश गरिएको थियो र सो प्रतिवेदन सम्बन्धित वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट स्वीकृत थियो। उक्त चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावलीहरू प्रयोग गरी स्थलगत अध्ययनको क्रममा आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्क संकलन गरिएको थियो।

३.५ स्थलगत अध्ययन

प्रभावित क्षेत्रको भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी जानकारी सङ्कलन गर्न भौतिक वातावरण विज्ञ, जैविक वातावरण विज्ञ, सामाजिक विज्ञ र अन्य सहयोगी सदस्यहरूको विज्ञ टोलीद्वारा अध्ययन गरिएको छ।

३.५.१ भौतिक वातावरणमा अपनाइएको विधि

क. Walkthrough Survey / Direct Observation

अध्ययन टोलीद्वारा आयोजना प्रभावित क्षेत्र (प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र) भित्र केन्द्रित रही अध्ययनका लागि उल्लिखित अवयवहरूमा केन्द्रित रही आवश्यक प्रश्नावली तथा चेकलिष्टहरू तयार गरी सो को प्रयोग गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ।

- **भौगोलिक अवस्था, धरातलीय अवस्था र भू-उपयोग:** आयोजना प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका भौगोलिक अवस्था, धरातलीय अवस्था र भू-उपयोग सम्बन्धी जानकारीका लागि नापी विभागले प्रकाशन गरेको टोपोग्राफिक नक्सा (पाना नं. २७८५ ०२सि शिवपुरी, ई.सं. १९९६) बाट प्राप्त गरिएको छ भने स्थलगत अध्ययन पनि गरिएको थियो।
- **भूगर्भ तथा माटो:** भौगर्भिक तथा माटो सम्बन्धी जानकारी खानी तथा भूगर्भ विभागले प्रकाशन गरेको भौगर्भिक नक्सा र प्रस्तावित आयोजनाको लागि गरिएको माटो परीक्षणको आधारमा लिइएको छ।
- **जलवायु:** प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र वरपरको तापक्रम, वर्षा र आद्रता सम्बन्धी जानकारी जल तथा मौसम विज्ञान विभागद्वारा प्रकाशन गरिएको तथ्याङ्क (Environmental Statistics of Nepal, 2019) बाट लिइएको छ।
- **जल तथा जलाधार क्षेत्र:** प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको मुख्य जलाधार प्रणालीको बारेमा जानकारी प्राप्त गर्नको लागि स्थलगत सर्वेक्षण गरिएको छ।
- **वायुको गुणस्तर:** आयोजना स्थलको वायुको गुणस्तरको लागि होटल क्षेत्रमा वायु गुणस्तर मापक यन्त्र (Temtop M2000 2nd Generation Multi-functional Air Quality Detector) मार्फत वायुको गुणस्तर मापन गरिएको थियो।

- **पानीको गुणस्तर:** पानीको गुणस्तरको पहिचानको लागि प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको भूमिगत पानीको प्रयोगशाला परीक्षण गरिएको थियो।
- **ध्वनिको तह मापन:** होटल प्रभावित क्षेत्र ध्वनि मापक यन्त्र (Noise Meter – Lutron SL-4023SD) बाट होटल क्षेत्रको विभिन्न स्थलहरूमा १२ घण्टाको तथ्याङ्क संकलन गरी सो तथ्याङ्क विश्लेषण गरी L_{max} , L_{min} र L_{eq} निकालिएको छ।

L_{max} = मापन गरिएको तथ्याङ्कहरू मध्येको अधिकतम मान

L_{min} = मापन गरिएको तथ्याङ्कहरू मध्येको न्यूनतम मान

$L_{eq} = 10 \log_{10} \left[\frac{1}{N} (10^{\frac{a1}{10}} + 10^{\frac{a2}{10}} + \dots \dots \dots 10^{\frac{an}{10}}) \right] \text{dBA}$

३.५.२ जैविक वातावरणमा अपनाइएको विधि

क. Walkthrough Survey / Direct Observation

Walkthrough Survey / Direct Observation मार्फत आयोजना क्षेत्र वरपर पाइने वनस्पतिको सूची तयार गरिएको छ।

ख. मुख्य जानकार व्यक्तिसँग अन्तर्वार्ता (Key Informant Interview)

स्थानीयवासीहरूसँगको छलफलबाट यस क्षेत्रमा पाइने वनस्पति तथा जीवजन्तुहरूको स्थानीय नाम सहितको सूची तयार गरिएको छ।

३.५.३ सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा अपनाइएको विधि

आयोजनाबाट प्रभावित क्षेत्र (प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र) को घरपरिवार तथा जनसङ्ख्या, जाति, धर्म तथा भाषा, पेसा, रोजगारी, शैक्षिक संस्था साक्षरता स्थिति, स्थानीय उत्पादन तथा बजार, खानेपानीको अवस्था, शौचालय सुविधा तथा फोहोर व्यवस्थापन, भौतिक सामुदायिक पूर्वाधार र ऊर्जाको स्रोत, स्वास्थ्य संस्थाको अवस्था र स्वास्थ्य स्थिति, वार्षिक आय तथा व्यय, सांस्कृतिक मान्यता, चालचलन र परम्परा, स्थानीय सांस्कृतिक धरोहर तथा सांस्कृतिक स्थल, अन्तिम संस्कार गर्ने स्थल र प्रचलनहरू निम्न विधिहरू अपनाइ सङ्कलन गरिएको छ।

क. Walkthrough Survey / Direct Observation

ख. सरोकारवालासँग छलफल

ग. सामुहिक छलफल (Group Discussion)

३.६ सङ्कलित नमूनाको प्रयोगशालामा विश्लेषण

- क. माटो: प्रस्तावकद्वारा यस आयोजनाको भवन निर्माण गर्नुपूर्व माटोको प्रयोगशाला परीक्षण गरिएको थियो। यस परीक्षणको क्रममा आयोजना स्थलको माटोको विभिन्न parameters हरू परीक्षण गरिएको थियो। सबै parameters हरूको परीक्षणको आधारमा आयोजनाको भवन निर्माण गर्ने क्रममा अपनाउनुपर्ने क्रियाकलापहरू समेत माटो परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ।
- ख. पानी: पानीको गुणस्तरको पहिचानको लागि प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र नजिकको भूमिगत पानीको प्रयोगशाला परीक्षण गरिएको थियो। सो पानीको गुणस्तर WHO Guideline अनुसार भए नभएको परीक्षण गरिएको थियो।

३.७ प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण

स्थलगत भ्रमणबाट प्राप्त सूचनाहरूको अध्ययन, सन्दर्भ ग्रन्थ तथा सामग्रीहरूको पुनरावलोकन प्रयोगशालामा गरिएको परीक्षणबाट प्राप्त जानकारीहरूलाई प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा हुने वा हुन सक्ने संभाव्य प्रतिकूल र अनुकूल प्रभावको पहिचान गरी तिनलाई भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक गरी तीन शीर्षकमा छुट्याएर वर्गीकरण गरियो। प्रस्तावित क्षेत्रको विशेष अध्ययन गर्दा गरिएको विश्लेषणबाट आएका प्रथम र दोस्रो क्रममा भएका तथ्याङ्क तथा जानकारीलाई संक्षिप्तिकरण गरी आवश्यकता अनुसार तालिकामा राखे तथा प्रतिवेदनको उपयुक्त भागमा समावेश गरिएको छ।

३.८ प्रभावको पहिचान, आकलन तथा उल्लेखनीय प्रभावको मूल्याङ्कन गर्दा अपनाइएको विधि

आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा पर्नसक्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावलाई तिनको परिमाण (magnitude), सीमा (extent) तथा समयावधि (duration) का आधारमा मूल्याङ्कन गरी सम्बन्धित प्रभावको जोखिमलाई उच्च, मध्यम र निम्न महत्वका प्रभावका रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ। यसका लागि वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ ले मार्गनिर्देश गरे अनुसारको पारिमाणीक महत्व दिई प्रभावको वर्गीकरण गरिएको छ। उक्त नियमावलीको प्रभाव मूल्याङ्कनको भार विधिलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ७: प्रभाव मापदण्ड

परिणाम		सीमा		अवधि	
उच्च	६०	क्षेत्रीय	६०	दीर्घकालीन	२०
मध्यम	२०	स्थानीय	२०	मध्यम	१०
निम्न	१०	स्थलगत	१०	अल्पकालीन	५

(स्रोत: वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७)

माथि उल्लिखित तालिका अनुसार कुनै प्रभावलाई प्रदान गरिएको भारको योगफल ४५ भन्दा कम भएमा त्यस्तो प्रभावलाई न्यून महत्वको प्रभाव, ४५ देखि ७५ को योगफल आउने प्रभावलाई मध्यम महत्वको प्रभाव र ७५ भन्दा बढी योगफल आउने प्रभावलाई उच्च महत्वको प्रभाव मानिएको छ।

उल्लिखित विधि अपनाइ गरिएको प्रभाव मूल्याङ्कन पश्चात उच्च महत्वको प्रभावको क्षति कम गर्न न्यूनीकरणका उपाय र सोको अनुगमन तथा व्यवस्थापन विधि तयार गरी अन्य आवश्यक विषयवस्तु समेत समावेश गरी प्रा.वा.प प्रतिवेदन तयार गरिएको हो।

३.९ मस्यौदा प्रतिवेदनको तयारी

आयोजनाबाट स्थानीय वातावरणमा पर्नसक्ने नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको विश्लेषणबाट प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू पहिचान गरी वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ। त्यस्तै प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट हुने सकारात्मक प्रभावहरूलाई बढोत्तरी गर्ने विषयलाई समेत यस प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ। प्रभावहरूको व्यवस्थापन योजना, अनुगमन योजना संलग्न गरी वातावरणीय व्यवस्थापन योजना पनि समावेश गरी वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची १२ को ढाँचामा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार पारिएको थियो।

३.१० सार्वजनिक परामर्श, छलफल, अन्तरक्रिया र सुनुवाइ

वा.प्र.मू.को क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन र कार्यसूची स्वीकृत भए पश्चात वा.प्र.मू. अध्ययन अन्तर्गत सार्वजनिक सुनुवाइको लागि आर्थिक अभियान राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा मिति २०७९।०९।१९ मा सूचना प्रकाशित गरी सार्वजनिक सुनुवाइमा उपस्थितिका लागि स्थानीय निकाय निर्वाचित जनप्रतिनिधि र अन्य सरोकारवालाहरू तथा स्थानीय संघ संस्था, छिमेकीहरूलाई आव्हान गरिएको थियो। सो सूचना वडा कार्यालय र अन्य संघ-संस्थाहरूमा टाँस गरी मुचुल्का लिइयो। सार्वजनिक

सुनुवाइ वि.सं.२०७९।०९।२२ मा सम्पन्न गरियो। स्थानीयवासीहरूबाट प्राप्त सुझावहरू तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ८: सार्वजनिक सुनुवाइको बेला प्राप्त सुझावहरू

क्र.सं.	सार्वजनिक सुनुवाइको बेला प्राप्त सुझावहरू	प्रतिक्रिया
बम बहादुर लामा (स्थानीय)		
१	होटलको निर्माण कार्य गर्दा धुलोको कारण वायु प्रदुषण भएको कारण सञ्चालन चरण र बाँकी निर्माण कार्य गर्दा धुलोको व्यवस्थापन उचित तरिकाले गर्नु पर्नेछ।	तालिका २७ क.१.७ मा समावेश गरिएको छ।
चिज बा. लामा (स्थानीय)		
१	होटल निर्माण गर्दा छिमेक घरमा परेको असरको क्षतिपूर्ति गरिनुपर्छ।	तालिका २७ ग.१.६ मा समावेश गरिएको छ।
२	बर्षाको समयमा हुन सक्ने पानी/ढल व्यवस्थापन कसरी गरिने उल्लेख गर्नुपर्ने।	तालिका २७ क.१.६ मा समावेश गरिएको छ।
३	निर्माण चरणमा सामाजिक वातावरणमा भएको असर जस्तै कामदारहरूको झगडा, सरसफाइका कुरालाई प्रस्तावकले आगामी दिनमा ध्यान पुर्याउनु पर्नेछ।	तालिका २७ ग.१.६ मा समावेश गरिएको छ।
४	होटल सञ्चालनको क्रममा स्थानीयहरूलाई क्षमता/योग्यता बमोजिम अवसर दिनुपर्ने।	तालिका २६ क.१ मा समावेश गरिएको छ।
छिरिङ शेर्पा (स्थानीय)		
१	निर्माण गर्दा र बर्षाको समयमा र पानीको कारण छरछिमेकको जनधनमा भएको क्षतिको क्षतिपूर्ति गरिनुपर्छ।	तालिका २७ ग.१.६ मा समावेश गरिएको छ।
२	छरछिमेकसँग समन्वय गरी होटल सञ्चालन गरिनु पर्छ।	तालिका २७ ग.१.६ मा समावेश गरिएको छ।
३	डिप बोरिङ्ग गर्दा वरपरको पानीको स्रोत सुक्न सक्ने हुँदा यसको न्युनीकरण कसरी हुन्छ सो कुरा स्पष्ट गर्नुपर्ने।	तालिका २७ क.१.४ मा समावेश गरिएको छ।

४	होटल सञ्चालनको क्रममा स्थानीय उत्पादनहरू लाई खरिद गरिनुपर्छ।	तालिका २७ ग.१.५ मा समावेश गरिएको छ।
५	क्षमता अनुसार स्थानीय मानिसहरूलाई प्राथमिकता दिनुपर्छ।	तालिका २६ क.१ मा समावेश गरिएको छ।
६	ठोस तथा तरल फोहोरको व्यवस्थापन उचित तरिकाले गर्नुपर्छ।	तालिका २७ क.१.१ र क.१.२ मा समावेश गरिएको छ।
७	निर्माण गर्दा सेफ्टी नेट राख्नुपर्ने भएमा अब आउने दिनहरूमा बाँकी निर्माण गर्दा प्लाष्टिक वा सेफ्टी नेट को प्रयोग गर्नुपर्ने।	तालिका २७ ग.१.६ मा समावेश गरिएको छ।
सुरेन्द्र लामा (वडा अध्यक्ष, बुढानिलकण्ठ न.पा., १)		
१	होटल सञ्चालन गर्दा स्थानीयबासीहरू, वडा तथा प्रस्तावक बिच समन्वय गरी सञ्चालन गरिनुपर्छ।	तालिका २६ ग.१.६ मा समावेश गरिएको छ।
बाबु काजी कार्की (प्रस्तावकको तर्फबाट)		
१	तरल फोहोर व्यवस्थापन र ढल व्यवस्थापन उचित तरिकाले Design Drawing र नगरपालिकाको मापदण्ड बमोजिम गरिएको छ।	तालिका २७ क.१.२ मा समावेश गरिएको छ।
२	क्षमता/योग्यता र 5 Star Hotel को मापदण्ड बमोजिम स्थानीयहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ।	तालिका २६ क.१ मा समावेश गरिएको छ।
३	स्थानीयहरूको गुनासो व्यवस्थापन गर्न समय समयमा छलफल कार्यक्रम आयोजना गरी समस्याको समाधान गरिनेछ।	तालिका २७ ग.१.६ मा समावेश गरिएको छ।

चित्र ३: सार्वजनिक सुनुवाइका तस्वीरहरू

स्थानीयवासीसँग गरिएको छलफलमा उठेका कुराहरूलाई अध्ययन टोलीका विज्ञहरूद्वारा विश्लेषण गरी जायज समस्याहरूको समाधानका लागि यस प्रतिवेदनमा त्यसका न्यूनीकरणका उपायहरू उल्लेख गरिएको छ र उल्लेख भएका सबै न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ।

३.११ सार्वजनिक सूचना तथा सूचना सम्प्रेषण र सुझाव सङ्कलन

सार्वजनिक सुनुवाइ पश्चात स्थानीयवासी, संघ-संस्था तथा छरछिमेकीको यस होटलको सञ्चालनबाट पर्न जाने प्रभावको बारेमा राय, सुझावका लागि वडा कार्यालय र अन्य संघ-संस्थाहरूमा सार्वजनिक सूचना मिति २०७९।०९।२५ मा टाँस गरी मुचुल्का लिइयो। सूचना टाँस भए पश्चात "आर्थिक अभियान" राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा थप राय सुझावका लागि ७ दिने सार्वजनिक सूचना मिति २०७९।०९।२६ मा प्रकाशित गरियो। सात दिने सुचनाको समयावधि सम्म थप राय सुझावहरू प्राप्त भएन। सात दिने सूचनाको मुचुल्काहरू तथा त्यसको प्रकाशित प्रतिलिपि अनुसूची ६ मा समावेश गरिएको छ।

प्रस्तावित आयोजना शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्ने भएकोले राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागबाट पनि राय सुझाव सङ्कलन गरिएको छ। तहाँ विभागबाट प्राप्त सुझावहरू तल तालिका ९ मा समावेश गरिएको छ।

तालिका ९: राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागबाट प्राप्त सुझावहरू

क.सं.	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागबाट प्राप्त सुझावहरू	प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको खण्ड
१.	होटल सञ्चालनको क्रममा दैनिक रूपमा ७०,००० लिटर भूमिगत पानी खपत हुने आकलन गरिएकोले भूमिगत पानीको दोहनबाट वरपर पानीको स्रोतमा असर पर्न सक्ने देखिन्छ। संलग्न प्रतिवेदनमा कुल क्षेत्रफलको ३१.७% खुल्ला क्षेत्र र २०% हरियाली क्षेत्र मार्फत पुनर्भरण हुने भनिए पनि उल्लेखित खुल्ला क्षेत्रमा सिमेन्ट, टायल वा ब्लकले Soil sealing हुने देखिएकोले पानीको पुनर्भरण ज्यादै न्यून हुने हुँदा पुनर्भरणको लागि संरक्षण पोखरी जस्तै अन्य विकल्प पनि प्रयोग गर्नुपर्ने।	तालिका २७, खण्ड क.१.४ मा समावेश गरिएको छ।
२.	होटल निर्माण तथा सञ्चालन पश्चात् पर्यटनको आगमनबाट स्थानीयस्तरमा कानूनी व्यवस्थाको अध्ययन गरि स्थानियस्तरमा वनस्पती एवं वन्यजन्तुको चोरी शिकार तथा यीनको आखेटोपहारको अवैध व्यापार हुनसक्ने हुनाले सो सम्बन्धी विद्यमान कानूनी व्यवस्थाको अध्ययन गरि स्थानीयस्तरमा वनस्पती एवं वन्यजन्तुको चोरी शिकार तथा यीनको आखेटोपहारको अवैध व्यापार जस्ता प्रभावलाई एकिन गरि न्युनिकरणका उपाय वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा समावेश गर्नुपर्ने।	कानूनी व्यवस्थाको अध्ययन परिच्छेद ४ मा समावेश गरिएको छ र न्युनिकरणका उपाय तालिका २७, खण्ड ख (जैविक वातावरण) मा समावेश गरिएको छ।
३.	प्रस्तावित आयोजना निर्माण तथा सञ्चालन गर्दा भु-क्षय हुनसक्ने तथा प्रस्तावित होटल निर्माण गर्दा वन्यजन्तुमैत्रि हुनु पर्ने व्यवस्थालाई मध्यनजर गरि सो सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाको अध्ययन गरि प्रतिवेदनमा संलग्न गर्नुपर्ने	विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४, बुढानिलकण्ठ नगरपालिका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७७ को

		अध्ययन गरी प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ।
४.	वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा प्रस्तावित होटलका कामदार तथा भ्रमणमा आउने पर्यटनलाई वन, वातावरण एवं जैविक विविधता र शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको सम्बन्धमा विद्यमान कानूनी व्यवस्थाका बारेमा जानकारी गराउने सम्बन्धी कार्यक्रम समावेश गरि सो क्षेत्रमा हुने अवैध गतिविधिलाई नियन्त्रण गर्ने सघाउ पुग्ने खालको क्रियाकलाप समावेश गर्नुपर्ने।	राष्ट्रिय निकुञ्ज र मध्यवर्ती क्षेत्र सम्बन्धी कानून अध्ययन गरी प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ साथै न्युनिकरणका उपाय तालिका २७, खण्ड ख (जैविक वातावरण) मा समावेश गरिएको छ।
५.	जैविक वातावरणको स्थलगत अध्ययन नगरी मुख्य जानकार व्यक्तिसँग अन्तरवार्ता मात्र लिइएकोमा, जैविक वातावरणको स्थलगत अध्ययन गर्नुपर्ने।	शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज होटलबाट करिब १ किलोमिटरको दुरीमा रहेकोले निकुञ्जको स्थलगत अवलोकन गरिएन र सो क्षेत्र पाइने मुख्य जैविक वातावरण सम्बन्धी जानकारी राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागको वेवसाइट र मुख्य जानकार व्यक्तिसँग लिईएको जानकारी पर्याप्त रहेको।
६.	प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरूको बारेमा विस्तृत अध्ययन गरि प्रतिवेदनमा समावेश गर्नुपर्ने	परिच्छेद ६ मा समावेश गरिएको छ।
७.	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत समुदायमा कुन क्रियाकलापमा कति रकम खर्च गर्ने भन्ने सम्बन्धमा बजेटको विवरण प्रतिवेदनमा समावेश हुनुपर्ने	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत समुदायमा गरिने सहयोग होटल सञ्चालन भए पश्चात् नेपाल सरकारको नियम अनुसार कार्यान्वयन गरिने भएकोले कति रकम के मा खर्च गर्ने भन्ने सम्बन्धमा बजेटको विवरण हाल प्रतिवेदनमा समावेश गर्न नसकिने।
८.	वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयनको सुनिश्चितता प्रस्तावकले गर्नुपर्ने।	यस प्रतिवेदन प्रस्तावको तर्फबाट बनाइएको हुनाले वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयनको सुनिश्चितता प्रस्तावकले गर्दछ।

९.	मध्यवर्ती क्षेत्र (उद्योग स्थापना र सञ्चालन) मापदण्ड, २०६२ अध्ययन गरी प्रस्तावित होटल निर्माण गर्दा सम्बन्धित उद्योगलाई तोकेका मापदण्डहरू पुरा गरी सोही अनुसार प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्ने।	मध्यवर्ती क्षेत्र (उद्योग स्थापना र सञ्चालन) मापदण्ड, २०६२ अध्ययन गरी समावेश गरिएको छ।
१०.	प्राप्त प्रतिवेदनमा उल्लेखित सन्दर्भ सामाग्रीको सूचीमा सन्दर्भ सामाग्रीको विवरण उल्लेख गर्दा सन्दर्भ सामाग्रीको नाम, प्रकाशक, संकलन गरिएको श्रोत समेत खुल्ने गरी समावेश हुनुपर्ने।	प्रतिवेदनमा सञ्चाईएको छ।

३.१२ सिफारिस पत्र

सार्वजनिक सुनुवाइबाट प्राप्त राय तथा सुझावहरू साथै सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरूको विश्लेषण र सात दिने सुचनाको समयावधि सक्रिए पश्चात् बुढानिलकण्ठ नगरपालिकाबाट सिफारिस पत्र प्राप्त गरियो। बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. ०१ बाट निम्न लिखित टिप्पणीहरू गरिएको छः

तालिका १०: बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. ०१ बाट प्राप्त टिप्पणीहरू

क्र.सं.	सुझावहरू	प्रतिक्रिया
सकारात्मक टिप्पणीहरू		
१	स्थानीयले रोजगारी पाउने	-
२	स्थानीय निकायलाई राजश्वमा वृद्धि	-
३	यस क्षेत्रको पर्यटन विकासमा टेवा	-
नकारात्मक टिप्पणीहरू		
१	ठोस तथा तरलजन्य फोहोर उत्पादनमा वृद्धि	तालिका २७, क.१.१ र क.१.२ मा समावेश गरिएको छ।
२	ध्वनि प्रदूषण	तालिका २७, क.१.९ मा समावेश गरिएको छ।
३	ट्राफिक समस्या बढ्न सक्ने	तालिका २७, क.१.८ मा समावेश गरिएको छ।

उल्लिखित प्रभावहरूको आधारमा सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि गर्ने र नकारात्मक प्रभाव न्यून गर्ने वातावरणीय व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्दा सकारात्मक प्रभाव बढी हुने देखिएकोले

होटल सञ्चालनका लागि बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. ०१ बाट सिफारिस पत्र प्रदान गरिएको हो।

३.१३ सुझाव समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदनको तयारी

प्रस्तावित होटल क्षेत्रको विद्यमान भौतिक, रासायनिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक आधारभूत वातावरणीय अवस्थालाई पहिचान गरेर वातावरणीय प्रभावहरूको महत्त्वको मूल्याङ्कन गरिएको छ। सार्वजनिक सुनुवाइको बैठकमा प्रस्ताव क्षेत्रका सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई प्रतिवेदन निष्कर्षहरू प्रस्तुत गरियो र प्रस्तावको सम्बन्धमा उनीहरूका सल्लाह र सुझावहरू समावेश गरेर वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा तोकेको ढाँचा बमोजिम विस्तृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गरिएको छ। प्रस्तुत वा.प्र.मू. प्रतिवेदन श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय मार्फत स्वीकृतिका लागि श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा पेश गरिएको हो।

परिच्छेद ४ : नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका तथा मापदण्डहरूको पुनरावलोकन

प्रस्तावित आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन अन्तर्गत निम्न लिखित कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरूको पुनरावलोकन गरिएको छ।

४.१ नेपालको संविधान

नेपालको संविधानले समग्र राष्ट्रको सन्तुलित विकासका लागि आर्थिक लगानीको समान वितरण गर्दै सबै क्षेत्रका जनतालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास तथा रोजगारी जस्ता पूर्वाधारको विकास मार्फत जनताको जीवनस्तर बृद्धि गर्ने नीति लिएको छ।	
धारा	सम्बन्धित बुँदा
धारा ३०	स्वच्छ वातावरणको हक: नेपाली जनताको स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्दै वातावरणीय प्रदूषण वा क्षयीकरणबाट क्षति पुग्ने पीडितलाई कानून सम्मत ढंगले क्षतिपूर्ति पाउने अधिकार समेत सुनिश्चित गरेको छ।
धारा ३४	श्रमको हक: प्रत्येक श्रमिकलाई उचित श्रम अभ्यासको हक सुनिश्चित गर्दै प्रत्येक श्रमिकलाई उचित पारिश्रमिक, सुविधा तथा योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाको हक समेत सुनिश्चित गरेको छ।
धारा ५१(ठ)	पर्यटन सम्बन्धी नीति: नेपालका ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, पुरातात्विक र प्राकृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्धन एवं प्रचार प्रसार मार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण आधारको रूपमा पर्यावरण अनुकूल पर्यटन उद्योगको विकास गर्ने, पर्यटन संस्कृतिको विकास गर्न आवश्यक वातावरण एवं नीति निर्माण गर्ने तथा पर्यटन उद्योगको लाभ वितरणमा स्थानीय जनतालाई प्राथमिकता दिने।

४.२ नीति, योजना र रणनीति

क्र.सं.	परिच्छेद र खण्ड	सम्बन्धित बुँदा
१.	१० वर्षे राष्ट्रिय पर्यटन रणनीति, (२०७२/७३—२०८१/८२)	
	परिच्छेद २ खण्ड २.२.४	रोजगारीको अवसर सिर्जना हुनेछ।
२.	फोहोरमैला व्यवस्थापन राष्ट्रिय नीति, २०७९	
	नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक सुनिश्चित गर्ने लक्ष्यका साथ फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापनमार्फत स्वच्छ, स्वस्थ र समुन्नत समाजको स्थापना गर्ने दूरदृष्टि लिईएको छ।	
	खण्ड ९ उपखण्ड ९.३	फोहोरमैलालाई स्रोतमै न्यूनीकरण गरी विसर्जन स्थलको उपयोगलाई दिगो बनाउने।
	खण्ड ९ उपखण्ड ९.४	फोहोरमैला व्यवस्थापनमा नागरिक दायित्व अभिवृद्धि गर्ने।
३.	पन्ध्रौ योजना, (२०७६/७७-२०८०/८१)	
	पन्ध्रौ योजना “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” को दीर्घकालीन सोच हासिल गर्ने आधार योजनाको रूपमा रहने विश्वास लिएको छ।	
	परिच्छेद ६ खण्ड ६.२.४	नेपाललाई सुरक्षित, गुणस्तरीय र पर्यटनमैत्री बनाई आकर्षक पर्यटन केन्द्रको रूपमा विकास गर्नु।
	परिच्छेद १० खण्ड १०.९	जल, वायु, माटो, ध्वनि तथा विद्युतीय लगायत सबै प्रकारका प्रदूषणको रोकथाम र नियन्त्रण गर्दै भौतिक पूर्वाधारको विकास र प्राकृतिक वातावरणबीच सन्तुलन कायम गर्नु। प्रमुख शहर र औद्योगिक क्षेत्र लगायत सबै क्षेत्रबाट सिर्जित फोहोरमैलाको व्यवस्थापन, नदीको स्वच्छता कायम र हरियाली विस्तार गर्नु। प्रदूषण नियन्त्रण सहितको वातावरण व्यवस्थापनका लागि आवश्यक नीति, कानून र प्रभावकारी संरचना निर्माण गर्नुका साथै शोध, अनुसन्धान र क्षमता अभिवृद्धि गर्नु।
४.	राष्ट्रिय वातावरण नीति, २०७६	
	यस नीतिले प्रदूषण नियन्त्रण, फोहोरमैला व्यवस्थापन र हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिई नेपालको संविधान अन्तर्गत नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हकको सुनिश्चितता गर्दछ।	
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.१	सबै प्रकारका प्रदूषण रोकथाम, नियन्त्रण र न्यूनीकरणका लागि प्रभावकारी प्रणाली स्थापना गर्न उद्योग, कलकारखाना, अस्पताल तथा

क्र.सं.	परिच्छेद र खण्ड	सम्बन्धित बुँदा
		सवारी साधनहरूको सञ्चालनमा वातावरणमैत्री प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.३	स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरण कायम गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ। वातावरण प्रदूषण गर्नेले सृजित वातावरणीय प्रभावमा परेका समुदायलाई न्यायोचित ढंगबाट क्षतिपूर्तिको व्यवस्था गरिनेछ।
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.५	भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्दा वातावरण मैत्री संरचना निर्माण गरिनेछ र अति संवेदनशील क्षेत्रको संरक्षण एवं दिगो व्यवस्थापन गरिनेछ।
५.	राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६	
	जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकूलनसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न एवम् जलवायुमैत्री विकासद्वारा नेपाल सरकारले लिएको "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली"को अवधारणालाई टेवा पुऱ्याउन यो नीतिको पालना गरिनेछ। यस नीतिको लक्ष्य जलवायु उत्थानशील समाजको विकास गरी राष्ट्रको सामाजिक आर्थिक समृद्धिमा योगदान पुऱ्याउनु हो।	
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.५	भरपर्दो, दिगो र न्यून कार्बन प्रविधियुक्त उद्योग, यातायात र भौतिक पूर्वाधारको विकास गरी जलवायु उत्थानशील आर्थिक विकासको अवधारणा अवलम्बन गरिनेछ।
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.६	पर्यटन क्षेत्रलाई जलवायुमैत्री बनाउँदै महत्वपूर्ण प्राकृतिक, सांस्कृतिक र सामाजिक सम्पदाहरूको संरक्षण र विकास गरिनेछ।
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.७	जलवायुजन्य प्रकोपबाट मानव स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्दै स्वस्थ जीवनयापनको वातावरण तयार गरिनेछ।
६.	राष्ट्रिय व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य नीति, २०७६	
	सुरक्षित तथा स्वस्थ कार्य वातावरणमा काम गर्न पाउने श्रमिकको अधिकार सुनिश्चित एवम् उत्पादात्व अभिवृद्धि गर्ने दूरदृष्टिका साथ व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको मापदण्ड र उपायहरूको अवलम्बन एवम् अभ्यास गर्दै सुरक्षित कार्यस्थल सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य यस नीतिले लिएको छ।	
	रणनीति १	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी नीतिगत एवं कानुनी सुधार तथा परिमार्जन गरिनेछ।
	रणनीति २	सुरक्षित तथा स्वस्थ कार्यस्थलका लागि नियमन तथा प्रोत्साहन गरिनेछ।
	रणनीति ३	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यसँग सम्बद्ध सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ।

क्र.सं.	परिच्छेद र खण्ड	सम्बन्धित बुँदा
	रणनीति ४	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अनुगमन, निरीक्षण, अध्ययन र अनुसन्धान लगायतका विषयमा सम्बद्ध निकायहरूबीच सहकार्य र समन्वय गरिनेछ।
७.	राष्ट्रिय भूमि नीति, २०७५	
		भूमिको न्यायिक वितरण, महत्तम उपयोग र सुशासन मार्फत मुलुकको आर्थिक समृद्धि र जनताको जीवनस्तरमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने दिर्घकालीन लक्ष्य रहेको छ।
	खण्ड ५ उपखण्ड ७	भूमिको उत्पादनशील प्रयोगका माध्यमबाट देशको आर्थिक समृद्धि तथा नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन।
	खण्ड ६ उपखण्ड ६.३	वातावरणीय सन्तुलन, खाद्य सुरक्षा, व्यवस्थित पूर्वाधार विकास तथा सुरक्षित बसोबासका लागि भूमिको महत्तम उपयोग र व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्नुका साथै विकास निर्माणका लागि भूमि प्राप्तिलाई सहज वातावरण सिर्जना गर्ने र विकास आयोजनाको लागत जग्गा प्राप्तिका कारण बढ्न नदिने व्यवस्था सुनिश्चित गरिनेछ।
८.	विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५	
		विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरूलाई सन्तुलित रूपमा कार्यान्वयन गरी विपद् बाट हुने जनधन, स्वास्थ्य तथा जीविकोपार्जनका स्रोतसाधनहरूका साथै व्यक्ति, समुदाय र राष्ट्रको आर्थिक, सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधार र सांस्कृतिक एवं पर्यावरणीय सम्पदाको जोखिम तथा क्षतिमा उल्लेख्य रूपमा कमी गर्नु तथा तिनीहरूको उत्थानशीलता वृद्धि गर्नु यस नीतिको ध्येय रहेको छ।
	खण्ड ७ उपखण्ड ७.६	शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, उद्योग, पर्यटन, ऊर्जा, आवास, यातायात, खानेपानी, सरसफाइ लगायतका पूर्वाधार र ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक सम्पदामा पर्नसक्ने विपद् जोखिमका प्रभाव सम्बन्धमा विपद् जोखिम लेखाजोखा तथा नक्साङ्कन गरी प्रचारप्रसार गरिनेछ।
९.	राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, २०७२	
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.४ बुँदा ८.४.४	जलवायु परिवर्तनको असरलाई समेत ध्यानमा राखी दिगो विकासका सिद्धान्तका आधारमा विकास निर्माणका कार्यहरू सञ्चालन गरिनेछन्।
१०.	श्रम सम्बन्धी: राष्ट्रिय नीति, २०७१	
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.२ बुँदा ८.२.२	सरोकारवालाहरूको क्षमता विकास तथा रोजगारसम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि मार्फत रोजगारसँग सम्बन्धित नीतिहरू र कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।

क्र.सं.	परिच्छेद र खण्ड	सम्बन्धित बुँदा
	खण्ड १० उपखण्ड ३२	पर्यटनहरूको बसाईको अवधि बढाउन संख्यात्मक र गुणात्मक पर्यटनलाई लक्षित गरी प्रभावकारी कार्यक्रमहरू ल्याईने छ।
११.	पर्यटन नीति, २०६५	
	खण्ड ७ बुँदा (क)	पर्यटन क्षेत्रको विविधीकरण र विस्तारद्वारा सर्वसाधारण नागरिकमा स्वरोजगारको सिर्जना गरी पर्या-पर्यटन र ग्रामीण पर्यटनलाई गरिवी निवारणसँग आवद्ध गरी उनीहरूको जीवनस्तरमा सुधार गर्न पर्यटन उद्योगको प्रवर्द्धन गरी यसलाई राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको प्रमुख आधारको रूपमा विकास गर्ने।
	खण्ड ७ बुँदा (ग)	पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास र निर्माणको क्रममा प्राकृतिक स्रोत र साधनको उपयोग गर्दा वातावरण संरक्षण गर्दै त्यस्ता स्रोत र साधनको दिगो रूपमा उपयोग गर्ने।
१२.	राष्ट्रिय जैविक विविधता रणनीति र कार्य योजना, इ.सं.२०१४-२०२०	
	परिच्छेद ५ खण्ड ५.४.१ PA Strategy A४	मध्यवर्ती क्षेत्रहरूको प्रशासन र व्यवस्थापन सुदृढीकरण।
१३.	राष्ट्रिय जैविक विविधता रणनीति, वि.सं.२०५८	
		राष्ट्रिय जैविक विविधता रणनीति योजनाले देशको जैविक दृष्टिबाट विविध संसाधनहरूको संरक्षण र प्रयोग, पारिस्थितिक प्रक्रिया र प्रणालीहरूको संरक्षण, जनताको हितका लागि दिगो आधारमा सुनिश्चित हुने सबै लाभहरूको बराबरी साझेदारी, र जैविक विविधता सम्मेलन अन्तर्गत सबै दायित्वहरूको सम्मान गर्दछ। नेपालमा जैविक विविधता अधिकांश व्यक्तिको जीविका, आर्थिक विकास, कृषि उत्पादकत्व र दिगोपन, मानव स्वास्थ्य र पोषण, स्वदेशी ज्ञान, लैंगिक समानता, निर्माण सामग्री, जल स्रोत, र समाजको सौन्दर्य र सांस्कृतिक कल्याणसँग सम्बन्धित छ।
१४.	राष्ट्रिय संरक्षण रणनीति, वि.सं.२०५५	
		राष्ट्रिय संरक्षण रणनीति पारितन्त्र गुणस्तर कायम राख्न, क्षतिको स्रोत पुनः प्राप्त गर्न र सांस्कृतिक सम्पदा पुनर्स्थापित गर्न, स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापन गर्न विकसित गरिएको थियो। यो रणनीति "विकासको संरक्षण" अवधारणागत संरचनामा विकसित भएको थियो जसमा चार उद्देश्यहरू छन्: जनताको आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्ने, भूमिको दिगो उपयोग र नवीकरणीय स्रोतहरू सुनिश्चित गर्ने, जैविक विविधतालाई जोगाउने र आवश्यक पर्यावरणीय प्रणाली कायम राख्ने।

४.३ ऐनहरू

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
संघीय ऐनहरू		
१.	वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६	
	दफा ३ उपदफा १	प्रस्तावकले तोकिए बमोजिमको प्रस्तावको तोकिए बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ।
	दफा ३ उपदफा २.१	यसरी तयार गरिएको अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृतिको लागि सम्बन्धित निकाय समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।
	दफा ४	सम्बद्ध व्यक्ति, समूह वा संस्थालाई प्रदूषण न्यूनीकरण वा निराकरणको उपाय अवलम्बन गर्न वातावरण विभागले निर्देशन दिन, आवश्यक शर्त तोक्न वा वातावरणमा प्रतिकूल प्रभाव पर्ने गरी कुनै कार्य गर्न नपाउने गरी रोक लगाउन सक्नेछ।
	दफा ८	वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई कुनै पनि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न वा गराउन पाइने छैन।
	दफा १३	वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई वा स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनभन्दा विपरीत हुने गरी आयोजना कार्यान्वयन गरेमा सम्बन्धित निकायले त्यस्तो आयोजना कार्यान्वयन गर्न तत्काल रोक लगाउन सक्ने छ।
	दफा १५ उपदफा २ र ३	कसैले पनि जनजीवन, जनस्वास्थ्य एवं वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पर्ने गरी प्रदूषण गर्न पाइने छैन।
	दफा ३५	तोकिए अनुसार कार्य गरेपराएमा सोहि दफाको उपदफा १ बमोजिमको दण्ड जरिवाना हुनेछ।
२.	भू-उपयोग ऐन, २०७६	
	दफा ८ उपदफा १	नेपालको भूबनोट, भूमिको क्षमता तथा उपयुक्तता, भूमिको मौजुदा उपयोग र आवश्यकता समेतका आधारमा एउटा प्रयोजनको लागि वर्गीकरण गरिएको जग्गा अर्को प्रयोजनमा प्रयोग गर्ने गरी भूउपयोग परिवर्तन गर्न पाइने छैन।
३.	औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७६	
	दफा ३ उपदफा १	कसैले यस ऐन बमोजिम दर्ता नगराई उद्योगको स्थापना वा सञ्चालन गर्न वा गराउन पाउने छैन।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
४.	बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५	
	दफा ७ उपदफा ९	चौध वर्ष मुनिका बालबालिकालाई जोखिमपूर्ण काममा लगाउन वा कमलरीको रूपमा राख्न पाइने छैन।
५.	उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५	
	दफा ३ उपदफा २	प्रत्येक उपभोक्तालाई गुणस्तरीय वस्तु वा सेवा प्राप्त गर्ने अधिकार हुनेछ।
	दफा ७ उपदफा १(क)	गुणस्तरीय वस्तु वा सेवा उत्पादन गर्नु पर्नेछ।
	दफा १६ उपदफा १	कसैले पनि अनुचित व्यापारिक तथा व्यवसायजन्य क्रियाकलाप गर्न वा गराउन पाउने छैन।
६.	रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन, २०७५	
	दफा ४ उपदफा ३	कसैले पनि कुनै नागरिकलाई निजको इच्छा विपरित वा निजले नचाहेको रोजगारी गर्न वा त्यस्तो रोजगारीमा लगाउन वा जबरजस्ती गर्न वा बाध्य बनाउन पाउने छैन।
	दफा ६	कसैले पनि बेरोजगार व्यक्तिलाई रोजगारी दिने सम्बन्धमा प्रचलित कानूनले कुनै खास वर्ग वा समुदायको लागि विशेष व्यवस्था गरेको अवस्थामा बाहेक त्यस्तो व्यक्तिको उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जातजाति, लिङ्ग, भाषा, क्षेत्र, वैचारिक आस्था वा यस्तै कुनै आधारमा भेदभाव गर्न पाउने छैन।
	दफा ७ उपदफा १	रोजगारीमा रहेको व्यक्तिलाई प्रचलित कानून बमोजिम बाहेक बिना कारण रोजगारीबाट हटाउन पाउने छैन।
७.	वैयक्तिक गोपनीयता सम्बन्धी ऐन, २०७५	
	दफा ३ उपदफा १	प्रत्येक व्यक्तिको शारीरिक र मानसिक अवस्था सम्बन्धी विषयको गोपनीयता अनतिक्रम्य हुनेछ।
८.	नेपालको संविधान अनुकूल बनाउन केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७५	
	दफा १४ उपदफा १	पर्यटकस्तरको होटल, लज, रेष्टुराँ तथा रिजोर्ट वा बारको निरिक्षण तथा प्ररीक्षण सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई प्राप्त अधिकार प्रदेश सरकारले समेत प्रयोग गर्नेछ। त्यस बाहेकका तारे स्तरको होटल तथा रिसोर्टहरू संघ अन्तर्गत गरिनेछ।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
९.	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४	
	दफा ११ उपदफा १	बुँदा ण. विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने, गराउने।
	दफा २० उपदफा १	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सबै सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा व्यावसायिक केन्द्रमा विपद्का घटना हुन नदिन विपद् सुरक्षा औजार, उपकरण, सामग्री, आपत्कालीन निकास लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य व्यवस्था गर्नुपर्नेछ साथै आफ्ना कर्मचारी तथा कामदारलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रधिकरणले तोके बमोजिमका आधारभूत अभिमुखीकरण तालिम दिनु पर्नेछ भने आफ्नो भवन लगायत अन्य संरचना आपत्कालीन प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा आदेशानुसार उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यी संस्थाहरूले फोहोरमैला तथा प्रदूषणको यथोचित व्यवस्थापन गरी यसबाट वातावरण र जनजीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अपनाउनुपर्नेछ।
दफा १० उपदफा २	सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी योजनाको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा गरी अनिवार्य रूपमा लागू गर्नु पर्नेछ।	
१०.	योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐन, २०७४	
	दफा ७	सूचीकृत रोजगारदाताले आफ्नो तर्फबाट वा योगदानकर्ताको योगदानयोग्य आयबाट गर्नु पर्ने योगदानको दर निर्धारण गरी तोकिए बमोजिमको व्यवस्था कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।
	दफा ८	कुनै श्रमिकले कुनै कारणले पारिश्रमिक नपाउने अवस्था सिर्जना भई नियमित रूपमा कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने योगदान जम्मा गर्न नसक्ने भएमा त्यस्तो श्रमिकको बढीमा तीन महिनासम्म निजले जम्मा गर्नु पर्ने योगदान सम्बन्धित सूचीकृत रोजगारदाताले कोषमा जम्मा गरिदिनु पर्नेछ।
	दफा २०	श्रमिकको सूचीकरण गराउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। त्यसैगरि दफा २४ ले कुनै योगदानकर्ता कुनै कारणले रोजगारीमा नरहेमा सूचीकृत रोजगारदाताले सोको जानकारी १ महिनाभित्र कोषलाई गराउनु पर्नेछ।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
११.	श्रम ऐन, २०७४	
	दफा ३ उपदफा २	यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा उल्लिखित पारिश्रमिक वा सुविधा भन्दा कम पारिश्रमिक वा सुविधा लिने दिने गरी वा यस ऐनमा उल्लिखित शर्त विपरित हुने गरी रोजगारदाता तथा श्रमिकबीच रोजगार सम्झौता यो ऐन विपरीत भएको मानिनेछ र सो हदसम्म त्यस्तो रोजगार सम्झौता बदर हुनेछ।
	दफा ४ उपदफा १	कुनै पनि श्रमिकलाई प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा बाँधा श्रममा लगाउन पाउने छैन।
	दफा ५	कसैले पनि बालबालिकालाई कानुन विपरीत हुने गरी कुनै काममा लगाउनु पाउने छैन।
	दफा ६ उपदफा १	रोजगारदाताले श्रमिकलाई धर्म, वर्ण, लिङ्ग, जात जाति, उत्पत्ति, भाषा वा वैचारिक आस्था वा अन्य त्यस्तै आधार मध्ये कुनै कुराको आधारमा भेदभाव गर्न पाइने छैन।
	दफा ७ उपदफा १	लिङ्गको आधारमा श्रमिकबीच समान मूल्यको कामको लागि पारिश्रमिकमा भेदभाव गर्न पाइने छैन।
	दफा ८ उपदफा १	यस ऐन तथा अन्य कानुनको अधीनमा रही प्रत्येक श्रमिकलाई ट्रेड युनियन गठन गर्ने, सञ्चालन गर्ने, त्यस्तो युनियनको सदस्यता लिने वा सो युनियनमा आवद्ध हुने वा ट्रेड युनियन सम्बन्धी अन्य गतिविधिमा संलग्न हुने अधिकार हुनेछ।
	दफा ११ उपदफा १	रोजगारदाताले रोजगार सम्झौता नगरि कसैलाई काममा लगाउन पाउने छैन।
१२.	स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	
	दफा ११ उपदफा २	स्थानीय सरकारलाई राजस्व सङ्कलनसँग सम्बन्धित विषयमा नीति निर्माण गर्ने र संघीय र प्रादेशिक कानुनको अधीनमा रहि घर जग्गा बहाल, सवारी, पर्यटन, व्यवसायीक र भूमि कर तोक्ने, लागू तथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरेको छ। सोही दफाले स्थानीय सरकारलाई वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधता सम्बन्धी नीति निर्माण गर्ने अधिकार सहित स्थानीय तहलाई वातावरणीय जोखिम न्यूनीकरण, प्रदूषण नियन्त्रण तथा जोखिमयुक्त सामग्रीको नियन्त्रणको लागि जिम्मेवारी दिएको छ।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
१३.	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकारी सम्बन्धी ऐन, २०७४	
	दफा ८ उपदफा २	कुनै रोजगारदातालाई अपाङ्गता भएकै कारण कुनै रोजगारीबाट बञ्चित गर्न पाइने छैन।
	दफा १०	अपाङ्गता भएको कुनै व्यक्ति कुनै किसिमको मानसिक वा शारीरिक तनावबाट गुज्रीएमा, यौन शोषणमा परेमा, घरायसी हिंसा लगायत कुनै अमर्यादित वा अमानवीय दुर्व्यवहारको शिकार भएमा कानुनी निरूपणको व्यवस्था हुनेछ।
१४.	मुलुकी देवानी संहिता, २०७४	
	मुलुकमा कानून र व्यवस्था कायम गरी सर्वसाधारणको नैतिकता, शिष्टाचार, सदाचार र सुविधा एवं आर्थिक हित कायम राख्न तथा आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक क्षेत्रमा न्यायपूर्ण व्यवस्था कायम गरी विभिन्न जात, जाति वा सम्प्रदायहरू बीचको सुसम्बन्ध कायम राख्नको लागि मुलुकी देवानी संहिताको पालना गरिनेछ।	
१५.	मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिता, २०७४	
	देवानी मुद्दाको दायरी, कारवाही, सुनुवाइ र किनारा तथा सोसँग सम्बन्धित अन्य कार्यविधि र त्यस्ता मुद्दामा भएको निर्णय कार्यान्वयन सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गरी कार्यविधि कानूनलाई सरलीकृत र समयानुकूल बनाउन मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिताको पालना गरिनेछ।	
१६.	मुलुकी अपराध संहिता, २०७४	
	मुलुकमा कानून तथा व्यवस्था कायम गरी सर्वसाधारणको नैतिकता, शिष्टाचार, सदाचार, सुविधा, आर्थिक हित कायम राख्न, विभिन्न धार्मिक तथा सांस्कृतिक समुदायबिचको सुसम्बन्ध तथा शान्ति कायम गर्न, फौजदारी कसूर निवारण र नियन्त्रण गर्न मुलुकी अपराध संहिताको पालना गरिनेछ।	
१७.	मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४	
	फौजदारी मुद्दाको अनुसन्धान, अभियोजन, दायरी, कारवाही, सुनुवाइ र किनारा तथा सोसँग सम्बन्धित अन्य कार्यविधि र त्यस्ता मुद्दामा भएको फैसला कार्यान्वयन गर्न मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिताको पालना गरिनेछ।	
१८.	कार्यास्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार (निवारण) ऐन, २०७१	
	दफा ३	कसैले पनि कार्यस्थलमा यौनजन्य दुर्व्यवहार गर्न वा गराउन पाइने छैन।
	दफा १२	कसैले कुनै कर्मचारी वा सेवाग्राहीलाई यौनजन्य दुर्व्यवहार गरेको ठहरेमा निजलाई कसूरको प्रकृति हेरी छ महिनासम्म कैद वा पचास हजार रूपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
१९.	फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८	
	दफा ३	फोहोरमैला व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई तोकेको छ। यस अन्तर्गत ऐनले स्थानान्तरण केन्द्र, ल्याण्डफिल साइट, प्रशोधन प्लाण्ट, कम्पोष्ट प्लाण्ट, बायोग्यास प्लाण्ट लगायत फोहोरमैलाको सङ्कलन, अन्तिम विसर्जन तथा प्रशोधनका लागि आवश्यक पर्ने पूर्वाधार तथा संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालनका कामहरूको परिकल्पना गरेको छ।
	दफा ४	हानिकारक फोहोरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहोरमैला, रासायनिक फोहोरमैला वा औद्योगिक फोहोरमैला प्रशोधन र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व निर्धारित मापदण्डको अधीनमा रही त्यस्तो फोहोरमैला व्यवस्थापनको दायित्व त्यस्ता फोहोरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा निकायमा निहित गरेको छ।
	दफा ६	फोहोरमैलालाई कम्तीमा जैविक र अजैविक लगाएत विभिन्न प्रकारमा विभाजन गरी स्रोतमै छुट्याउनु पर्नेछ।
	दफा ७	फोहोरमैला निष्काशनको समय, स्थान र तरिका तोक्ने अधिकार सम्बन्धित स्थानीय तहले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।
	दफा १०	फोहोरमैलाको न्यूनीकरण, पुनः प्रयोग तथा पुनः चक्रीय प्रयोगको विधिलाई व्यवस्था गर्दै सोको प्रोत्साहन सम्बन्धी कृयाकलापको लागि स्थानीय तहलाई जिम्मेवार निकायको रूपमा तोकिएको छ।
	दफा ३८	कसैले फोहोरमैला व्यवस्थानको विपरित कुनै कार्य गरेमा ऐन बमोजिम कसूर गरेको मानिने छ।
दफा ३९	ऐनले तोके अनुसारको कसूर गरेमा रू ५०० देखि १ लाख सम्म नगद जरिवाना र बढीमा तीन महिना सम्मको कैद सजाय गर्न सक्नेछ।	
२०.	घरेलु हिसा (कसुर र सजाय ऐन), २०६६	
	दफा ३ उपदफा १	कसैले पनि घरेलु हिसा गर्न गराउन वा सो कुराको उद्योग गर्न वा घरेलु हिसाको निमित्त कसैलाई दुरुत्साहन गर्न पाइने छैन।
२१.	कम्पनी ऐन, २०६३	
	दफा ३ उपदफा १	मुनाफाको उद्देश्य लिई कुनै उद्यम गर्न चाहने व्यक्तिले एकलै वा अरूसँग समूहबद्ध भई प्रबन्धपत्रमा उल्लेख भए बमोजिम एक वा एक भन्दा बढी उद्देश्यका प्राप्तिका लागि कम्पनी संस्थापना गर्न सक्नेछ।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
	दफा ९	प्राइभेट कम्पनीको शेयरधनीहरूको सङ्ख्या एकसय एक भन्दा बढी हुनु नमिल्ने प्रावधान कायम गरेको छ।
२२.	बाल श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) ऐन, २०५६	
	दफा ३ उपदफा १	चौध वर्ष उमेर नपुगेका कुनै पनि बालकलाई श्रममा लगाउन निषेध गरेको छ।
	दफा ३ उपदफा २	बालकलाई जोखिमपूर्ण व्यवसाय वा काममा (ऐनको अनुसूचीले परिभाषित गरे अनुसार) लगाउन निषेध गरेको छ।
	दफा ५	बालकलाई काममा लगाउँदा दैनिक छ घण्टा भन्दा बढी लगाउन नहुने र लगातार ३ घण्टा काम गरेपछि आधा घण्टा आराम गर्ने समय दिनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ।
२३.	भवन ऐन, २०५५	
	दफा १०	भवन संहिता अनुसार भवन निर्माण गर्नुपर्ने छ।
	दफा ११	भवनको डिजाइन तथा नक्सा स्वीकृती लिनु पर्ने छ।
२४.	नेपाल पर्यटन बोर्ड ऐन, २०५३	
	दफा ५ बुँदा ग	पर्यटन व्यवसायको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धनद्वारा राष्ट्रिय उत्पादन तथा विदेशी मुद्रा आर्जनमा अभिवृद्धि गरी बढी भन्दा बढी रोजगारीका अवसरहरूको सृजना गर्ने लक्ष्य राखेको छ।
२५.	ट्रेड युनियन ऐन, २०४९	
	दफा ३ उपदफा १	सम्बन्धित प्रतिष्ठानका कामदारहरूले आफ्नो पेसागत हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड युनियनहरूको गठन गर्न सक्नेछन्।
२६.	नगर विकास ऐन, २०४५	
	दफा ३	नगरको भौतिक विकास गर्ने, भइरहेको नगरको पुनः निर्माण, विस्तार र विकास गर्ने। नगर विकासको लागि सडक, यातायात, बिजुली, ढल निकास, सरसफाइ, खुला क्षेत्र लगायतका सेवा तथा सुविधा उपलब्ध गराउनु पर्ने।
२७.	पर्यटन ऐन, २०३५	
	दफा १० उपदफा १	कुनै व्यक्तिले आफ्नो आफ्नो होटल, लज, रेष्टुराँ रिजर्ट वा बारलाई पर्यटक स्तरमा दर्ता गराउन चाहेमा नेपाल सरकार समक्ष तोकिए बमोजिम दरखास्त तिर्नु पर्नेछ।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
२८.	मदिरा ऐन, २०३१	
	दफा ४	कुनै व्यक्तिले अनुमति वेगर र अनुमतिपत्र पाएकोले पनि अनुमति पत्रमा तोकिएको शर्त बमोजिम बाहेक मदिरा बिक्री वितरण गर्न वा मदिरा खुवाउने बार वा पसल थाप्न पाउने छैन।
२९.	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, वि.सं.२०२९	
	दफा ४	अनुमति बिना राष्ट्रिय निकुञ्जमा प्रवेश प्रतिबन्ध लगाएको छ। यसमा स्पष्ट रूपमा भनिएको छ कि कुनै पनि व्यक्तिलाई राष्ट्रिय निकुञ्जमा निर्धारित अधिकृतको अनुमति वा लिखित अनुमति बिना प्रवेश गर्न अनुमति दिइने छैन।
३०.	होटल व्यवस्था तथा मदिराको बिक्री वितरण (नियन्त्रण) ऐन, २०२३	
	दफा ३ उपदफा १	मदिरा खुवाउने व्यवस्था भएको होटल वा पसलको मालिकले यो ऐन प्रारम्भ भए पछि दिउँसो १२ बजे भन्दा पहिले र शुक्रबारको हकमा राती १ बजे पछि र अन्य वारको हकमा राती १२ बजे पछि आफ्नो होटल वा पसलमा कसैलाई मदिरा बिक्री गर्न वा खुवाउनु पाउने छैन।
	दफा ३ उपदफा २	होटल मालिकले शुक्रबारको दिन राती १ बजे पछि र अन्य वारको हकमा राती १२ बजे पछि ग्राहकहरूको निमित्त मनोरञ्जन वा नाच गानको गर्न गराउन पाउने छैन।
	दफा ४	होटल मालिकले आफ्नो होटलमा सार्वजनिक सदाचार वा नैतिकतामा नराम्रो असर पर्ने किसिमका मनोरञ्जन वा त्यस्ता नाच गान देखाउन पाउने छैन।
३१.	खाद्य ऐन, २०२३	
	दफा ३	कुनै व्यक्तिले दुषित खाद्य पदार्थ वा न्यूनस्तरको खाद्य पदार्थको उत्पादन, बिक्री वितरण, निकासी वा पैठारी गर्न वा सो मध्ये कुनै कामका लागि त्यस्तो खाद्य पदार्थ राख्न हुँदैन।
	दफा ४	कसैले कुनै एक खाद्य पदार्थलाई अर्को खाद्य पदार्थ हो भनी वा न्यून गुणस्तरको खाद्य पदार्थलाई उच्च गुणस्तरको खाद्य पदार्थ हो भनी ढाँटी वा झुक्याई वा अखाद्य पदार्थ वा कुनै उच्च गुणस्तरको खाद्य पदार्थमा न्यून गुणस्तरको खाद्य पदार्थ वा अखाद्य पदार्थ मिसावट गरी बिक्री वितरण गर्न हुँदैन।
	दफा ५ उपदफा १	दफा ३ वा ४ विपरितको कार्य गर्ने व्यक्तिलाई पाँच वर्षसम्म कैद वा पचास हजार रूपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
३२.	संक्रामक रोग ऐन, २०२०	
	दफा २	प्रदेशभर वा त्यसको कुनै भागमा कुनै संक्रामक रोग उब्जेमा वा फैलिएमा वा फैलिने सम्भावना देखिएमा प्रदेश सरकारले सो रोग निर्मूल गर्न वा रोकथाम गर्न आवश्यक कारवाही गर्न सक्नेछ र सर्वसाधारण जनता वा व्यक्तिहरूको समूह उपर लागू हुने गरी आवश्यक आदेश जारी गर्न सक्नेछ।
३३.	तथ्याङ्क ऐन, २०१५	
	दफा ३	नेपाल सरकारले सूचित आदेशद्वारा कुनै वर्गको व्यक्तिहरूको भोग चलन वा नियन्त्रणमा रहेको सोही आदेशमा तोकिएको कुरा सम्बन्धी तोकिएको खबर, लगत र तथ्याङ्कको तोकिएको ढाँचाको विवरण तोकिएको समयमा महानिर्देशक छेउ दाखिल गर्न त्यस्तो व्यक्तिलाई आदेश गर्न सक्छ।
स्थानीय ऐनहरू		
१.	बुढानिलकण्ठ नगरपालिका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७७	
	दफा ११ उपदफा १	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा नगरपालिका भित्रका सबै सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा व्यावसायिक केन्द्रमा विपद्का घटना हुन नदिन विपद् सुरक्षा औजार, उपकरण, सामग्री, आपत्कालीन निकास लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य व्यवस्था गर्नुपर्नेछ भने आफ्नो भवन लगायत अन्य संरचना आपत्कालीन प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा आदेशानुसार उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यी संस्थाहरूले फोहोरमैला तथा प्रदूषणको यथोचित व्यवस्थापन गरी यसबाट वातावरण र जनजीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अपनाउनुपर्नेछ।
	दफा ११ उपदफा २	नगरपालिका भित्रका सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले नगरपालिकाको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी योजनाको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा गरी अनिवार्य रूपमा लागू गर्नु पर्नेछ।
२.	बुढानिलकण्ठ नगरपालिकाको फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७५	
	दफा ४	फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने दायित्व सम्पूर्ण रूपमा नगरपालिकाको भएता पनि हानिकारक फोहोरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहोरमैला, रासायनिक फोहोरमैला वा औद्योगिक फोहोरमैला प्रशोधन र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व निर्धारित मापदण्डको अधीनमा रही त्यस्तो फोहोरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा निकायको अनुरोध गरेमा उनीहरूले आवश्यक प्रशोधन गरी बाँकी

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
		रहेको सामान्य फोहोरमैला नगरपालिकाले निर्धारित सेवा शुल्क लिई व्यवस्थापन गर्न सहयोग गर्नेछ।
	परिच्छेद २, दफा ५	<p>फोहोरमैला उत्पादन कम गर्ने वा न्यूनीकरण गर्ने:</p> <p>उपदफा १: कुनै पनि घर, संस्था वा निकायले कुनै काम कारोबार गर्दा निस्कने फोहोरमैलाको परिमाण यथाशक्य कम गर्नु पर्नेछ।</p> <p>उपदफा २: आफ्नो क्षेत्रभित्र विसर्जन हुन सक्ने फोहोरमैलाको विसर्जन वा पुनः प्रयोगको व्यवस्था मिलाई बाँकी रहेको फोहोरमैला मात्र निष्काशन गरी फोहोरमैलाको परिमाणलाई घटाउनु प्रत्येक व्यक्ति, संस्था वा निकायको कर्तव्य हुनेछ।</p>
	परिच्छेद २, दफा ६, उपदफा १	फोहोरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकायले फोहोरमैलालाई कम्तीमा जैविक, अजैविक र हानिकारक गरी ३ प्रकारमा विभाजन गरी स्रोतमै छुट्याउने गरी तोकीनेछ। त्यसको लागि नगरपालिकाले निजि क्षेत्र सँगको समन्वयमा भएको अवधारणा अनुसार सचेतना अभिवृद्धि तालिम तथा फरक फरक रङ्गका डष्टविन प्रदान गर्नेछ।
	परिच्छेद २, दफा ७, उपदफा २	हानीकरक वा रासायनिक फोहोरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति संस्था वा निकायले त्यस्तो फोहोरमैला नगरपालिकाले तोके बमोजिम व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ। हानीकरक वा रासायनिक फोहोरमैला सङ्कलन केन्द्र वा स्थानान्तरण केन्द्रमा निष्काशन गर्न पाइने छैन।
	परिच्छेद २, दफा १०, उपदफा १	विशेष गरी अजैविक फोहोरलाई सङ्कलन पश्चात पनि सम्भव भएसम्म पुनःप्रयोग र पुनःचक्रण गरिनेछ। पुनः प्रयोग र पुनः चक्रण गर्न सकिने फोहोरमैलालाई सङ्कलन केन्द्रमा जम्मा गरी त्यहाँबाट सम्बन्धित उद्योगहरूलाई बेचन सक्नेछ।
	परिच्छेद ४, दफा १२, उपदफा १	नगरपालिकाको अनुमति नलिई कसैले पनि फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी काम गर्न वा गराउन पाउने छैन।

४.४ नियम तथा नियमावली

क्र.सं.	नियम, उपनियम	सम्बन्धित बुँदा
संघीय नियमावली		
१.	भू-उपयोग नियमावली, २०७९	
	नियम १४	विकास निर्माणका कार्य गर्दा वा भौतिक संरचना निर्माण गर्दा भू-उपयोग योजना अनुकूल हुने गरी गर्नु पर्नेछ।
२.	वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७	
	नियम ३	अनुसूची-१ मा अल्लिखित प्रस्तावको हकमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, अनुसूची-२ मा अल्लिखित प्रस्तावको हकमा प्रारम्भिक वातावरणीय प्ररीक्षण र अनुसूची-३ मा अल्लिखित प्रस्तावको हकमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ।
	नियम ४	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु अघि क्षेत्र निर्धारण गर्नु पर्नेछ।
	नियम ५	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु अघि कार्यसूची तयार गर्नु पर्नेछ।
	नियम ६	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट प्रभावित हुने क्षेत्रमा प्रस्तावको बारेमा सार्वजनिक सुनुवाई आयोजना गरी राय सुझाव सङ्कलन गर्नु पर्नेछ।
	नियम ७ (२,३)	प्रतिवेदन तयार गर्दा स्थानीयवासी तथा सरोकारवालाहरूको राय सुझाव सङ्कलनको लागि सार्वजनिक स्थलहरूमा सूचना टाँस पश्चात् राष्ट्रिय दैनिकमा ७ दिने सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गर्नु पर्नेछ।
	नियम १३	प्रस्तावकले कुनै प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन स्वीकृत भएको मितिले तिन वर्षभित्र त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयन प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ।
३.	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली, २०७६	
	नियम ३	संघीय, प्रदेशीय, जिल्ला र स्थानीय तहका सम्बन्धित निकायहरू र सरोकारवालाहरू संग समन्वय गरी एकीकृत र क्षेत्रीय नीतिहरू, योजनाहरू, रणनीतिक योजनाहरू कार्यान्वयन को अनुगमन गरिनेछ।
४.	श्रम नियमावली, २०७५	
	नियम १६	कामको प्रकृति अनुसार काम गर्ने समयको निर्धारण गर्नु पर्नेछ।
	नियम ३४	कार्यस्थलमा हुनसक्ने व्यवसायिक स्वास्थ्य तथा सुरक्षा जोखिमका बारे जोड दिँदै व्यवसायिक स्वास्थ्य तथा सुरक्षा जोखिमका सम्बन्धमा मार्गनिर्देशन बनाउनु पर्नेछ।

क्र.सं.	नियम, उपनियम	सम्बन्धित बुँदा
	नियम ३८	आँखामा लाग्न सक्ने चोटपटक, रसायनका कारण पर्नसक्ने प्रभाव र आगलागी जस्ता जोखिमका सुरक्षात्मक प्रबन्ध अपनाउनु पर्नेछ।
	नियम ५३	श्रमिकहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षाको सामग्री र प्राथमिक उपचार उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
५.	योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा नियमावली, २०७५	
	नियम ३	नेपाल सरकारको कोषबाट तलब सुविधा लिने व्यक्तिले योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐनको दफा १० ले तोके बमोजिमको सामाजिक सुरक्षा योजनामा भाग लिन पाउनु पर्नेछ।
	नियम ४	अनौपचारिक क्षेत्रमा काम गर्ने श्रमिक तथा स्वरोजगार व्यक्तिले समेत सामाजिक सुरक्षा योजनामा भाग लिन पाउनु पर्नेछ।
	नियम ५	सामाजिक सुरक्षा योजना अनुसार सामाजिक सुरक्षा कोषमा जम्मा हुन आउने रकमको सङ्कलनको लागि कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थासँग सम्झौता गर्न सकिनेछ।
६.	रोजगारीको हक सम्बन्धी नियमावली, २०७५	
	नियम ३ (घ)	नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले न्यूनतम रोजगार प्रदान गर्न निजी क्षेत्र तथा गैर सरकारी संघ संस्थासँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्न सक्नेछ।
७.	मदिरा (दोस्रो संशोधन) नियमावली, २०७४	
	नियम ३ (१)	मदिराको बिक्री वितरण वा निकासी पैठारी गर्न चाहने व्यक्तिले अन्तःशुल्क अधिकारी समक्ष दरखास्त दिई इजाजतपत्र लिनु पर्ने।
८.	फोहोर मैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०	
	नियम ३ (२)	हानिकारक तथा रासायनिक फोहोरलाई छुट्टै सङ्कलन गर्ने र कुहिने तथा नकुहिने फोहोरलाई स्रोतमा नै छुट्ट्याउने प्रावधान गर्दै हानिकारक तथा रासायनिक फोहोरको व्यवस्थापनको जिम्मेवारी उत्सर्जकमा नै निहित हुनु पर्नेछ।
	नियम ५	हानिकारक, रासायनिक, कुहिने र नकुहिने फोहोरलाई एकै ठाउँमा मिसाउन पाइने छैन र त्यस्ता फोहोरहरू एकै ठाउँमा मिसिन गएमा समग्र फोहोरको सङ्कलन, भण्डारण तथा व्यवस्थापन सावधानीपूर्वक गर्नु पर्नेछ।
	नियम २४ (३)	स्थानीय तहले फोहोर उत्पादकलाई स्रोतमा फोहोरको उत्पादन घटाउने, न्यूनिकरण गर्ने, फोहोर व्यवस्थापन शुल्क समयमा तिर्ने सम्बन्धी आदेश

क्र.सं.	नियम, उपनियम	सम्बन्धित बुँदा
		दिनसक्ने र फोहोर उत्पादकले स्थानीय निकायको त्यस्तो आदेशको पालना गर्नुपर्ने।
	नियम २५	फोहोरमैला व्यवस्थापनको अनुगमनका सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गरेको छ।
९.	भवन नियमावली, २०६६	
	नियम ३ (१)	भवन निर्माण गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था तथा सरकारी निकायले नक्सा स्वीकृतिका लागि नगरपालिका समक्ष दरखास्त दिँदा भवनको डिजाइन समेत पेश गर्नु पर्नेछ।
१०.	बाल-श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) नियमावली, २०६२	
	नियम ४ (१)	बालकलाई श्रमिकको रूपमा काममा लगाउनु अघि निजले सो काम गर्न सक्ने नसक्ने विषयमा बालकको स्वास्थ्य परीक्षण गर्न प्रतिष्ठानले कामको प्रकृति र बालकको उमेर समेत उल्लेख गरी श्रम कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ।
	नियम ६	प्रतिष्ठानमा काम गर्ने बालकले श्रम ऐन, २०४८ बमोजिम नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी समय समयमा तोकिएको पारिश्रमिक र भत्तामा कम नहुने गरी मासिक पारिश्रमिक र भत्ता पाउनेछ।
११.	मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, वि.सं.२०५२	
	नियम १७	<ul style="list-style-type: none"> ▪ संरक्षकको लिखित अनुमति नलिई कुनै पनि व्यक्तिले मध्यवर्ती क्षेत्रभित्र देहायका कामहरू गर्न पाउने छैन। त्यस्तो कुनै काम गरेमा कसूर गरेको मानिनेछ। ▪ आफ्नो हक नपुग्ने कुनै भू-भाग नियन्त्रण गर्न वा रूख काट्न, वन फाँड्न वा वन क्षेत्र आवाद गर्न, ▪ वन पैदावार नास हुने कुनै काम गर्न वा वनमा आगो लगाउन, ▪ वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर पर्न सक्ने गरी ढुंगा, माटो, बालुवा वा खानी खन्न वा कुनै खनिज पदार्थ माटो वा अन्य यस्तै पदार्थ हटाउन, ▪ मध्यवर्ती क्षेत्रभित्र बग्ने नदी, खोला वा पानीको स्रोतमा कुनै हानिकारक विषादी वा विष्फोटक पदार्थहरू प्रयोग गर्न, ▪ अनाधिकृत रूपमा शिकार खेल्न र वन्यजन्तुलाई क्षति पुऱ्याउन।

क्र.सं.	नियम, उपनियम	सम्बन्धित बुँदा
१२.	ट्रेड युनियन नियमावली, २०५०	
	नियम ३	प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड युनियन दर्ताका लागि दरखास्त दिन सक्नेछ।
१३.	होटल, लज, रेष्टुराँ तथा रिसोर्ट, बार तथा पथ प्रदर्शक नियमावली, २०३८	
	नियम ३	होटल, लज, रेष्टुराँ तथा रिजर्ट, तथा बारलाई पर्यटक स्तरको भनी दर्ता गराउन चाहेमा विभाग समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ।
	नियम ४	होटललाई त्यसमा रहेको सुविधाको आधारमा विभागले पर्यटक स्तरको साधारण होटल वा पर्यटक आवास (टुरिष्ट रिजर्ट) वा एक तारादेखि पाँच तारासम्मको कुनै एक वर्गीकरणमा तोक्नेछ।

४.५ निर्देशिका

क्र.सं.	निर्देशिका तथा सम्बन्धित बुँदा	
१.	पर्यटन उद्योग सेवा प्रवाह निर्देशिका, २०७०	
	नेपालको कुनै पनि स्थानमा सञ्चालन हुने तारेस्तरका होटल तथा पर्यटक आवास (रिसोर्ट) संकृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, पर्यटन उद्योग महाशाखामा दर्ता तथा स्तर वर्गीकरण हुनु पर्नेछ।	
२.	शहरी वातावरण व्यवस्थापन निर्देशिका, २०६७	
	यस निर्देशिकाले पूर्वाधार विकास र मानवीय क्रियाकलापले गर्दा हुने वातावरणीय प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरूमा जोड दिइन्छ। यस निर्देशिकाले प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण, स्थानीयको स्वास्थ्य, स्वच्छ र पर्यावरण मैत्री दिगो शहरी विकास सुनिश्चित गर्ने अधिकार जस्ता वातावरणीय प्रभावहरूका उपायहरू पनि सुझाव दिन्छ।	
३.	संरक्षित क्षेत्र भित्र भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माण एवं सञ्चालन सम्बन्धी कार्यनीति, वि.सं.२०६५	
	बुँदा १	नेपाल सरकारको राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाहरू बाहेक अन्य आयोजना सञ्चालन गर्न राष्ट्रिय निकुञ्ज आरक्ष संरक्षण क्षेत्र तथा मध्यवर्ती क्षेत्रको जग्गा उपलब्ध गराइने छैन। राष्ट्रिय योजना आयोगबाट राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना हो भनी खुलाईएको पत्र साथै राखि उपरोक्त क्षेत्र माग गर्नु पर्दछ।
	बुँदा ८	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण/वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनहरूमा निर्दिष्ट गरेको प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू प्रवर्द्धकले आफ्नै स्रोत साधनबाट अवलम्बन गरे/नगरेको सम्बन्धमा वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय, जलस्रोत मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग (अन्य

		सम्बन्धित मन्त्रालय तथा विभाग) र राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागबाट नियमित वार्षिक अनुगमन हुनेछ।
४.	मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन निर्देशिका, वि.सं.२०५६	
	दफा २४ उपदफा १	मध्यवर्ती क्षेत्रमा कुनै सरकारी, स्थानीय वा बाह्य संघ, संस्थाले कुनै आयोजना सञ्चालन गरिरहेको वा सञ्चालन गर्ने निकायले आयोजना सञ्चालन गर्नुअघि संरक्षक, सम्बन्धित क्षेत्रको उपभोक्ता समितिसंग सम्पर्क तथा समन्वय गरेर मात्र आयोजना सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।
५.	राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०	
		यस निर्देशिकाले आयोजनाको स्क्रीनिङ (screening), क्षेत्र निर्धारण, कार्यसूचीको तयारी, वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदनको तयारी, प्रभाव पहिचान, आँकलन तथा प्रभाव न्यूनीकरणको सम्बन्धमा मार्गनिर्देशन गरेको छ। त्यसैगरी वातावरणीय अध्ययनको पुनरावलोकन, वातावरणीय अनुगमन तथा लेखा परिक्षण गर्ने सम्बन्धी पनि मार्गनिर्देशन गरेको छ। यो निर्देशिका कुनै ऐन वा नियममा भएका प्रावधानहरूको जगमा तयार नभएको हुँदा कानुनी दृष्टिकोणले यसको प्रयोग बाध्यकारी छैन यद्यपि प्रभाव पहिचान र त्यसको भार गणना गर्ने विधिको लागि यो निर्देशिकाको प्रयोग गरिएको छ।

४.६ मापदण्डहरू

क्र.सं.	मापदण्ड																																	
१.	राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०७९																																	
	नेपाल सरकारले जलश्रोत ऐन २०४९ को दफा १८ को उपदफा १ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड तयार गरी लागू गरेको हो। मापदण्डमा तोकिएका विभिन्न प्यारामिटरहरू र तिनको सीमा तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।																																	
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>समूह</th> <th>गुणहरू</th> <th>इकाइ</th> <th>अधिकतम सीमा</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td rowspan="6">भौतिक</td> <td>Turbidity</td> <td>NTU</td> <td>५</td> </tr> <tr> <td>pH</td> <td></td> <td>६.५ — ८.५*</td> </tr> <tr> <td>Colour</td> <td>TCU</td> <td>५</td> </tr> <tr> <td>Taste and Odour</td> <td></td> <td>Non-objectionable</td> </tr> <tr> <td>Electrical Conductivity</td> <td>μS/cm</td> <td>१५००</td> </tr> <tr> <td>Total dissolved Solids</td> <td>Mg/l</td> <td>१०००</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">रासायनिक</td> <td>Iron</td> <td>Mg/l</td> <td>०.३ (३)</td> </tr> <tr> <td>Manganese</td> <td>Mg/l</td> <td>०.२</td> </tr> <tr> <td>Arsenic</td> <td>Mg/l</td> <td>०.०५</td> </tr> </tbody> </table>	समूह	गुणहरू	इकाइ	अधिकतम सीमा	भौतिक	Turbidity	NTU	५	pH		६.५ — ८.५*	Colour	TCU	५	Taste and Odour		Non-objectionable	Electrical Conductivity	μS/cm	१५००	Total dissolved Solids	Mg/l	१०००	रासायनिक	Iron	Mg/l	०.३ (३)	Manganese	Mg/l	०.२	Arsenic	Mg/l	०.०५
समूह	गुणहरू	इकाइ	अधिकतम सीमा																															
भौतिक	Turbidity	NTU	५																															
	pH		६.५ — ८.५*																															
	Colour	TCU	५																															
	Taste and Odour		Non-objectionable																															
	Electrical Conductivity	μS/cm	१५००																															
	Total dissolved Solids	Mg/l	१०००																															
रासायनिक	Iron	Mg/l	०.३ (३)																															
	Manganese	Mg/l	०.२																															
	Arsenic	Mg/l	०.०५																															

क्र.सं.	मापदण्ड		
	Fluoride	Mg/l	०.५ — १.५*
	Ammonia	Mg/l	१.५
	Chloride	Mg/l	२५०
	Sulphate	Mg/l	२५०
	Nitrate	Mg/l	५०
	Copper	Mg/l	१
	Zinc	Mg/l	३
	Aluminium	Mg/l	०.२
	Total Hardness	Mg/l	५००
	Residual Chloride	Mg/l	०.१ — ०.२* (क्लोरिनेशन गरिने प्रणालीमा)
	Calcium	Mg/l	२००
	Lead	Mg/l	०.०१
	Cadmium	Mg/l	०.००३
	Chromium	Mg/l	०.०५
	Cyanide	Mg/l	०.०७
	Mercury	Mg/l	०.००१
	Nitrites	Mg/l	३
	E-Coli	CFU/100 ml	०
	Total Coliform	CFU/100 ml	० (९५% नमूनाहरूमा)
	द्रष्टव्य: *ले कम र बढी सीमाको संकेत गर्दछ ।		
२.	COVID-19 Safety & Hygiene Protocol for Tourism Industry, 2077 B.S.		
	यो मार्गनिर्देशनले कोभिड-१९ भाइरसको सम्भावित प्रसार रोक्न र पाहुनाहरू, कर्मचारीहरू र व्यवसायको लागि सुरक्षित वातावरणको उत्तम स्तर सुनिश्चित गर्न होटलहरूको लागि निर्देशनहरू प्रदान गर्दछ ।		
३.	होटलहरूको वर्गीकरण सम्बन्धी सूचना, वि.सं. २०७६ तथा संशोधन, २०७७		
	यो सूचना होटेल, रिसोर्ट, पर्यटक इन, लज, मोटेल र बेड एण्ड ब्रेकफास्टको वर्गीकरणको लागि मापदण्ड प्रदान गर्दछ । खण्ड 'क' मा लेण्डस्केपिङ, क्षेत्रफल, वातावरण, पार्किङ क्षमता, होटेल सञ्चालन, बिजुली आपूर्ति, पानी व्यवस्थापन, ढल व्यवस्थापन, ठोस फोहोर व्यवस्थापन, आदिको आधारमा होटेललाई तारा (१-५) को वर्गीकरण गरेको छ । त्यस्तै गरि खण्ड 'ख' ले होटेल डिजाइन, बुटिक वातावरण, सुत्ने कक्षको संख्या, संग्रहालय, स्टाफ ड्रेस, खाना र पेय पदार्थ, ध्यान कक्ष, पार्किङ क्षमता, इत्यादिको आधारमा साधारण, डिलक्स र लक्जरी गरी ३ वर्गमा हेरिटेज एवं बुटिक होटलहरूको वर्गीकरण गरेको छ । त्यस्तै खण्ड 'ग' मा		

क्र.सं.	मापदण्ड																																												
	रिसोर्टहरूको, खण्ड 'घ' मा साधारण पर्यटक स्तरका होटेल, रिसोर्ट, पर्यटक इन, लज, मोटेल र बेड एण्ड ब्रेकफास्टको वर्गीकरण गरेको छ।																																												
४.	<p>वस्ती विकास, सहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत मापदण्ड, २०७२</p> <p>नेपाल सरकार, सहरी विकास मन्त्रालयद्वारा प्रकाशित वस्ती विकास, सहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत मापदण्ड, २०७२ अनुसार भवन निर्माण मापदण्डहरूको पालना गरिनेछ।</p>																																												
५.	<p>नेपाल सवारी प्रदूषण मापदण्ड, २०६९</p> <p>नेपाल सरकारद्वारा निर्देशित नेपाल सवारी प्रदूषण मापदण्ड, २०६९ को पालना गरिनेछ।</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">क्र.सं.</th> <th rowspan="2">सवारी साधनको प्रकार</th> <th colspan="3">प्रदूषणको अधिकतम सीमा (ग्राम प्रति कि.मि.)</th> </tr> <tr> <th>कार्बन मोनोअक्साइड (CO)</th> <th>हाइड्रोकार्बन (HC)</th> <th>नाइट्रस अक्साइड (NO_x)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>१</td> <td>Passenger Car</td> <td>२.३</td> <td>०.२</td> <td>०.१५</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">२</td> <td>Light commercial vehicle</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>RM=<1305 Kg</td> <td>२.३</td> <td>०.२</td> <td>०.१५</td> </tr> <tr> <td>1305 Kg>RM<or = 1760 Kg</td> <td>४.१७</td> <td>०.२५</td> <td>०.१८</td> </tr> <tr> <td></td> <td>RM>1760 Kg</td> <td>५.२२</td> <td>०.२९</td> <td>०.२१</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">३</td> <td>Two wheelers</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Class I (displacement <150 cc)</td> <td>२.०</td> <td>०.८</td> <td>०.१५</td> </tr> <tr> <td>Class II (displacement >150 cc)</td> <td>२.०</td> <td>०.३</td> <td>०.१५</td> </tr> </tbody> </table>	क्र.सं.	सवारी साधनको प्रकार	प्रदूषणको अधिकतम सीमा (ग्राम प्रति कि.मि.)			कार्बन मोनोअक्साइड (CO)	हाइड्रोकार्बन (HC)	नाइट्रस अक्साइड (NO _x)	१	Passenger Car	२.३	०.२	०.१५	२	Light commercial vehicle				RM=<1305 Kg	२.३	०.२	०.१५	1305 Kg>RM<or = 1760 Kg	४.१७	०.२५	०.१८		RM>1760 Kg	५.२२	०.२९	०.२१	३	Two wheelers				Class I (displacement <150 cc)	२.०	०.८	०.१५	Class II (displacement >150 cc)	२.०	०.३	०.१५
क्र.सं.	सवारी साधनको प्रकार			प्रदूषणको अधिकतम सीमा (ग्राम प्रति कि.मि.)																																									
		कार्बन मोनोअक्साइड (CO)	हाइड्रोकार्बन (HC)	नाइट्रस अक्साइड (NO _x)																																									
१	Passenger Car	२.३	०.२	०.१५																																									
२	Light commercial vehicle																																												
	RM=<1305 Kg	२.३	०.२	०.१५																																									
	1305 Kg>RM<or = 1760 Kg	४.१७	०.२५	०.१८																																									
	RM>1760 Kg	५.२२	०.२९	०.२१																																									
३	Two wheelers																																												
	Class I (displacement <150 cc)	२.०	०.८	०.१५																																									
	Class II (displacement >150 cc)	२.०	०.३	०.१५																																									
६.	<p>वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९</p> <p>नेपाल सरकारले वातावरण संरक्षण नियमावली २०५४ को नियम १५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड प्रयोग गरी तयार गरेको लागु गरिनेछ।</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>सूचक</th> <th>समय भारित औषत</th> <th>अधिकतम (ग्राम/घ.मि.)</th> <th>परीक्षण विधि</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td rowspan="2">टोटल सस्पेण्डेड पार्टिकल(TSP)</td> <td>वार्षिक</td> <td>-</td> <td></td> </tr> <tr> <td>२४ घण्टा*</td> <td>२३०</td> <td>High Volume Sampling and Gravimetric Analysis</td> </tr> <tr> <td rowspan="2">पि.एम.—१० (PM₁₀)</td> <td>वार्षिक</td> <td>-</td> <td></td> </tr> <tr> <td>२४ घण्टा*</td> <td>१२०</td> <td>High Volume Sampling and Gravimetric Analysis, TOEM, Beta Attenuation</td> </tr> <tr> <td rowspan="2">सल्फर डाइअक्साइड (SO₂.)</td> <td>वार्षिक**</td> <td>५०</td> <td>Ultraviolet Fluorescence, West and Gaeke Method</td> </tr> <tr> <td>२४ घण्टा*</td> <td>७०</td> <td>Same as Annual</td> </tr> </tbody> </table>	सूचक	समय भारित औषत	अधिकतम (ग्राम/घ.मि.)	परीक्षण विधि	टोटल सस्पेण्डेड पार्टिकल(TSP)	वार्षिक	-		२४ घण्टा*	२३०	High Volume Sampling and Gravimetric Analysis	पि.एम.—१० (PM ₁₀)	वार्षिक	-		२४ घण्टा*	१२०	High Volume Sampling and Gravimetric Analysis, TOEM, Beta Attenuation	सल्फर डाइअक्साइड (SO ₂ .)	वार्षिक**	५०	Ultraviolet Fluorescence, West and Gaeke Method	२४ घण्टा*	७०	Same as Annual																			
सूचक	समय भारित औषत	अधिकतम (ग्राम/घ.मि.)	परीक्षण विधि																																										
टोटल सस्पेण्डेड पार्टिकल(TSP)	वार्षिक	-																																											
	२४ घण्टा*	२३०	High Volume Sampling and Gravimetric Analysis																																										
पि.एम.—१० (PM ₁₀)	वार्षिक	-																																											
	२४ घण्टा*	१२०	High Volume Sampling and Gravimetric Analysis, TOEM, Beta Attenuation																																										
सल्फर डाइअक्साइड (SO ₂ .)	वार्षिक**	५०	Ultraviolet Fluorescence, West and Gaeke Method																																										
	२४ घण्टा*	७०	Same as Annual																																										

क्र.सं.	मापदण्ड			
	नाइट्रस अक्साइड(NO ₂)	वार्षिक** २४ घण्टा*	४० ८०	Chemiluminescence Same as annual
	कार्बन मोनोअक्साइड (CO)	८ घण्टा*	१०,०००	Non-dispersive Spectrophotometer Infrared
	शिशु (Lead)	वार्षिक**	०.५	High Volume Sampling followed by Atomic Absorption Spectrometry
	बेन्जीन(Benzene)	वार्षिक**	५	Gas Chromatographic Technique
	पि.एम.—२.५ (PM _{2.5})	२४ घण्टा*	४०	PM _{2.5} Sampling Gravimetric Analysis
	ओजोन (Ozone)	८ घण्टा*	१५७	UV Spectrophotometer
७.	ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९			
	नेपाल सरकारद्वारा निर्देशित ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९ अनुसार वायु गुणस्तर मापदण्डहरूको पालना गरिनेछ।			
	ध्वनि सीमा Leq (डेसिबल)			
क्र.सं.	क्षेत्र	दिवा	रात्रि	
१	औद्योगिक क्षेत्र	७५	७०	
२	व्यापारिक क्षेत्र	६५	५५	
३	ग्रामीण आवास क्षेत्र	४५	४०	
४	शहरी आवास क्षेत्र	५५	५०	
५	मिश्रित आवास क्षेत्र	६३	५५	
६	शान्त क्षेत्र	५०	४०	
८.	डिजेल जेनरेटरबाट निष्कासन भई हावामा जाने धुवाँको लागि उत्सर्जन सीमा, २०६९			
	नेपाल सरकारद्वारा निर्देशित डिजेल जेनरेटरबाट निष्कासन भई हावामा जाने धुवाँको लागि उत्सर्जन सीमा अनुसार वायु गुणस्तर तथा धुवाँ सम्बन्धी मापदण्डहरूको पालना गरिनेछ।			
	उत्सर्जन सीमा (ग्राम प्रति किलोवाट घण्टा)			
क्षमता (किलोवाटमा)	कार्बन मोनोअक्साइड	हाइड्रोकार्बन र नाइट्रस अक्साइड	पार्टिकुलेट म्याटर	
KW < ८	८	७.५	०.८	
८ = KW < १९	६.६	७.५	०.८	
१९ = KW < ३७	५.५	७.५	०.६	
३७ = KW < ७५	५	४.७	०.४	
७५ = KW < १३०	३	४	०.३	
१३० = KW < ५६०	३.५	४	०.२	

क्र.सं.	मापदण्ड
९.	मध्यवर्ती क्षेत्र (उद्योग स्थापना र सञ्चालन) मापदण्ड, २०६२
	मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, २०५२ को नियम २० को उप-नियम (३) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागले मध्यवर्ती क्षेत्रमा स्थापना र सञ्चालन हुने उद्योगशरूका सम्बन्धमा बनाएको मापदण्डको पालना गरिनेछ।
	परिच्छेद २ बुदाँ ८ (ख) पर्यटनमा आधारित उद्योगको हकमा निजी जग्गामा होटल स्थापना गर्दा पर्याप्त जग्गा, बाटो, पानी आदिको सुबिधा भएको जग्गा हुनु पर्ने र होटलको ढाँचा स्थानीय, सामाजिक र सांस्कृतिक पहिचान झल्काउने किसिमको हुनु पर्ने र होटल लज दुई तल्ला भन्दा अग्लो उचाईको बनाउन नपाइने कुरा उल्लेख गरिएको छ।
बुदाँ ९	यस मापदण्ड बमोजिम स्थापना तथा सञ्चालन हुने उद्योगहरूले मापदण्डका अन्य दफाहरूमा तोकिएको शर्तहरूको अतिरिक्त निम्न शर्तहरूको पनि पालना गर्नु पर्नेछ। क. निष्काशित फोहोर सार्वजनिक स्थानमा फाल्न नपाइने। ख. निष्काशित तरल तथा ठोस फोहोर पदार्थ सुरक्षित रूपमा तोकिएको स्थानमा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने। ग. कामदारको लागि चर्पीको व्यवस्था गर्नु पर्ने। घ. स्थानीय व्यक्तिलाई रोजगारीको अवसरमा प्राथमिकता दिनु पर्ने।
१०.	राष्ट्रिय भवन संहिता, २०६० यस भवन संहितालाई नेपालका नगरपालिका, जिल्लाका प्रमुख गा.वि.स. र शहरीकरण हुँदै गरेको गा.वि.स.हरूमा लागू गरिएको हो। यस संहिता मुख्यतया भवन क्षेत्रको सुरक्षासँग सम्बन्धित मामिलाहरूसँग सम्बन्धित छ। यस संहितामा नगरपालिका र गा.वि.स.मा भवन डिजाइन गर्दा प्रस्तावकर्ताहरूले राष्ट्रिय भवन संहिता अनुसरण गर्नुपर्नेछ भन्ने प्रावधान गरिएको छ।
	राष्ट्रिय भवन संहिता, १०५-२०७७ नेपालमा २०७२ सालमा गएको भूकम्प, विगत २५ वर्षमा विश्वका विभिन्न देशमा गएका भूकम्प, विभिन्न मुलुकमा प्रचलित भवन संहिता एवं यस सम्बन्धमा गरिएका विभिन्न नयाँ अनुसन्धान, प्रविधि र ज्ञानको विकासका आधारमा भूकम्प प्रतिरोधी सुरक्षित भवन निर्माण गर्न भवन संहिता १०५-२०७७ बनाएको हो। यस संहिताले विभिन्न किसिमका निर्माण सामग्री प्रयोग हुने गरी सानादेखि अग्ला भवनहरूलाई भूकम्प प्रतिरोधी बनाउनका लागि गर्नु पर्ने इन्जिनियरिङ डिजाइनका लागि आवश्यक प्रकृया र मापदण्डहरू प्रदान गर्दछ। यस संहिताले स्थापित इन्जिनियरिङ मान्यता र सिद्धान्त अनुरूप भूकम्प प्रतिरोधी भवनको विश्लेषण र डिजाइन विधिलाई मार्गदर्शन गर्न मद्दत गर्दछ।

क्र.सं.	मापदण्ड																																								
	<p>राष्ट्रिय भवन संहिता, २०८-२००३</p> <p>सनेटरी र प्लम्बिङ्ग डिजाइनका आवश्यकताहरू: यस संहितामा कुनै भवनमा स्थापना गर्ने पानी आपूर्तिका प्रणाली, ढल तथा तरल फोहोर व्यवस्थापनका प्रणाली र आकाशे पानी व्यवस्थापनका प्रणालीहरू रहेका छन्। कुनै पनि भवनमा खानेपानी, फलशिङ्गका लागि आवश्यक पानी, फायर फाइटिङ्गका लागि आवश्यक पानी तथा ढल तथा तरल फोहोर व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पर्याप्त पानीको व्यवस्था गर्नु यस संहिताको उद्देश्य रहेको छ। यस संहिता अन्तर्गत कुनै पनि होटलमा एक पाहुनाका लागि १०० लिटर पानी आवश्यक हुन्छ भने रेष्टुरेण्टमा प्रति व्यक्तिलाई ५० लिटर पानीको आवश्यक हुन्छ।</p>																																								
११.	<p>सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०</p> <p>नेपाल सरकारले वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ को नियम १५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहाय बमोजिमको मापदण्डलाई निर्देशक मापदण्डको रूपमा लागू हुने गरी तोकेको छ।</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>गुणहरू (Characteristics)</th> <th>घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Total Suspended solids, mg/L, Max</td> <td>६००</td> </tr> <tr> <td>pH</td> <td>५.५ देखि ९.० सम्म</td> </tr> <tr> <td>Temperature, °C, Max</td> <td>४५</td> </tr> <tr> <td>Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 °C, mg/L, Max</td> <td>४००</td> </tr> <tr> <td>Oils and grease, mg/L, Max</td> <td>५०</td> </tr> <tr> <td>Phenolic Compound mg/L Max</td> <td>१०</td> </tr> <tr> <td>Cyanides (as CN), mg/L, Max</td> <td>२</td> </tr> <tr> <td>Sulphides (as S), mg/L, Max</td> <td>२.०</td> </tr> <tr> <td>Chloride (Cl), mg/L, Max</td> <td>१०००</td> </tr> <tr> <td>Insecticides</td> <td>नरहेको</td> </tr> <tr> <td>Sulphates (SO₄), mg/L, Max</td> <td>५००</td> </tr> <tr> <td>Fluorides (as F), mg/L, Max</td> <td>१०</td> </tr> <tr> <td>Arsenic (as As), mg/L, Max</td> <td>१.०</td> </tr> <tr> <td>Cadmium (as, Cd), mg/L, Max</td> <td>२.०</td> </tr> <tr> <td>Total Chromium, mg/L, Max</td> <td>२.०</td> </tr> <tr> <td>Copper (as Cu), mg/L, Max</td> <td>३.०</td> </tr> <tr> <td>Lead (as Pb), mg/L, Max</td> <td>०.१</td> </tr> <tr> <td>Mercury (as Hg), mg/L, Max</td> <td>०.०१</td> </tr> <tr> <td>Nickel (as Ni), mg/L, Max</td> <td>३.०</td> </tr> </tbody> </table>	गुणहरू (Characteristics)	घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)	Total Suspended solids, mg/L, Max	६००	pH	५.५ देखि ९.० सम्म	Temperature, °C, Max	४५	Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 °C, mg/L, Max	४००	Oils and grease, mg/L, Max	५०	Phenolic Compound mg/L Max	१०	Cyanides (as CN), mg/L, Max	२	Sulphides (as S), mg/L, Max	२.०	Chloride (Cl), mg/L, Max	१०००	Insecticides	नरहेको	Sulphates (SO ₄), mg/L, Max	५००	Fluorides (as F), mg/L, Max	१०	Arsenic (as As), mg/L, Max	१.०	Cadmium (as, Cd), mg/L, Max	२.०	Total Chromium, mg/L, Max	२.०	Copper (as Cu), mg/L, Max	३.०	Lead (as Pb), mg/L, Max	०.१	Mercury (as Hg), mg/L, Max	०.०१	Nickel (as Ni), mg/L, Max	३.०
गुणहरू (Characteristics)	घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)																																								
Total Suspended solids, mg/L, Max	६००																																								
pH	५.५ देखि ९.० सम्म																																								
Temperature, °C, Max	४५																																								
Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 °C, mg/L, Max	४००																																								
Oils and grease, mg/L, Max	५०																																								
Phenolic Compound mg/L Max	१०																																								
Cyanides (as CN), mg/L, Max	२																																								
Sulphides (as S), mg/L, Max	२.०																																								
Chloride (Cl), mg/L, Max	१०००																																								
Insecticides	नरहेको																																								
Sulphates (SO ₄), mg/L, Max	५००																																								
Fluorides (as F), mg/L, Max	१०																																								
Arsenic (as As), mg/L, Max	१.०																																								
Cadmium (as, Cd), mg/L, Max	२.०																																								
Total Chromium, mg/L, Max	२.०																																								
Copper (as Cu), mg/L, Max	३.०																																								
Lead (as Pb), mg/L, Max	०.१																																								
Mercury (as Hg), mg/L, Max	०.०१																																								
Nickel (as Ni), mg/L, Max	३.०																																								

क्र.सं.	मापदण्ड	
	Selenium (as Se), mg/L, Max	०.०५
	Zinc (as Zn), mg/L, Max	५
	Ammonical nitrogen, mg/L, Max	५०
	Chemical Oxygen Demand, mg/L, Max	१०००
	Silver, mg/L, Max	०.१
	Total Dissolved Solids, mg/l, Max	२१००
	Mineral Oils, mg/L, Max	१०
	Inhibition of nitrification test at 200ml/L	< ५०%
१२.	संयुक्त फोहोर पानी प्रशोधन प्लान्टबाट सतही पानीमा औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०	
	नेपाल सरकारले वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ को नियम १५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहाय बमोजिमको मापदण्डलाई निर्देशक मापदण्डको रूपमा लागू हुने गरी तोकेको छ।	
	गुणहरू (Characteristics)	घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)
	Total Suspended solids, mg/L, Max	५०
	Particle size of total suspended particles	Shall pass 850-micron Sieve.
	pH	५.५ देखि ९.० सम्म
	Temperature	Shall not exceed 40 °C in any section of the stream within 15 meters down-stream from the effluent outlet.
	Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 °C, mg/L, Max	५०
	Oils and grease, mg/L, Max	१०
	Phenolic Compound mg/L Max	१.०
	Cyanides (as CN), mg/L, Max	०.२
	Sulphides (as S), mg/L, Max	२.०
	Radioactive materials a. Alpha emitters, c/ml, Max b. Beta emitters, c/ml, Max	१० ^{-७}
	Insecticides	१० ^{-८}
	Total residual chlorine, mg/L	नरहेको
	Fluorides (as F), mg/L, Max	१
	Arsenic (as As), mg/L, Max	२.०
	Cadmium (as, Cd), mg/L, Max	०.२
	Hexavalent chromium (as Cr), mg/L, Max	२.०
	Copper (as Cu), mg/L, Max	०.१
	Lead (as Pb), mg/L, Max	३.०

क्र.सं.	मापदण्ड	
	Mercury (as Hg), mg/L, Max	०.१
	Nickel (as Ni), mg/L, Max	०.०१
	Selenium (as Se), mg/L, Max	३.०
	Zinc (as Zn), mg/L, Max	०.०५
	Ammonical nitrogen, mg/L, Max	५
	Chemical Oxygen Demand, mg/L, Max	५०
	Silver, mg/L, Max	२५०
१३.	सतही पानीमा पठाइने औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०५८	
	नेपाल सरकारले वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ को नियम १५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहाय बमोजिमको मापदण्डलाई निर्देशक मापदण्डको रूपमा लागू हुने गरी तोकेको छ।	
	गुणहरू (Characteristics)	घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)
	Total Suspended solids, mg/L, Max	३० देखि २०० सम्म
	Particle size of total suspended particles	Shall pass 850-micron Sieve
	pH	५.५ देखि ९.० सम्म
	Temperature	Shall not exceed 40 °C in any of the stream within 15 meters downstream from the effluent outlet.
	Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 °C, mg/L, Max	३० देखि १००
	Oils and grease, mg/L, Max	१०
	Phenolic Compound mg/L Max	१.०
	Cyanides (as CN), mg/L, Max	०.२
	Sulphides (as S), mg/L, Max	२.०
	Radioactive materials a. Alpha emitters, c/ml, Max b. Beta emitters, c/ml, Max	१० ^{-७} १० ^{-६}
	Insecticides	नरहेको
	Total residual chlorine, mg/L	१
	Fluorides (as F), mg/L, Max	२.०
	Arsenic (as As), mg/L, Max	०.२
	Cadmium (as, Cd), mg/L, Max	२.०
	Hexavalent chromium (as Cr), mg/L, Max	०.१
	Copper (as Cu), mg/L, Max	३.०
	Lead (as Pb), mg/L, Max	०.१
	Mercury (as Hg), mg/L, Max	०.०१

क्र.सं.	मापदण्ड	
	Nickel (as Ni), mg/L, Max	३.०
	Selenium (as Se), mg/L, Max	०.०५
	Zinc (as Zn), mg/L, Max	५
	Ammonical nitrogen, mg/L, Max	५०
	Chemical Oxygen Demand, mg/L, Max	२५०
	Silver, mg/L, Max	०.१

४.७ अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौताहरू

क्र.सं.	सन्धि सम्झौताहरू
१.	<p>जैविक विविधता सम्बन्धी महासन्धि, सन् १९९२</p> <p>सन् १९९२ मा वातावरण र विकास सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय सम्मेलन (रियो "पृथ्वी शिखर" सम्मेलन) को समयपारी ५ जुन १९९२ का दिन जैविक विविधता महासन्धि हस्ताक्षरणका लागि खुला गरियो र २९ डिसेम्बर १९९३ देखि लागु भयो। जैविक विविधतालाई व्यापकरूपमा सम्बोधन गर्नका लागि यो महासन्धि एक मात्र अन्तराष्ट्रिय संयन्त्र हो। यस महासन्धिको ३ वटा उद्देश्यहरूमा (क) जैविक विविधताको संरक्षण (ख) यसका सम्पूरक अङ्गहरूको दिगो उपयोग र (ग) आनुवंशिक स्रोतहरूमा पहुँच र तीबाट प्राप्त हुने लाभको पारदर्शी र समन्यायिक बाँडफाँड रहेका छन्। जैविक विविधता संरक्षण, सन् २००२ सम्बन्धित सबै सरोकारवालाको उच्च एवम सक्रिय सहभागिताका लागि उक्त संयुक्त राष्ट्रियसंघको आहवानमा प्रत्येक वर्ष मे २२ का दिन अन्तर्राष्ट्रिय जैविक विविधता दिवस संसारभर मनाईदै आएको छ। प्रस्तावित आयोजना सञ्चालनको बखत यस सन्धि र सन्धिको उद्देश्यको पूर्ण रूपमा पालना गरिनेछ।</p>
२.	<p>जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघिय संरचना महासन्धि, १९९२</p> <p>जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि संयुक्त राष्ट्रसंघिय संरचना महासन्धि सन् १९९२ मे ९ मा न्यूयोर्कमा ग्रहण गरिएको थियो। यस महासन्धिको ३ वटा लक्ष्यहरूमा (क) जलवायु परिवर्तनको जोखिम तथा असरलाई उल्लेखनीय रूपमा घटाउने, (ख) खाद्य उत्पादनमा कमी हुन नदिने गरी जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल प्रभावलाई अनुकूलन गर्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र (ग) न्यून हरितगृह ग्याँस उत्सर्जन तथा जलवायु समानुकूलन विकासमूलक कार्यप्रणाली अनुरूप लगानी प्रवाह गर्ने रहेका छन्। यस सम्झौताको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विकासोन्मुख राष्ट्रलाई सहयोग गर्नु पर्ने आवश्यकतालाई आत्मसात गर्दै सबै पक्षका प्रयत्न समयको क्रमसँगै प्रगतिशील हुनेछन्। प्रस्तावित आयोजना सञ्चालनको चरणमा यस सन्धि र सन्धिको उद्देश्यको पूर्ण रूपमा पालना गरिनेछ।</p>

अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सम्बन्धी महासन्धीहरू	
३.	<p>Convention Concerning Forced or Compulsory Labor, 1930 (ILO Convention 29)</p> <p>अन्तर्राष्ट्रिय श्रम कार्यालयको परिचालक निकायले जेनेभामा भेला भएर चौधौं अधिवेशन (१० जून १९३०) मा भेला भएको थियो र उक्त भेलामा जबर्जस्ती वा जबर्जस्ती श्रमको सम्बन्धमा केही प्रस्तावहरू स्वीकृत गर्ने निर्णय गरेको थियो, जुन एजेण्डाको पहिलो वस्तुमा समावेश गरिएको छ। ILO Convention २९ अन्तर्गत ३३ वटा लेखहरू रहेका छन्, जसमध्ये लेख ३-२४ जबर्जस्ती श्रम महासन्धि, १९३० को प्रोटोकल २०१४ को धारा ७ बमोजिम हटाईएको छ।</p>
४.	<p>Convention concerning Equal Remuneration for man and Women Worker for Work of Equal Value,1951 (ILO Convention 100)</p> <p>अन्तर्राष्ट्रिय श्रम कार्यालयको परिचालक निकायले जेनेभामा भेला भएर आफ्नो तेहौं अधिवेशन (६ जून १९५१) मा भेला भएको थियो र उक्त भेलामा समान मूल्यका कामका लागि पुरुष तथा महिला श्रमिकका लागि समान पारिश्रमिकको सिद्धान्तको सम्बन्धमा केही प्रस्तावहरू स्वीकृत गर्ने निर्णय गरेको थियो, जुन एजेण्डाको सातौं वस्तुमा समावेश गरिएको छ। ILO Convention १०० अन्तर्गत १४ वटा लेखहरू रहेका छन्। लेख २ अनुसार, प्रत्येक सदस्यले पारिश्रमिकको दर निर्धारण गर्नका लागि सञ्चालनमा रहेका विधिहरू, प्रवर्द्धन र त्यस्ता विधिहरूसँग मेल खाने गरी सबै श्रमिकलाई समान मूल्यको कामका लागि पुरुष तथा महिला श्रमिकका लागि समान पारिश्रमिकको सिद्धान्तको आवेदन सुनिश्चित गर्नेछन्। यो सिद्धान्त राष्ट्रिय कानून वा नियमावली, पारिश्रमिक निर्धारणका लागि कानूनी रूपमा स्थापित वा मान्यता प्राप्त यन्त्र, रोजगारदाता र श्रमिकबीच सामूहिक सम्झौता जस्ता माध्यमद्वारा लागू गर्न सकिन्छ।</p>
५.	<p>Convention concerning the Prohibition and Immediate Action for the Worst Forms of Child labor, 1999 (ILO Convention 182)</p> <p>अन्तर्राष्ट्रिय श्रम कार्यालयको परिचालक निकायले जेनेभामा भेला भएर १ जून १९९९ मा ८७ औं अधिवेशनमा भेला भएको थियो। ILO Convention १८२ अन्तर्गत १६ वटा लेखहरू रहेका छन्, जसमा बाल श्रम विरुद्धको वस्तुहरू समावेश गरिएको छ।</p>

होटल सञ्चालनका क्रममा माथि उल्लिखित नीति ऐन, नियम, निर्देशिका तथा कार्यविधिका साथै अन्य सान्दर्भिक कानूनहरू पालना गरिनेछ।

परिच्छेद ५ : विद्यमान वातावरणीय अवस्था

यस होटलले पार्ने प्रभावको पूर्वानुमान तथा मूल्याङ्कनका लागि आयोजना क्षेत्रको वातावरणीय अवस्थाको आधारभूत जानकारी आवश्यक पर्दछ। आवश्यक तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू आयोजना क्षेत्रको निरीक्षण, विभिन्न प्रकाशित प्रतिवेदन तथा विभिन्न नक्साहरूको अध्ययनबाट सङ्कलन गरिएको छ। विद्यमान वातावरणीय अवस्थाहरू जस्तै भौतिक, जैविक र सामाजिक-आर्थिक वातावरणको विस्तृत रूपमा यस खण्डमा व्याख्या गरिएको छ।

५.१ भौतिक वातावरण

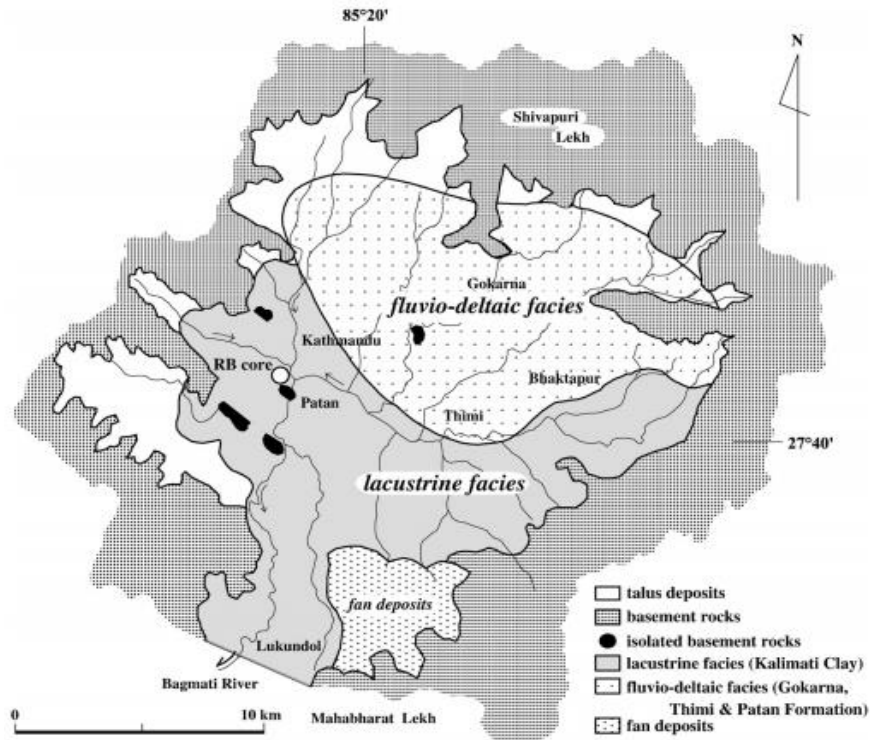
५.१.१ भौगोलिक अवस्था, धरातलीय अवस्था र भू-उपयोग

यस होटल बागमती प्रदेश, काठमाण्डौ जिल्लाको बुढानिलकण्ठ नगरपालिकाको वडा नं. १, तौलुडमा अवस्थित छ। होटल रहेको स्थान भौगोलिक रूपमा २७°४६'४३.४८" उत्तरी अक्षांश र ८५°२२'३.११" पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित छ, जुन समुद्री सतहबाट करिब १,४५० मि. उचाइमा पर्दछ। यस होटल बुढानिलकण्ठ मन्दिरबाट करिब ५५० मिटर पूर्वतर्फ अवस्थित छ भने विपासना मेडिटेसन सेन्टरबाट १.५ किलोमिटर दक्षिणतर्फ अवस्थित छ। शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज होटलबाट करिब १ किलोमिटर पूर्वतर्फ रहेको छ।

५.१.२ भूगर्भ तथा माटो

५.१.२.१ क्षेत्रीय

हिन्दुकुश हिमालय क्षेत्रमा पर्ने र सक्रिय वास्तुशिल्पीय क्षेत्रमा पर्ने हुँदा नेपाल भूकम्प तथा पहिरोको उच्च जोखिममा पर्दछ, यसकारण पूर्वाधार विकासमा आयोजना क्षेत्रको भूगर्भ तथा माटोको विस्तृत अनुसन्धान तथा अध्ययन गरिन्छ। खानी तथा भूगर्भ विभागले तयार गरेको आयोजनास्थल आसपासको क्षेत्रीय भूगर्भको नक्सा निम्नानुसार तल चित्र ४ मा देखाईएको छ।

चित्र ४: होटल क्षेत्रको भौगर्भिक नक्सा

(स्रोत: *Controlling Weathering and Erosion Intensity on the Southern Slope of the Central Himalaya by the Indian Summer Monsoon during Last Glacial, 2010*)

भौगर्भिक हिसाबले आयोजना क्षेत्र Tistung Formation अन्तर्गत बनेको छ, जहाँ नवनिर्मित चट्टानहरू छन्। चित्र नं. ४ का अनुसार यहाँको सतहमा काठमाण्डौको Basement Rock देख्न सकिन्छ। यहाँको सतह Mica, Quartz र Feldspar जस्ता तत्वहरू मिलेर बनेको Metasandstone ले बनेको छ। सतही रूपमा बाहिर रहेको चट्टान टुक्रिएर महादेव खोलामा चुच्चे ढुंगाहरू भेटिन्छ।

५.१.२.२ आयोजना स्थल

यस होटलको लागि भवन बनेको जग्गाको माटोको परीक्षण गरिएको छ। माटो परीक्षणको प्रतिवेदन अनुसार यस क्षेत्रमा Silty clay with gravel boulder खालको माटो रहेको पाइयो। परीक्षणको क्रममा ५ वटा bore hole खनेर अध्ययन गरिएको थियो। पाँच वटा बोर होलमा १५ मिटरको गहिराईसम्म खनिएको थियो, जहाँ भूमिगत पानीको स्रोत भेटिएन (स्रोत: *Geotechnical Investigation Report, २०१९, अनुसूची ८*)। आयोजना स्थलको माटोको विवरण तल तालिकामा राखिएको छ।

तालिका ११: आयोजना स्थलको माटोको विवरण

क्र.सं.	बोर होल संख्या	गहिराई	माटोको विवरण	Water Table
१	बोर होल १	० - १.५ मिटर	Light grey to dense Silty Clay with gravel, boulder	उत्खनन् गरिएको १५ मिटरको गहिराईसम्म भूमिगत पानीको स्रोत भेटिएन
		१.५ - १० मिटर	Light grey stiff dense gravel, boulder with silty clay	
		१० - १५ मिटर	Light grey stiff dense gravel, boulder with silty sand	
२	बोर होल २	० - १.५ मिटर	Light grey to dense Silty Clay with gravel, boulder	
		१.५ - १० मिटर	Light grey stiff dense gravel, boulder with silty clay	
		१० - १५ मिटर	Light grey stiff dense gravel, boulder with silty sand	
३	बोर होल ३	० - १.५ मिटर	Light grey to dense Silty Clay with gravel, boulder	
		१.५ - १० मिटर	Light grey stiff dense gravel, boulder with silty clay	
		१० - १५ मिटर	Light grey stiff dense gravel, boulder with silty sand	
४	बोर होल ४	० - ६ मिटर	Light grey to dense Silty Clay with gravel, boulder	
		६ - १०.५ मिटर	Light grey stiff dense gravel, boulder with silty clay	
		१०.५ - १५ मिटर	Light grey stiff dense gravel, boulder with silty sand	

(स्रोत: Geotechnical Investigation Works, Final report on Soil Investigation, Geotechnical analysis of proposed Building at Budhanilkantha, Kathmandu)

५.१.३ जल तथा मौसम

आयोजना क्षेत्र वरपरको तापक्रम र वर्षा सम्बन्धी तथ्याङ्कका लागि जल तथा मौसम विज्ञान विभागको बुढानिलकण्ठ मौसम स्टेशनमा कुनै पनि तथ्याङ्क उपलब्ध नभएको कारण आयोजना स्थलबाट ६ किलोमिटर दक्षिण-पश्चिममा अवस्थित जल तथा मौसम विज्ञान विभागको पानीपोखरी मौसम स्टेशन (१,३३३ मिटर उचाइ) को तथ्याङ्कलाई प्रयोग गरिएको छ। सो केन्द्रको तथ्याङ्कलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १२: होटल क्षेत्रको तापक्रम, वर्षा र आर्द्रता

साल (सन्)	तापक्रम (°C)			वार्षिक वर्षा (mm)	सापेक्षित आर्द्रता	
	न्यूनतम	अधिकतम	औसत		बिहान ८:४५ बजे	साँझ ५:४५ बजे
२०१३	१३.६	२७.७	२०.६	१२९६	८१.७	८५.३

२०१४	१३.७	२५.९	१९.८	१७४८.२	८२.४	८०.५
२०१५	१४.७	२८.७	२१.७	१५२१.३	८३.४	८२.४
२०१६	१३.७	२९.८	२१.७	१२२९.१	८४.५	८१.१
२०१७	१३.६	२९.२	२१.४	१३९८.६	८४.९	८३.९

(स्रोत: नेपालको वातावरणीय तथ्याङ्क, २०१९)

नेपालमा पाइने मौसमी क्षेत्रहरूको विशिष्टीकरणका दृष्टिकोणले आयोजना क्षेत्र काठमाण्डौ जिल्लामा पर्दछ, जहाँ शीतोष्ण जलवायु पाइन्छ। होटल क्षेत्रको न्यूनतम तापक्रम १३.२ डिग्री सेल्सियस, अधिकतम २७.९ डिग्री सेल्सियस र औसत २१.६ डिग्री सेल्सियस रहेको पाइन्छ भने वार्षिक वर्षा १३९८.६ मिलिमिटर र सापेक्षित आद्रता बिहान ८४.९ र बेलुका ८३.९ रहेको पाइन्छ।

५.१.४ वायु तथा ध्वनिको गुण

५.१.४.१ वायु

आयोजना स्थलको वायुको गुणस्तरको लागि होटल क्षेत्रमा वायु गुणस्तर मापक यन्त्र (Temtop M2000 2nd Generation Multi-functional Air Quality Detector) मार्फत वायुको गुणस्तर मापन गरिएको थियो। वि.सं. २०७९/०९/२४ देखि २०७९/०९/२५ सम्म २४ घण्टाको नमुना संकलन गरिएको थियो, जसमा PM₁₀, PM_{2.5}, CO₂, HCHO, Humidity लगायतका Parameter हरू मापन गरि परिमाण प्राप्त गरियो र उक्त नतिजालाई वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९ अनुसार रहे/नरहेको आकलन गरिएको थियो। वायुको गुणस्तरको नतिजा निम्न बमोजिम रहेको छ।

तालिका १३: आयोजना स्थलमा वायुको गुणस्तर

क्र.सं.	प्यारामिटर	इकाइ	परिमाण	वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९
१.	Particulate Matter (PM ₁₀)	µg/m ³	१२५.१३	१२०
२.	Particulate Matter (PM _{2.5})	µg/m ³	१९७.३	४०
३.	Carbondioxide (CO ₂)	ppm	४५९.०४	-
४.	Formalaldehyde (HCHO)	µg/m ³	०.००७८	-
५.	Humidity	µg/m ³	५०.१२	-

(स्रोत: नमुना संकलन, २०७९)

मापनबाट प्राप्त जानकारी अनुसार पि.एम. १० र पि.एम. २.५ को २४ घण्टे औसत मापदण्डले तोकेको भन्दा बढी रहेको पाइयो।

५.१.४.२ ध्वनिको स्तर

ध्वनिको विद्यमान स्तरका निम्ति होटल स्थलमा ध्वनि मापक यन्त्र (Noise Meter – Lutron SL-4023SD) बाट होटल क्षेत्रको विभिन्न स्थलहरूमा १२ घण्टाको तथ्याङ्क संकलन गरी सो तथ्याङ्क विश्लेषण गरी L_{max} , L_{min} र L_{eq} निकालिएको छ। ध्वनि मापनको नतिजालाई निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १४: आयोजना स्थलमा ध्वनिको स्तर

ध्वनिको स्तर	परिमाण
अधिकतम (L_{max})	८०.०० डेसिबल
न्यूनतम (L_{min})	६६.७ डेसिबल
औसत (L_{eq})	७१.४४ डेसिबल

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९)

ध्वनि सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०१२ ले शान्त क्षेत्रको लागि ध्वनिको औषत (L_{eq}) स्तर ६५ डेसिबल दिउँसोको समयमा र ५५ डेसिबल रात्रिको समयमा तोकेको छ। आयोजना स्थलमा ध्वनिको औसत (L_{eq}) स्तर तोकिएको मापदण्ड भन्दा कम रहेको पाइयो। ध्वनि मापन गर्दाको समयमा आयोजना स्थलमा ध्वनिका मुख्य स्रोतहरूमा चराहरूको चिर्किराहट, मोटरसाइकल/गाडी गुड्दा निस्केका आवाज, मानव सिर्जित ध्वनि आदि रहेको छ।

५.१.५ भूकम्पीय जोखिम

ऐतिहासिक तथ्याङ्क तथा लामो समय देखिको भूकम्प मापनका आधारमा नेपाल उच्च भूकम्पीय जोखिम क्षेत्रमा पर्दछ। नेपालको उच्च भूकम्पीय जोखिम चलायमान टेक्टोनिक प्लेट (Movement of Tectonic Plate) का कारण हुने गरेको छ, जसका कारण पूर्व पश्चिम फैलिएको हिमालयका विभिन्न स्थानमा सक्रिय फल्टहरू (Active Faults) को निर्माण भएका छन्। नेपालमा भवन संहिता विकास आयोजनाले सन् १९९२-१९९४ सम्म गरेको भूकम्पीय जोखिम रेखाङ्कन तथा परीक्षण अनुसार नेपालमा ९२ सक्रिय भूकम्पीय fault हरू पर्दछन्।

वि.सं. १९९० साल र वि.सं. २०४५ साल पछि वि.सं. २०७२ सालमा नेपाल ठुलो भूकम्पहरू आएको थियो। यो पछिल्लो समयमा गोरखा केन्द्र बिन्दु बनाएर २०७२ साल बैशाख १२ गते गएको ७.८ रेक्टर स्केल क्षमताको भूकम्प र त्यस पछिका पराकम्पनले नेपालमा ८,६०० जनाको मृत्यु र करिब २०,००० जना घाइते बनाएको थियो भने ५० लाख भन्दा बढी घरहरूमा क्षति भएको थियो। यस होटलको लागि भवन बनेको जग्गाको माटोको परीक्षण गरिएको छ। माटो परीक्षणको प्रतिवेदन अनुसार यस क्षेत्र Liquefaction को लागि संवेदनशिल नरहेको पाईयो।

चित्र ५: भूकम्पीय जोखिम नक्सा

(स्रोत: राष्ट्रिय भूकम्प मापन तथा अनुसन्धान केन्द्र, ई.सं. २०१७)

५.१.६ जल तथा जलाधार क्षेत्र

काठमाण्डौ उपत्यका बागमती जलाधार क्षेत्रमा पर्दछ। कुल सात वटा खोलाहरू मिलेर बागमती नदी बनेको छ जसमध्ये काठमाण्डौबाट बग्ने धोबी खोला पनि एक हो। आयोजना क्षेत्र बुढानिलकण्ठ क्षेत्रको व्यापारिक तथा आवासीय क्षेत्रमा पर्दछ। यहाँ वरपर कुनैपनि पोखरी तथा खोला पर्दैन। ठुलो पानी पर्दा यहाँको पानी जमिनमा सोसेर जानुका साथै बगेर धोबी खोला हुँदै बागमती नदीमा मिसिन्छ। यहाँको मुख्य जलस्रोत पहिले नजिकै वन क्षेत्रहरूबाट आउने प्राकृतिक

स्रोतको पानी हुने गर्दथ्यो भने हाल नगरपालिकाबाट वितरण गरिने पानी र भूमिगत पानी मुख्य हुन्। यस होटलले तरल फोहोर व्यवस्थापन STP मार्फत गर्नेछ।

५.२ जैविक वातावरण

आयोजना स्थल शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्दछ, त्यसैले शिवपुरी नागार्जुन वन क्षेत्र वा वरपर पाइने वनस्पति तथा जीवजन्तुको बारेमा तल उल्लेख गरिएको छ।

तालिका १५: शिवपुरी नागार्जुन वन क्षेत्रमा पाइने वनस्पतिहरू

क्र.सं.	रूख प्रजातीहरू	वनमा पाइने उपभोग्य प्रजाति
१	चिलाउने (<i>Schima wallichii</i>)	सिलिटमुर (<i>Lindera neesiana</i>)
२	दाँते कटुस (<i>Castanopsis indica</i>)	कुरिलो (<i>Asparagus racemosus</i>)
३	सल्ला (<i>Pinus roxburghii</i>)	धसिङ्ग्रे (<i>Gaultheria fragrantissima</i>)
४	पैयुँ (<i>Prunus cerasoides</i>)	कन्टकारी (<i>Solanum surattense</i>)
५	काफल (<i>Myrica esculenta</i>)	
६	उत्तीस (<i>Alnus nepalensis</i>)	
७	अङ्गेरी (<i>Lyonia ovalifolia</i>)	
८	भिमसेन पाती (<i>Buddleja asiatica</i>)	
९	मौवा (<i>Bassia latifolia</i>)	
१०	मसला रूख (<i>Eucalyptus sp.</i>)	

(स्रोत: SNNP/DNPWC, २०७५ तथा मुख्य जानकार व्यक्तिसँग अन्तर्वार्ता)

तालिका १६: शिवपुरी नागार्जुन वन क्षेत्रमा पाइने केही पशुपंक्षीहरू

क्र.सं.	पशु प्रजाति	पंक्षी प्रजाति
१	मृग (<i>Cervidae</i>)	जुरेली (<i>Pycnonotus cafer</i>)
२	बँदेल (<i>Sus scrofa</i>)	लाटोकोसेरो (<i>Strigiformes</i>)
३	स्याल (<i>Canis aureus</i>)	कोइली (<i>Cuculidae</i>)
४	न्यारीमूसो (<i>Herpestidae</i>)	कालिज (<i>Lophura leucomelanos</i>)
५	खरायो (<i>Oryctolagus cuniculus</i>)	दुकुर (<i>Columbidae</i>)
६	लोखर्के (<i>Sciuridae</i>)	चिल (<i>Aquila nipalensis</i>)
७	सालक (<i>Manis crassicaudata</i>)	

८	बाँदर (<i>Cercopithecidae</i>)	
९	चितुवा (<i>Panthera pardus</i>)	

(स्रोत: SNNP/DNPWC, २०७५ तथा मुख्य जानकार व्यक्तिसँग अन्तर्वार्ता)

५.३ सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

५.३.१ जिल्ला तथा नगरपालिकाको जनसांख्यिक विवरण

बुढानिलकण्ठ नगरपालिकाको जम्मा जनसङ्ख्या १,५६,३२९ रहेको छ भने परिवार सङ्ख्या ३२,११९ रहेको छ। पुरुषको तुलनामा महिलाको जनसङ्ख्या धेरै भएको यस नगरपालिकामा पुरुषको जनसङ्ख्या ७७,७५८ रहेको छ भने महिलाको जनसङ्ख्या ७८,५७१ रहेको छ। बाइस भन्दा धेरै जातिको बसोबास रहेको यस नगरपालिकामा क्षेत्री २७.१९ प्रतिशत, ब्राम्हण २३.३० प्रतिशत, नेवार १८.०४ प्रतिशत, तामाङ ११.२२ प्रतिशत, गुरुङ ५.११ प्रतिशत, राइ ४.०४ प्रतिशत, मगर ३.९८ प्रतिशत, शेर्पा २.३५ प्रतिशत, ठकुरी १.१४ प्रतिशत जनसङ्ख्या रहेको छ। यस नगरपालिकामा ७२.१५ प्रतिशत हिन्दु, २२.५१ प्रतिशत बौद्ध, ४.६७ प्रतिशत क्रिस्चियन र अन्य ०.६४ प्रतिशत धर्मावलम्बीको बसोबास रहेका छन्। यस नगरपालिकामा रहेका जनसङ्ख्या मध्ये ६४.३९ प्रतिशत जनसङ्ख्याको मातृभाषा नेपाली रहेको छ भने १५.०१ प्रतिशत जनसङ्ख्याको मातृभाषा नेवारी र १०.९१ प्रतिशत जनसङ्ख्याको मातृभाषा तामाङ रहेको छ। बुढानिलकण्ठ नगरपालिकाको साक्षरता ९३.०६ प्रतिशत रहेको रहेको छ। जसमध्ये महिलाको साक्षरता दर ९२.९२ प्रतिशत र पुरुषको साक्षरता दर ९३.२० प्रतिशत रहेको छ (स्रोत: नगर पाश्चवचित्र, बुढानिलकण्ठ नगरपालिका, २०७५)।

५.३.२ प्रस्तावबाट प्रभावित क्षेत्र

प्रस्तावित होटल रहेको स्थान बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. १ मा १,६९६ घरपरिवार रहेका छन् भने जनसंख्या ५,९७७ रहेको छ। पुरुष भन्दा महिलाको जनसंख्या धेरै रहेको यस वडामा पुरुषको जनसंख्या २,९७९ रहेको छ भने महिलाको जनसंख्या २,९९८ रहेको छ। यस वडामा सबै भन्दा धेरै नेपाली भाषा बोलिन्छ भने दोस्रो धेरै बोलिने भाषा तामाङ रहेको छ। जाति अनुसार यस नगरपालिकामा सबै भन्दा धेरै जनसंख्या तामाङ जाति रहेको छ भने त्यस पछि क्रमशः नेवार, क्षेत्री र ब्राह्मण जाति रहेको छ। यस नगरपालिकामा रहेका जनसङ्ख्याहरू मध्ये सबैभन्दा धेरै बासिन्दाहरू व्यापारमा संलग्न रहेका छन् भने अन्य व्यवसायमा क्रमशः गैरसरकारी नोकरी र श्रमिक पेसामा संलग्न रहेका छन्। यस वडाका ९५

प्रतिशत बासिन्दाहरू साक्षर रहेका छन्। यस वडामा एक सामुदायिक विद्यालय, पाँच वटा संस्थागत विद्यालयहरू रहेका छन् (स्रोत:नगर पार्श्वचित्र, बुढानिलकण्ठ नगरपालिका २०७५)।

क. घरधुरी तथा जातजाति

होटलबाट प्रभावित क्षेत्रमा २५ घरपरिवारको बसोबास रहेको छ। प्रभावित क्षेत्रमा दुई घरपरिवार फ्रान्स देशका रहेका छन्। तल तालिकामा प्रभावित घरपरिवारहरूको जाति तथा घरसङ्ख्या प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १७:प्रभावित क्षेत्रका घरधुरी तथा जातजाति

क्र.सं.	जाति	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र		अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र	
		घर संख्या	प्रतिशत	घर संख्या	प्रतिशत
१	तामाङ	६	६६.६७	१२	७५.००
२	नेवार	१	११.११	१	६.२५
३	विदेशी	२	२२.२२	०	०.००
४	शेर्पा	०	०.००	१	६.२५
५	गुरुङ	०	०.००	१	६.२५
६	क्षेत्री	०	०.००	१	६.२५
कुल घरसंख्या		९	१००	१६	१००

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९)

ख. जनसंख्या

होटलको दुवै प्रभावित क्षेत्रमा पुरुषको भन्दा महिलाको जनसंख्या धेरै रहेको छ। तल तालिकामा आयोजना प्रभावित क्षेत्रको जनसङ्ख्या विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १८: प्रभावित क्षेत्रका जनसंख्या

क्र.सं.	जाति	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र			अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र		
		जनसंख्या	पुरुष	महिला	जनसंख्या	पुरुष	महिला
१	तामाङ	३०	१३	१७	५६	२७	२९
२	नेवार	३	१	२	५	२	३
३	विदेशी	७	३	४	०	०	०
४	शेर्पा	०	०	०	५	२	३

५	गुरुड	०	०	०	४	२	२
६	क्षेत्री	०	०	०	५	३	२
कुल जनसंख्या		४०	१७	२३	७५	३६	३९

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९)

ग. उमेर अनुसारको जनसङ्ख्या

होटलबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा सबै भन्दा धेरै जनसंख्या पन्ध्र वर्ष देखि उन्साठी वर्षको उमेर समुहको रहेको छ। तल तालिकामा होटलबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरूको उमेर समुह अनुसारको जनसंख्या प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १९: प्रभावित क्षेत्रमा उमेर अनुसारको जनसंख्या

क्र.सं.	उमेर अनुसारको जनसङ्ख्या	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र		प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र	
		जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	चार वर्षसम्म	४	१०.००	७	९.३३
२	पाँच वर्षदेखि चौध वर्षसम्म	८	२०.००	१२	१६.००
३	पन्ध्र वर्षदेखि उनन्साठी वर्षसम्म	२५	६२.५०	५०	६६.६७
४	साठी वर्ष भन्दा माथि	३	७.५०	६	८.००
जम्मा जनसङ्ख्या		४०	१००	७५	१००

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९)

घ. साक्षरता स्थिति

होटलबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा पढ्न र लेख्न नसक्ने जनसंख्या साठी वर्ष भन्दा माथिको उमेरको मात्र रहेको छ। तल तालिकामा होटलबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरूको साक्षरता स्थिति प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २०: प्रभावित क्षेत्रमा साक्षरता स्थिति

क्र.सं.	साक्षरता स्थिति	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र		प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र	
		जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	नाबालक	४	१०.००	७	९.३३
२	पढ्न लेख्न नसक्ने	३	७.५०	७	९.३३

३	पढ्न लेख्न सक्ने	१८	४५.००	३५	४६.६७
४	१२ कक्षा सम्म	८	२०.००	१५	२०.००
५	उच्च शिक्षा	७	१७.५०	११	१४.६७
जम्मा जनसङ्ख्या		४०	१००	७५	१००

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९)

ड. मुख्य पेसा

आयोजना प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरूको मुख्य पेसा व्यापार रहेको छ। तल तालिकामा होटलबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरूको मुख्य पेसा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २१: प्रभावित क्षेत्रमा मुख्य पेसा

क्र.सं.	मुख्य पेसा	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र		अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र	
		घरपरिवार	प्रतिशत	घरपरिवार	प्रतिशत
१	व्यापार	५	५५.५६	८	५०.००
२	वैदेशिक रोजगारी	२	२२.२२	४	२५.००
३	दैनिक ज्यालादारी	१	११.११	२	१२.५०
४	सरकारी सेवा	१	११.११	२	१२.५०
घर संख्या		९	१००	१६	१००

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९)

च. वार्षिक आम्दानी

होटलबाट प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका बहुसंख्यक घरपरिवारहरूको वार्षिक आम्दानी चार लाख भन्दा कम रहेको छ भने होटलबाट अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका बहुसंख्यक घरपरिवारहरूको वार्षिक आम्दानी दुइ लाख भन्दा कम रहेको छ। तल तालिकामा होटलबाट प्रत्यक्ष प्रभावित तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरूको वार्षिक आम्दानी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २२: प्रभावित क्षेत्रमा वार्षिक आम्दानी

क्र.सं.	वार्षिक आम्दानी (रु.)	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र		अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र	
		घरपरिवार	प्रतिशत	घरपरिवार	प्रतिशत
१	दुइ लाख भन्दा कम	३	३३.३३	७	४३.७५

२	दुइ लाखदेखि चार लाखसम्म	३	३३.३३	४	२५.००
३	चार लाखदेखि छ लाखसम्म	२	२२.२२	४	२५.००
४	छ लाख भन्दा माथि	१	११.११	१	६.२५
जम्मा घरपरिवार		९	१००	१६	१००

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९)

छ. वार्षिक खर्च

होटलबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरूको मुख्य खर्च खाद्यान्नमा हुने देखिएको छ। तल तालिकामा होटलबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरूको मुख्य खर्च विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २३: प्रभावित क्षेत्रमा वार्षिक खर्च

क्र.सं.	वार्षिक खर्चविवरण	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र	अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र
१	खाद्यान्न	१९.४४	२१.३२
२	कपडा	१०.६५	१२.२१
३	स्वास्थ्य	१७.५४	१६.७६
४	शिक्षा	१५.६५	१४.५५
५	यातायात	१४.३५	११.९
६	चाडपर्व, मनोरञ्जन	१६.७६	१७.८७
७	विविध	५.६१	५.३९
कुल		१००.	१००.

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९)

५.३.३ सांस्कृतिक वातावरण

होटल क्षेत्रका अधिकांश बासिन्दाहरू बौद्ध धर्मावलम्बी रहेका छन्। होटल रहेको बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. १ मा खप्तड स्वामी समाधी स्थल, नासल देवी, लक्ष्मी देवीडाँडा र धोवी ढुङ्गा जस्ता हिन्दु धर्मावलम्बी स्थलहरू तथा नासी गुम्बा र न्हेडुप सेडुप फन्चोलिड गुम्बा जस्ता बौद्ध धर्मावलम्बी गुम्बाहरू रहेका छन्। होटलबाट प्रभावित क्षेत्रमा कुनै पनि धार्मिक क्षेत्र रहेका छैनन्।

परिच्छेद ६ : प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरू

वैकल्पिक विश्लेषण वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको एक महत्वपूर्ण अंग हो। आयोजनासँग सम्बन्धित विभिन्न पक्षहरूको विकल्प विश्लेषणको मुख्य उद्देश्य भनेको विकास निर्माणका कार्यहरू गर्दा सकारात्मक प्रभावहरूलाई बढोत्तरी र नकारात्मक प्रभावहरू कम हुने प्रकारको क्रियाकलापलाई अंगीकार गर्नु हो। होटलको भवनको भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माण भईसकेको छ भने आन्तरिक सजावटको कार्यहरू भईरहेको छ, त्यसैले कुनै कार्य विकल्प, वैकल्पिक परियोजना स्थान र वैकल्पिक डिजाइन यस परियोजनाको लागि लागू हुँदैन। यस अध्यायमा निम्न विकल्पका गतिविधिहरू अन्वेषण गरिएको छ।

६.१ वैकल्पिक ऊर्जा

ऊर्जा खपत र जलवायु परिवर्तनको बढ्दो चिन्तालाई ध्यानमा राख्दै प्रस्तावित आयोजनाले वैकल्पिक ऊर्जा संसाधनहरू अर्थात् सौर्य ऊर्जा साथसाथै राष्ट्रिय विद्युत प्राधिकरणको ग्रिड लाइनहरू र एल.पी.जी. सिलिन्डरहरूको माध्यमबाट ऊर्जाको माग पूरा गर्ने लक्ष्य राखेको छ।

६.२ वैकल्पिक साधनहरू

पानीको बोतलहरू पुनर्भरण गर्ने अभ्यास वा प्लास्टिकको बोतलको सट्टा गिलास/स्टिलको बोतलहरू प्रयोग गरेर पाहुनाको आवश्यकता अनुसार पुनर्भरण र पुनः प्रयोग गर्ने अभ्यासहरू अनुसरण गर्न सकिन्छ। वैकल्पिक संसाधन अपनाउँदा बगैँचाबाट निस्केको झारपातलाई कम्पोस्टमा रूपान्तरण गर्न सकिन्छ। यी प्रक्रियाहरू अपनाउँदा होटलबाट निस्कने फोहोरको मात्रा कम हुन्छ र यसले वातावरण सफा राख्नमा केही हदसम्म मद्दत पुऱ्याउँछ।

परिच्छेद ७ : प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास प्रभाव

अध्ययन टोलीद्वारा होटल सञ्चालन चरणको बखत प्रभावहरूको पहिचान र पूर्वानुमान उपस्थित कार्य/गतिविधिहरूलाई ध्यान दिएर गरिएको छ। दुवै सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरूको अध्ययन र विश्लेषण गरिएको छ। सम्भावित प्रभावहरूलाई तीन पक्षमा विभाजन गरिएको छ: भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण। पूर्वानुमानित वातावरणीय प्रभावहरूलाई परिमाण, सीमा र अवधिको आधारमा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा दिइएका दिशा निर्देशहरूको आधारमा मूल्याङ्कन गरिएको छ। विशेषज्ञको मूल्याङ्कन बाहेक अन्य त्यस्तै समान आयोजनाहरूबाट आएका अनुभवहरूलाई वातावरणीय प्रभावहरूको पूर्वानुमानका लागि उपकरणको रूपमा पनि लिईएको छ।

७.१ सकारात्मक प्रभाव

अ. सञ्चालन चरण

क. रोजगारीको अवसर

होटल पूर्ण सञ्चालन प्रश्नात विभिन्न योग्यता भएका करिब १५० जना जनशक्तिको आवश्यकता हुने अनुमान गरिएको छ। आवश्यक जनशक्तिका लागि स्थानीय समुदायबाट दक्षता अनुरूप प्राथमिकता दिइनेछ। त्यस्तै भविष्यमा पनि स्थानीय मानिसहरूले क्षमता अनुरूप रोजगारी पाउने छन् र स्थानीय अर्थव्यवस्था बढाउन यस होटलले मद्दत पुऱ्याउनेछ।

ख. पर्यटन विकास

बुढानिलकण्ठ काठमाण्डौ उपत्यका भित्रको पुरानो पर्यटकिय क्षेत्र हो। यो ठाउँ वर्षौं देखि अहिले सम्म आन्तरिक पर्यटकहरूको गन्तव्यस्थल रहेको छ। प्रस्तावित होटलको सञ्चालनले यस क्षेत्रको समग्र विकासको सुरुवाति कदम हुने र यसले गर्दा अरू पुर्वाधारमा विकास गर्ने आशा गरिएको छ, जसले गर्दा यस क्षेत्रको पर्यटन विकासमा ठुलो फड्को मार्ने समेत अनुमान गर्न सकिन्छ।

ग. राजस्व सङ्कलन

होटल सञ्चालनबाट स्थानीय निकायको राजस्वमा वृद्धि हुन्छ भने होटल वरपरका मानिसहरूलाई पसलहरू र हस्तकला (स्थानीय सांस्कृतिक कलात्मक सामग्री) बजारहरू सञ्चालन गर्ने अवसर

प्रदान गर्दछ र तिनीहरूलाई जीविकोपार्जन गर्न मद्दत गर्दछ। कर्मचारीको रूपमा कार्यरत स्थानीयले आफ्नो जीविका चलाउने अवसर पाएका छन्। जसले स्थानीय अर्थव्यवस्था वृद्धि गर्न मद्दत गर्दछ। त्यस्तै सुविधाजनक होटलको सञ्चालनले देशलाई पर्यटनबाट आय आर्जन गर्न लाभान्वित गर्दछ।

घ. सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि गरिने सहयोग

प्रस्तावित होटलले सञ्चालनको शुरुदेखि नै सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि सहयोगको गतिविधिहरू गर्ने प्रतिबद्धता गर्दछ। प्रस्तावकले धेरै सामाजिक कार्यक्रम, जागरूकता अभियान तथा पर्यावरण संरक्षण अभियान आदिका लागि बजेट विनियोजन गर्नेछ। त्यस्ता कार्यक्रमहरूमा स्वास्थ्य, शिक्षा, पानी आपूर्ति र सरसफाइ, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण गर्न सहयोग, नजिकको पहुँच सडकहरूको मर्मतका लागि लागत विनियोजन आदि समावेश छन्।

ङ. स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि

होटल सञ्चालनले यस क्षेत्र वरपर विभिन्न खालका अन्य व्यापार व्यवसायहरू जस्तै रेष्टुरेण्ट, souvenir पसल, स्टेशनरी आदिको विकास भई स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि हुने देखिन्छ। यस प्रभावलाई परिमाणमा मध्यम, स्थानीय र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

७.२ नकारात्मक प्रभाव

७.२.१ भौतिक वातावरण

अ. सञ्चालन चरण

क. ठोस फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव

होटलको ठोस फोहोर प्रायः दुवै किसिम (जैविक र अजैविक) को हुन्छ। त्यस्ता फोहोरहरूमा खानाको फोहोर, कागजको फोहोर र उपभोक्ता प्याकेजिंग फोहोर हुन्छन्, जसमध्ये बहुसंख्यक जैविक फोहोर हुन्छ। पाहुनाहरूको फोहोर बाहेक, भान्साको फोहोर होटलको कुल फोहोरको सबैभन्दा ठुलो अंश हो। प्रशासनिक र हाउसकीपिंग विभागबाट उत्पन्न भएको फोहोरहरू कागज, फुटेका भाँडा तथा शीशा, लुगा र टावल आदि हुन्। होटल पूर्ण परिचालनको क्रममा कुहिने र नकुहिने फोहोर गरी २६७.०५ के.जी. फोहोर प्रतिदिन उत्पादन हुने आकलन गरिएको छ।

प्रतिव्यक्ति १.०९ के.जी फोहोर उत्पादन हुने भएकोले (स्रोत: ADB, (2013). *Solid Waste Management in Nepal.*) यी बाहेक आवधिक मर्मत गर्दा टुक्रिएको वा प्रयोग गरिएको लाइट बल्ब (सीएफएल वा एल.ई.डी. बल्ब), प्रयोग गरिएको ब्याट्री आदि अपेक्षित गरिन्छ, जुन सामान्यता जोखिमपूर्ण हुन्छ। त्यस्ता फोहोरहरूको अप्रबन्धित व्यवस्थापनले कर्मचारीहरू र वरपरको वातावरणलाई धेरै तरिका जस्तै: अप्रिय दृश्य, नराम्रा गन्ध, रोग भेक्टरमा बढाव र संक्रमित रोगहरूको प्रसार आदिले असर गर्न सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा उच्च, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ख. तरल फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव

होटलहरूबाट उत्पन्न हुने तरल फोहोरहरूमा शौचालय, भान्सा र बाथरूमबाट निस्कने पानी हुन्। यसै गरी भुइँ र भान्सा सफा गर्दा पनि पानी फोहोर हुन्छ। कालो पानी (शौचालयबाट) र नुहाउने, धुने र सफा गर्ने खैरो पानीको संयुक्त सङ्कलनले सम्पूर्ण फोहोर पानीलाई दूषित पार्छ। यस्तो फोहोर पानीको अव्यवस्थित विसर्जनले TSP को वृद्धि, BOD को मात्रा वृद्धि र जल प्रदूषण हुन सक्छ। ढल निकास पाइपको चुहावटको कारण कालो पानीले भूमिगत पानी पनि दूषित गर्न सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा उच्च, स्थानीयमा सीमित र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ग. प्रकोप सम्बन्धी प्रभाव

प्रस्तावित होटल सञ्चालन चरणमा भूकम्प र आगो लाग्न सक्ने घटनाहरू परिकल्पना गरिएको सम्भावित प्रकोप हो। नजिकै कुनै पनि नदी वा खोला नभएको कारण बाढीको जोखिम रहेको छैन। बिजुली सर्ट सर्किट वा पाहुनाहरू र स्टाफको लापरवाहीको कारण आगोको जोखिम हुन सक्छ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा उच्च, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

घ. उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभावहरू

होटलमा पानी प्रायः सरसफाइ प्रयोजनका लागि, नुहाउने, भान्सामा प्रयोग, पिउने पानी र सफाइ आदिका लागि खपत हुन्छ। होटललाई विभिन्न प्रयोजनको लागि दैनिक आधारमा ७०,००० लिटर पानीको आवश्यकता पर्दछ जुन भूमिगत पानी तथा खानेपानी संस्थानबाट वितरण गरिने पानीबाट प्रयोग गरिनेछ। होटलले कुल जग्गाको ५०.४६% खुला क्षेत्र र २०% हरियाली बनाइने क्षेत्र छुट्याएको छ, जुन भूमिगत पानी रिचार्ज क्षेत्रको रूपमा काम गर्न सक्छ। भूमिगत

पानी निकालनाले भूमिगत पानीको सतह घट्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा न्यून, स्थानीयमा सिमीत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ड. उच्च ऊर्जा खपत

सञ्चालन चरणको बखत ऊर्जा खपत अधिक हुन सक्छ। वातानुकूलन प्रणाली, पम्पहरूको सञ्चालन, हिट पम्प र अन्य उपकरणहरू, डिजेलको जेनेरेटर र सवारीसाधनका लागि डिजेलको खपत, प्रशासनिक ऊर्जा उपभोग, आदि होटलमा ऊर्जा खपतका प्रमुख स्रोतहरू हुन्। यसले स्थानीय ऊर्जा आपूर्तिमा दबाव दिने उच्च ऊर्जा खपत गर्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्ययम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

च. ढल निकास प्रणाली व्यवस्थापन

होटल परिसरमा आकाशे पानी निकासीको अपर्याप्त व्यवस्थाले वरपरका क्षेत्रलाई प्रभाव पार्न सक्छ। यसले एकातिर बर्सातमा भूमिगत पानी रिचार्जमा बाधा पुऱ्याउँछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा न्यून, स्थानीयमा सिमीत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

छ. वायु प्रदूषण

होटलको सञ्चालनको बखत अन्य उद्योग तथा ईन्डष्ट्रिजमा जस्तो वायु उत्सर्जक उपकरणहरू प्रयोग नहुने हुँदा होटल सञ्चालनबाट कुनै पनि प्रकारको प्रमुख वायु प्रदूषकहरू उत्सर्जन हुँदैन। यद्यपि डिजेल जेनेरेटरको सञ्चालनको बखत Sulfur dioxide (SO₂), Nitrogen oxides (NO_x) र Particulate Matter (PM) जस्ता वायु प्रदूषकहरू उत्सर्जन हुन सक्छन्। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा न्यून, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ज. ध्वनि प्रदूषण

होटलको विभिन्न गतिविधिहरू जस्तै जेनेरेटर र पम्पहरूको सञ्चालनका कारण ध्वनि प्रदूषण हुन सक्छ। ध्वनि उत्सर्जक स्रोतहरूको लागि उपयुक्त स्थानको छनौटले ध्वनि स्तरलाई कम गर्न सक्छ। पाहुनाहरू र कामदारहरूको गतिशीलताबाट उत्पन्न हुने ध्वनि, डिजेल जेनेरेटर र पम्पको सञ्चालन र सवारी साधनको तुलनामा महत्वहीन हुन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा न्यून, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

झ. यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी समस्या

सञ्चालन चरणमा पाहुना र व्यक्तिहरूको आगमनको वृद्धिका कारण ट्राफिक घनत्व बढ्न सक्छ। सडक किनार पार्किङको कारण सडकमा ट्राफिक जाम हुन्छ र पैदलयात्रीमा असर पर्न सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा न्यून, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

७.२.२ जैविक वातावरण

अ. सञ्चालन चरण

क. होटल सञ्चालनबाट वनस्पति तथा जीवजन्तुहरूमा पर्न सक्ने प्रभाव

होटल शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्दछ, जहाँ विभिन्न प्रजातिका वनस्पति तथा जीवजन्तुहरू पाईन्छ। होटलको गतिविधिहरूले यी वनस्पति तथा जीवजन्तुहरूमा प्रभाव पार्न सक्छ जसको कारण यी प्रजातिहरूको प्राकृतिक बासस्थानको विनाश हुन सक्छ। यस प्रभावलाई परिमाणमा मध्यम, स्थान विशेषमा सीमित र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ख. राष्ट्रिय निकुञ्जमा अवैध गतिविधिहरू गर्ने तथा वन्यजन्तुको शिकार गर्ने सम्भावना

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रमा आवतजावत गर्दा पर्यटक तथा कामदारहरूद्वारा अवैध गतिविधिहरू हुने सम्भावना रहेको छ। यी अवैध गतिविधिहरू वन्यजन्तुको शिकार, रूखहरू काट्ने, औषधीय जडीबुटीको अवैध व्यापार आदि हुन्। यस प्रभावलाई परिमाणमा मध्यम, स्थान विशेषमा सीमित र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ग. वन्यजन्तु तथा मानवबिच हुन सक्ने मुठभेड र क्षति

होटलमा पर्यटक तथा कामदारहरूको आवतजावत समय अनुरूप बदलिन्छ, फलस्वरूप त्यहाँ मानव र वन्यजन्तुहरू बीच अप्रत्याशित अन्तरक्रियाको सम्भावना रहेको छ। यस्ता अप्रत्याशित अन्तरक्रिया हुँदा दुई पक्ष बीच मुठभेड हुन सक्छ जसको कारण विभिन्न प्रकारको क्षति हुन सक्छ। यस प्रभावलाई परिमाणमा न्यून, स्थान विशेषमा सीमित र मध्यमकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

घ. होटलको परिधिमा हरियालीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन

सञ्चालन चरणमा होटल परिसर भित्र व्यवस्थापनको अभावले हरियालीको संरक्षण गर्न चुनौती हुन सक्छ। यस प्रभावलाई परिमाणमा न्यून, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

७.२.३ सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

अ. सञ्चालन चरण

क. व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम

विभिन्न कारकहरू जस्तै उच्च तापक्रम, उच्च ध्वनि, कमजोर प्रकाश प्रणाली आदिले होटल भित्र काम गर्ने कर्मचारीहरूलाई शारीरिक रूपमा हानि पुऱ्याउन सक्छ। कामदारहरूमा विभिन्न स्वास्थ्य प्रभावहरू देखिन सक्छ, विशेष गरी भान्सा जस्ता विभागहरूमा बिजुलीबाट सञ्चालित उपकरणहरू तथा फलफूल र तरकारीहरू काट्न अत्यन्तै धारिलो चक्कुको प्रयोग गरिन्छ, जसको कारण जल्ने, काट्ने आदि हुन सक्छ। मेशिनरी, पम्प र जेनरेटर अपरेटरहरू जस्ता उच्च ध्वनि क्षेत्रमा काम गरिरहेका कर्मचारीहरूलाई उच्च स्तरको ध्वनि र उपकरणहरूले प्रभाव पर्न सक्छ। फोहोरमैला व्यवस्थापनमा संलग्न कर्मचारीहरूलाई संक्रमित रोगहरू लाग्न सक्छ। अन्य स्वास्थ्य जोखिमहरू जस्तै भान्सा भित्र ग्याँस विस्फोट, चिप्लो भुईँको कारण दुर्घटना आदि हुन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ख. होटल भित्र र वरपर क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाइ

होटलबाट उत्पन्न हुने कुहिने र नकुहिने फोहोरको अप्रबन्धित व्यवस्थापनले वरपरको वातावरण प्रदूषित हुन सक्छ। कुहिने फोहोरको उचित व्यवस्थापन वा भण्डारण नहुँदा दुर्गन्ध बढ्न सक्छ र यसले समुदायको स्वास्थ्यलाई असर गर्न सक्छ। फोहोर पानी पाइपको चुहावट र ढल निकासको अनुचित व्यवस्थाले वरपरको वातावरण बिगार्न सक्छ र यदि त्यस्तो चुहावट भूमिगत पानीको स्रोतमा पुग्यो भने जमिनको पानीलाई दूषित पारी यसले समुदायको स्वास्थ्यलाई असर गर्न सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ग. कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार

सञ्चालन चरणको बेला कार्यस्थलमा जो कोहीसँग यौनजन्य दुर्व्यवहार हुने सम्भावना रहेको छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थान विशेषमा सीमित र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

घ. संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव

कर्मचारीहरू तथा पाहुनाहरूको लापर्वाहीको कारण कोभिड तथा अन्य महामारीहरू फैलिन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थान विशेषमा सीमित र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ङ. खाद्यान्न सुरक्षा र गुणस्तर

होटलमा खानाको लागि प्रयोग गरिने खाद्यान्न गुणस्तरीय नभएमा पाहुना तथा होटलका कर्मचारीहरूको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न सक्नेछ। अस्वस्थ खाना, सरसफाइको अवस्था तथा म्याद सकिएको कच्चा खाद्य सामग्रीको प्रयोगले स्वास्थ्यमा गम्भीर असर पार्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थान विशेषमा सीमित र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

च. स्थानीयवासीको गुनासो

होटल सञ्चालनको क्रममा अप्रबन्धित फोहोरमैला व्यवस्थापन, उच्च ध्वनिको स्तर र अव्यवस्थित सवारी साधन पार्किङ्गका कारण स्थानीयवासीहरूमा गुनासो उत्पन्न हुन सक्छ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा न्यून, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

छ. आगन्तुकहरूको सुरक्षा

होटल पूर्ण परिचालनको बेलामा ठुलो संख्यामा पाहुना र पर्यटकहरू होटलमा आउँछन्। त्यहाँ व्यक्तिगत सामान, ग्याजेटहरू आगन्तुकहरूबाट र कर्मचारीहरूबाट समेत पनि चोरी हुने सम्भावना हुन सक्छ। रेष्टुरेण्टमा मदिरापानले सामान्य बहस र झगडा निम्त्याउन सक्छ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा न्यून, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ज. बहु जातीयता, संस्कृति, धर्मका व्यक्तिहरूको प्रवाह

होटलले सेवा पुऱ्याउने पाहुना र पर्यटकहरू विभिन्न जाति, संस्कृति र धर्मबाट आएका हुन्छन् र होटलका कर्मचारीहरू पनि विभिन्न जाति, संस्कृति र धर्मबाट आएका हुन्छन्। यस सन्दर्भमा कहिलेकाहीं सामान्य छलफलमा पनि झगडा हुन सक्छ, साथै रेष्टुरेण्टमा मदिरापानले सामान्य बहस र झगडा निम्त्याउन सक्छ। साथै यस्तो अवस्थामा यौन दुर्व्यवहारको पनि सम्भावना रहेको हुन्छ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा न्यून, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

तालिका २४: सकारात्मक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन

क्र.स.	मुद्दाहरू	प्रभावहरू	प्रभाव मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
			प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
क. सञ्चालन चरण								
१	रोजगारीको अवसर	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय व्यक्ति र अन्यलाई रोजगारीको अवसर स्थानीय अर्थव्यवस्थामा वृद्धि 	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्व
२	पर्यटन विकास	<ul style="list-style-type: none"> आन्तरिक तथा अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकहरूको आगमन 	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्व
३	राजस्वमा वृद्धि	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय निकायमा वर्षेनी तिरिने राजस्व 	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्व
४	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि गरिने सहयोग	<ul style="list-style-type: none"> होटलले सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि सहयोगको गतिविधिहरू गर्नेछ स्वास्थ्य, शिक्षा, पानी आपूर्ति र सरसफाइ, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण गर्न सहयोग, नजिकको पहुँच सडकहरूको मर्मतका लागि लागत विनियोजन गर्नेछ 	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्व
५	स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि	<ul style="list-style-type: none"> होटलको वरपर स्थानीय बजारको वृद्धि भई स्थानीयहरूको जीवनस्तर उकासिनेछ। 	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्व

तालिका २५: नकारात्मक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन

क्र.स.	मुद्दाहरू	प्रभावहरू	प्रभाव मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
			प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
क. भौतिक वातावरण								
सञ्चालन चरण								
१.	ठोस फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> होटल पूर्ण परिचालनको क्रममा २६७.०५ के.जी. फोहोर प्रतिदिन उत्पादन हुने आकलन गरिएको छ। अप्रिय दृश्य, नराम्रा गन्ध, रोग भेक्टरमा बढाव र संक्रमित रोगहरूको प्रसार। टुक्रिएको वा प्रयोग गरिएको लाइट बल्ब (एल.ई.डी र सी.एफ.एल), प्रयोग गरिएको ब्याट्री आदि अपेक्षित गरिन्छ जुन सामान्यतया जोखिमपूर्ण हुन्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दिर्घकालीन (२०)	९०	उच्च महत्व
२.	तरल फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> ढल पाइपको चुहावटको कारण भूमिगत जल प्रदूषण। यस्तो फोहोर पानीको अव्यवस्थित विसर्जनले TSP को वृद्धि, BOD को मात्रा वृद्धि र जल प्रदूषण हुन सक्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	उच्च (६०)	दिर्घकालीन (२०)	१००	उच्च महत्व

क्र.स.	मुद्दाहरू	प्रभावहरू	प्रभाव मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
			प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
३.	प्रकोप सम्बन्धी प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> आगलागी र भूकम्प जस्ता आपतकालीन घटनाहरूमा मानवीय र जनधनको क्षति हुने सम्भावना हुन्छ। नजिकै कुनै पनि नदी वा खोला नभएको कारण बाढीको जोखिम रहेको छैन। 	अप्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दिर्घकालीन (२०)	९०	उच्च महत्व
४.	उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभावहरू	<ul style="list-style-type: none"> होटल सञ्चालनको क्रममा प्रति दिन ७०,००० लिटर पानी आवश्यक हुन्छ। भूमिगत पानी निकाल्नाले भूमिगत पानीको सतह घट्न सक्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	न्यून (१०)	दिर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
५.	उच्च ऊर्जा खपत	<ul style="list-style-type: none"> होटलमा प्रयोग हुने विभिन्न उपकरणहरू जस्तै पानी तताउने र तात्रे पम्प, वातानुकूलन प्रणाली, प्रकाश प्रणालीको सञ्चालन आदिबाट उच्च ऊर्जा खपत हुन्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दिर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
६.	ढल निकास प्रणाली व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> आकाशे पानी निकासको अपर्याप्त व्यवस्थाको कारण होटल परिसरमा पानी जम्ने समस्या हुन सक्छ। जमिनमा pavement गर्दा पानी जमिन भित्र पस्न सक्दैन र पानी निकासीमा समस्या बढ्न सक्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	न्यून (१०)	दिर्घकालीन (२०)	४०	न्यून महत्व

क्र.स.	मुद्दाहरू	प्रभावहरू	प्रभाव मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
			प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
७.	वायु प्रदूषण	<ul style="list-style-type: none"> सवारी साधन र डिजेल जेनेरेटरको सञ्चालनबाट सल्फर डाइअक्साईड (SO₂), नाइट्रोजन अक्साईड (NO_x) र कण वस्तु (PM) जस्ता वायु प्रदूषकहरू उत्सर्जन हुन सक्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	न्यून (१०)	दिर्घकालीन (२०)	४०	न्यून महत्व
८.	ध्वनि प्रदूषण	<ul style="list-style-type: none"> मानवीय तथा सवारी साधनको गतिविधि र डिजेल जेनेरेटरको सञ्चालनले उच्च ध्वनि उत्पन्न हुन्छ 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	न्यून (१०)	दिर्घकालीन (२०)	४०	न्यून महत्व
९.	यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी समस्या	<ul style="list-style-type: none"> धेरै सवारीसाधनको आवतजावतको कारण ट्राफिक जाम र ट्राफिक दुर्घटनाहरू हुने सम्भावना हुन्छ। अव्यवस्थित सडक पार्किङको कारण पैदल यात्रीहरू र अन्य आगन्तुहरूलाई समस्या हुन सक्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	न्यून (१०)	दिर्घकालीन (२०)	४०	न्यून महत्व
ख. जैविक वातावरण								
सञ्चालन चरण								
१	होटल सञ्चालनबाट वनस्पति तथा जीव जन्तुहरूमा पर्न सक्ने प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> वनस्पति तथा जीव जन्तुहरूमा प्रभाव पार्न सक्छ जसको कारण यी प्रजातिहरूको प्राकृतिक बासस्थानको विनाश हुन सक्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दिर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
२	राष्ट्रिय निकुञ्जमा अवैध गतिविधिहरू गर्ने तथा वन्य	<ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रमा आवतजावत गर्दा पर्यटक तथा कामदारहरूद्वारा वन्य जन्तुको 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दिर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व

क्र.स.	मुद्दाहरू	प्रभावहरू	प्रभाव मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
			प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
	जन्तुको शिकार गर्ने सम्भावना	शिकार, रूखहरू नकाट्ने, औषधीय जडीबुटीको अवैध व्यापार आदि हुने सम्भावना रहेको छ।						
३	वन्य जन्तु तथा मानव बीच हुन सक्ने मुठभेड र क्षति	<ul style="list-style-type: none"> मानव र वन्यजन्तुहरू बीच अप्रत्याशित अन्तरक्रियाको सम्भावना रहेको छ। यस्ता अप्रत्याशित अन्तरक्रिया हुँदा दुई पक्षबीच मुठभेड हुन सक्छ जसको कारण विभिन्न प्रकारको क्षति हुन सक्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	न्यून (१०)	मध्यकालीन (१०)	३०	न्यून महत्व
४	होटलको परिधिमा हरियालीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> व्यवस्थापनको अभावले होटल परिधिमा हरियाली गुम्न सक्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	न्यून (१०)	दिर्घकालीन (२०)	४०	न्यून महत्व
ग. सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण								
सञ्चालन चरण								
१.	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम	<ul style="list-style-type: none"> फोहोरमैला व्यवस्थापनमा संलग्न कर्मचारीहरूलाई संक्रमित रोगहरू लाग्न सक्छ। उच्च तापक्रम, उच्च ध्वनि, कमजोर प्रकाश प्रणाली, आदिले होटल भित्र काम गर्नेहरूलाई शारीरिक रूपमा हानि पुऱ्याउन सक्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दिर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व

क्र.स.	मुद्दाहरू	प्रभावहरू	प्रभाव मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
			प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
		<ul style="list-style-type: none"> उच्च ध्वनि क्षेत्रमा काम गरिरहेका कर्मचारीहरूलाई उच्च स्तरको आवाज र इलेक्ट्रोक्रुसनले प्रभाव पर्न सक्छ। 						
२.	होटल भित्र र वरपर क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाइ	<ul style="list-style-type: none"> कुहिने फोहोरको अनुचित व्यवस्थापन वा भण्डारणले दुर्गन्ध बढाउन सक्दछ। लामखुट्टे, झिंगा जस्ता रोग भेक्टरहरूको लागि अनुकूल वासस्थान प्रदान गर्न सक्छ र यसले सामुदायिक स्वास्थ्यलाई असर गर्न सक्छ। फोहोर पानी पाइपको चुहावट र ढल निकासको अनुचित व्यवस्थाले जमिनको पानीलाई दूषित पार्न सक्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दिर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
३.	कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार	<ul style="list-style-type: none"> कार्यस्थलमा जो कोहीसँग यौन जन्य दुर्व्यवहार हुन सक्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दिर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
४.	संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> कर्मचारी तथा पाहुनाहरूमा कोभिड तथा अन्य संक्रामक रोगको महामारीबाट असर तथा प्रभाव पर्न सक्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दिर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व

क्र.स.	मुद्दाहरू	प्रभावहरू	प्रभाव मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
			प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
५.	खाद्यान्न गुणस्तर	<ul style="list-style-type: none"> अस्वच्छ, खाना, सफाइ अवस्था, म्याद सकिएको कच्चा खाद्य सामग्रीको प्रयोगले खाद्यान्न र सरसफाइको गुणस्तरलाई चुनौती दिन सक्छ र उपभोक्ताहरूलाई गम्भीर असर पार्छ। 	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दिर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
६.	स्थानीयवासीको गुनासो	<ul style="list-style-type: none"> फोहोरमैलाको उच्च व्यवस्थापन नहुँदा, उच्च ध्वनिको स्तर र अव्यवस्थित सवारी साधन पार्किङ्गका कारण स्थानीयवासीहरूमा गुनासो हुन सक्छ। 	अप्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दिर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
७.	आगन्तुकहरूको सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिगत सामान, ग्याजेटहरू चोरी हुने सम्भावना रहन्छ। रेष्टुरेण्टमा मदिरापानले सामान्य बहस र झगडा निम्त्याउन सक्छ। 	अप्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	न्यून (१०)	दिर्घकालीन (२०)	४०	न्यून महत्व
८.	बहु जातीयता, संस्कृति, धर्मका व्यक्तिहरूको प्रवाह	<ul style="list-style-type: none"> रेष्टुरेण्टमा मदिरापानले सामान्य बहस र झगडा निम्त्याउन सक्छ। यौन दुर्व्यवहारको पनि सम्भावना हुन सक्छ। 	अप्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	न्यून (१०)	दिर्घकालीन (२०)	४०	न्यून महत्व

परिच्छेद ८ : प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने प्रभावको रोकथामका विषय

आयोजनाबाट प्रभावित हुने क्षेत्रको वातावरणीय अवस्थिति, आयोजना कार्यान्वयन विधिहरू तथा क्रियाकलापहरूको अध्ययनबाट स्थानीय वातावरणमा पर्नसक्ने नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको विश्लेषणबाट प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू पहिचान गरी वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ। यसरी वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू सुझाउँदा सम्भव भएसम्म प्रभाव हुन नदिने वा प्रतिरोधात्मक (Preventive Measure) र यदि यस्तो सम्भावना नरहेमा प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने वा सुधारात्मक उपाय (Corrective Measure) अवलम्बन गर्ने र अन्तिम विकल्पका रूपमा क्षतिपूर्ति प्रदान गर्ने (Compensatory Measure) उपायलाई आत्मसात गरिएको छ। त्यस्तै प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट हुने सकारात्मक प्रभावहरूलाई बढोत्तरी गर्ने विषयलाई समेत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ। यस प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका सम्पूर्ण प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू तथा सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीकरण गर्ने उपायहरूको अनिवार्य कार्यान्वयन गर्ने दायित्व उल्लेख भएअनुसार आयोजना प्रस्तावकको हुनेछ। अध्ययन प्रतिवेदनमा सकारात्मक प्रभावका बढोत्तरीकरण तथा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू, विधि, दायित्व तथा अनुमानित बजेट समेत उल्लेख गरी निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

८.१ सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप

अ. सञ्चालन चरण

क. रोजगारीको अवसर

सम्भव भएसम्म योग्यता, सीप र इच्छुकताको आधारमा रोजगारीका अवसरहरूको लागि स्थानीय व्यक्तिहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ। वरपरका समुदायमा उपलब्ध दक्ष जनशक्तिको लागि स्थानीयलाई रोजगार तालिम उपलब्ध गराइनेछ। होटललाई सञ्चालन चरणको बखत प्लम्बर, बिजुली प्राविधिक, प्लान्ट अपरेटर, व्यवस्थापन कर्मचारी, सुरक्षा गार्ड र सफाइ कर्मचारी जस्ता जनशक्ति आवश्यक पर्दछ र यथासम्भव स्थानीय जनतालाई प्राथमिकता दिइनेछ।

ख. पर्यटन विकास

पर्यटकहरूलाई सबै प्रकारका सुविधाहरू समयको माग अनुसार प्रदान गरिन्छ। यसले पर्यटन व्यवसाय बढाउन मद्दत पुऱ्याउँछ जसले फलस्वरूप राष्ट्रिय र स्थानीय अर्थव्यवस्था सुधार गर्दछ।

ग. राजस्व सङ्कलन

होटल सञ्चालनबाट स्थानीय निकायको राजस्वमा वृद्धि हुन्छ भने होटल वरपरका मानिसहरूलाई पसलहरू र हस्तकला बजारहरू सञ्चालन गर्ने अवसर प्रदान गर्दछ र तिनीहरूलाई जीविकोपार्जन गर्न मद्दत गर्दछ। कर्मचारीको रूपमा कार्यरत स्थानीयले आफ्नो जीविका चलाउने अवसर पनि पाउने छन्, जसले स्थानीय अर्थव्यवस्था वृद्धि गर्न मद्दत गर्दछ। त्यस्तै होटल सञ्चालनले राजस्व सङ्कलन गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ।

घ. सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि गरिने सहयोग

सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि समुदाय आधारित कार्यक्रम र गतिविधिहरूमा भाग लिई सहयोग गरिनेछ। प्रस्तावकले धेरै सामाजिक कार्यक्रम, जागरूकता अभियान तथा पर्यावरण संरक्षण अभियान, आदिका लागि बजेट विनियोजन गर्नेछ। त्यस्ता कार्यक्रमहरूमा स्वास्थ्य, शिक्षा, पानी आपूर्ति र सरसफाइ, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण गर्न सहयोग, नजिकको पहुँच सडकहरूको मर्मतका लागि नेपाल सरकारको नियम अनुसार लागत विनियोजन आदि समावेश छन्।

ङ. स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि

होटलको वरपर स्थानीय बजारको वृद्धि भई स्थानीयहरूको जीवनस्तर उकासिनेछ।

द.२ नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप

द.२.१ भौतिक वातावरण

अ. सञ्चालन चरण

क. ठोस फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव

प्रत्येक कोठाहरूमा फोहोर सङ्कलनका लागि फोहोर राख्ने भाँडोको व्यवस्था गरिनेछ र यस प्रक्रियालाई कडाईका साथ लागू गरिनेछ। होटल भित्र उत्पन्न ठोस फोहोरको संरचना मुख्य रूपले कुहिने फोहोर हुन्छ। कुहिने फोहोरलाई छुट्याई पाकेको खाना स्थानीय पशुपालन

व्यवसायीहरूलाई दिइनेछ भने अन्य कुहिने फोहोर नगरपालिका फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीमार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ र नकुहिने फोहोरलाई नगरपालिकाको फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ र पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने फोहोरलाई पुनः प्रयोग गरिनेछ। फोहोर व्यवस्थापन गर्दा 3R सिद्धान्तलाई पालना गरिनेछ। प्लास्टिक (polyethylene) झोलाको प्रयोग प्रतिबन्धित गरिनेछ र कागजको फोहोरहरू कम गर्न प्रशासनिक कर्मचारीहरूलाई निर्देशन गरिनेछ। विद्युतीय फोहोरलाई छुट्टै सङ्कलन गरी सम्बन्धित विक्रेतालाई बेचिनेछ तथा होटल परिसरमा फोहोर जलाउनु निषेध गरिनेछ।

ख. तरल फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव

फोहोर पानीको अव्यवस्थित विसर्जनका कारण पानीको स्रोतमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावहरूलाई कम गर्न होटल डिजाइन चरणमा उपयुक्त Sewage Treatment Plant २ वटा (१,२०,०००*२ लिटर क्षमता) को व्यवस्था गरिनेछ। भान्साबाट निस्कने तरल फोहोरबाट तेलीय तथा बोसोजन्य फोहोर जम्मा गर्न ग्रिज ट्रयापको प्रयोग गरिनेछ। फोहोर पानी पाइपको चुहावट नियन्त्रण गर्न समय समयमा मर्मत र अनुगमन गरिनेछ।

ग. प्रकोप जोखिम व्यवस्थापन

प्रकोप जोखिमको आवश्यक साधनहरूको व्यवस्था गरिनेछ।

- प्रत्येक तल्लामा दुईवटा फायर एक्सटिङ्ग्युसर सिलिन्डर, फायर होज रिल, वाटर स्प्रिङ्क्लर, फायर अलार्म, स्मोक डिटेक्टर, अलार्म सिस्टमको व्यवस्था गरिनेछ।
- होटलभित्र अतिथि कक्ष, लबी र सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा आपतकालीन बहिर्गमन योजना राखिनेछ।

घ. उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभावहरू

होटल परिसर भित्र पानीको माग नगरपालिकाबाट वितरित पानी, प्रशोधित पानी र भूमिगत पानीबाट पूर्ण हुन्छ। भूमिगत पानीको सम्बन्धित निकायबाट स्वीकृति पश्चातमात्र निकालिनेछ। होटलको ५०.४६ प्रतिशत जग्गा खुला क्षेत्रमा रिचार्ज पिट बनाईनेछ जसले आकाशे पानी भूमिगत पानी पुनर्भरण गर्न मद्दत गर्दछ। २०% हरियाली क्षेत्रमार्फत प्राकृतिक रूपमा जमिन पुनर्भरण हुनेछ।

ड. उच्च ऊर्जा खपत

होटलमा प्रमुख ऊर्जा खपत गर्ने उपकरणहरू वातानुकूलन प्रणाली, पानी पम्पहरू, खाना पकाउन प्रयोग हुने उपकरण इत्यादि हुन्। त्यस्तै गरी, प्रशासनिक ऊर्जा खपत कम्प्युटर, प्रिन्टरहरूबाट हुन्छ। यस सम्बन्धमा विद्युतीय ऊर्जा खपत न्यूनीकरणका लागि वातावरणमैत्री उपकरणहरूको प्रयोगलाई बढावा दिइनेछ। सम्भव भएसम्म वातावरणमैत्री तथा ऊर्जा खपत कम हुने फ्रिज, माइक्रोवेभ ओभन, एल.इ.डी. मोनिटर तथा बल्बहरूको प्रयोग गरिनेछ। ब्याकअप पावरको लागि डिजेल जेनेरेटरको प्रावधान गरिनेछ भने पानी तताउनको लागि हिट पम्प र सोलार प्यानलको प्रयोग गरिनेछ।

च. ढल निकास प्रणाली व्यवस्थापन

होटलबाट उत्पन्न हुने तरल फोहोर व्यवस्थापनको लागि होटलले भूमिगत तल्लामा Sewage Treatment Plant को व्यवस्था गर्नेछ र यस STP बाट निस्कने प्रशोधित पानीलाई बगैँचाहरूमा प्रयोग गरिनेछ। साथै यस पानीको प्रयोग गाडीहरू धुनको लागि पनि गरिनेछ। STP बाट निस्कने Sludge लाई निजी विक्रेता मार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ। फोहोर पानी पाइपको चुहावट नियन्त्रण गर्न समय समयमा मर्मत र अनुगमन गरिनेछ।

छ. वायु प्रदूषण

होटलको सञ्चालनको बखत अन्य उद्योग तथा ईन्डष्ट्रिजमा जस्तो वायु उत्सर्जक उपकरणहरू प्रयोग नहुने हुँदा होटल सञ्चालनबाट कुनै पनि प्रकारको प्रमुख वायु प्रदूषकहरू उत्सर्जन हुँदैन तर डिजेल जेनेरेटर र सवारीसाधनको सञ्चालनले SO₂, NO_x र PM जस्ता केही वायु प्रदूषकहरू उत्सर्जन हुन सक्छ। त्यस्ता स्रोतहरूबाट हुने सम्भावित प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न विभिन्न उपायहरू लागू गरिनेछ। केहि उपायहरू निम्न छन्:

- डिजेल जेनेरेटर तथा सवारी साधन खरीद गर्दा नेपाल सरकारले तोकेको वायुप्रदूषण मापदण्ड भित्र पर्ने गरी मात्र खरीद गरिनेछ।
- जेनेरेटरको स्ट्याक उचाइ भूमिबाट कमिमा १५ मिटर कायम राखिनेछ।
- सवारी साधन र डिजेल जेनेरेटर सेटहरूको आवधिक मर्मत गरिनेछ।
- भान्साबाट हुने वायु प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्न सकेसम्म विद्युतीय उपकरण तथा इन्धनका लागि एल.पी. ग्याँसको प्रयोग गरिनेछ।
- पानी तताउनको लागि हिट पम्प र सोलारको प्रयोग गरिनेछ।

ज. ध्वनि प्रदूषण

उच्च आवाज क्षेत्रहरूमा काम गरिरहेका कर्मचारीहरूका लागि व्यक्तिगत सुरक्षात्मक उपकरण (PPE) को व्यवस्था गरिनेछ। कम आवाज उत्पादन गर्ने उपकरणहरू जस्तै पम्प, डिजेल जेनरेटरहरू वा पम्पहरूको खरीद गरिनेछ भने जेनरेटरहरू साइलेन्सरको साथ जडान गरिनेछ र बन्द कक्षमा राखिनेछ। ध्वनि प्रदूषण हटाउन होटल परिसर भित्र हर्नको प्रयोगमा कडाइका साथ प्रतिबन्ध लगाइनेछ।

झ. यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी समस्या

सवारी साधन पार्किङका लागि पर्याप्त ठाउँको व्यवस्था गरिनेछ। सवारी संकेतहरू जस्तै 'No Roadside Parking', 'Way to Hotel' र 'No Parking' इत्यादि संकेत सडकमा राखिनेछ। होटल वरपर Street light को व्यवस्था गरिनेछ।

द.२.२ जैविक वातावरण

अ. सञ्चालन चरण

क. होटल सञ्चालनबाट वनस्पति तथा जीवजन्तुहरूमा पर्न सक्ने प्रभाव

होटल सञ्चालनबाट वनस्पति तथा जीवजन्तुहरूमा पर्न सक्ने प्रभाव कम गर्नका लागि कामदार र आगन्तुकहरूलाई राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रको नियमहरूको जानकारी गराइनेछ। वनस्पति तथा जीवजन्तुहरू महत्व बारे सबैलाई जानकारी गरिनेछ।

ख. राष्ट्रिय निकुञ्जमा अवैध गतिविधिहरू गर्ने तथा वन्यजन्तुको शिकार गर्ने सम्भावना

राष्ट्रिय निकुञ्जमा अवैध गतिविधिहरू गर्ने तथा वन्यजन्तुको शिकार गर्ने कामलाई कडाइका साथ प्रतिबन्ध गरिनेछ। होटल क्षेत्रलाई पर्खाल लगाएर सुरक्षित गरिनेछ र त्यसको समय समयमा मरम्मत सम्भार गरिनेछ। होटलको प्रवेशद्वारमा चौकीदारको व्यवस्था रहनेछ र होटल सञ्चालन पश्चात् प्रत्येक आगन्तुक तथा कर्मचारीहरूलाई चेकजाँच गरेर मात्र होटल प्रवेश गर्न दिइनेछ। होटल परिसरमा CCTV को व्यवस्था रहनेछ।

ग. वन्यजन्तु तथा मानव बीच हुन सक्ने मुठभेड र क्षति

कामदार र आगन्तुकहरूलाई राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रको नियमहरूको जानकारी गराइनेछ। होटल क्षेत्रलाई पर्खाल लगाएर उचित तरीकाले छेकिने छ।

घ. होटलको परिधिमा हरियालीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन

कुनै पनि रूख बिरूवाहरू कटान गर्नु नपर्ने भएकोले यसको लागि न्यूनीकरणको उपायहरू उल्लेख गरिएको छैन। सञ्चालन चरणमा होटल वरपर खाली ठाउँहरूमा रूखहरू रोपेर हरियाली कायम गरिनेछ। सञ्चालन चरणमा होटल क्षेत्रमा लगाईएको रूखहरू छाँट्ने र त्यसलाई छिमेकमा असर नहुने गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।

द.२.३ सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

अ. सञ्चालन चरण

क. व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम

प्रस्तावकले व्यावसायिक स्वास्थ्य र कर्मचारीहरूको सुरक्षालाई कम गर्न निम्न रणनीति र न्यूनीकरण उपायहरू कार्यान्वयन गर्नेछ।

- प्रशिक्षित र कुशल कर्मचारीहरूको नियुक्ति गरिनेछ।
- एल.पी.जी. चुहावटसँग सम्बन्धित जोखिमहरूलाई कम गर्न भान्सा क्षेत्र राम्रोसँग संवातन गर्न सकिनेछ।
- सावधानीका बारे कर्मचारीहरूलाई जानकारी दिइनेछ र प्राथमिक उपचार किटको (First Aid Kit) प्रावधान गरिनेछ।
- स्वास्थ्य बीमाको प्रावधान गरिनेछ।

ख. होटल भित्र र वरपर क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाइ

होटल क्षेत्रमा वा वरपर स्वास्थ्य तथा सरसफाइ कायम गर्न, सञ्चालन चरणको बखत निम्न प्रक्रियाहरू पूरा गरिनेछः

- बोरिङ्गको पानी प्रयोग गर्नु अघि प्रशोधन गरिनेछ (सम्बन्धित निकायबाट स्वीकृतिपश्चात् मात्र)।
- सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाइ अभ्यासहरूको बारेमा कर्मचारीहरूलाई जानकारी दिइनेछ।
- होटल परिसरभित्र सफाइ कायम गरिनेछ।

ग. कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार

कर्मचारीहरूलाई प्रत्यक्ष रूपमा यौन हिंसा भए/नभएको सोधपुछ गर्न गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ र कार्यस्थलको अवलोकन तथा निरीक्षण गरिनेछ। यदि कसैको केही गुनासो भए गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत जानकारी दिन प्रोत्साहन गरिनेछ र प्राप्त गुनासोहरूको तत्काल सुनुवाइ गरिनेछ।

घ. संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव

संक्रामक रोगको Safety & Hygiene Protocol को पालना गरेर कर्मचारीहरूलाई काममा लगाईनेछ।

- प्रत्येक पाहुना कोठाहरू सफा तथा सेनिटाइज गरिनेछ।
- कार्यस्थलमा भैतिक दुरी कायम राखिनेछ।
- यदि कसैलाई संक्रमण भईहालेमा निजलाई निको नहुन्जेल कामबाट छुट्टी दिईनेछ। साथै उपचारको लागि प्रबन्ध गरिनेछ।

ङ. खाद्यान्न सुरक्षा र गुणस्तर

- भान्सामा काम गर्ने कर्मचारीहरूको सुरक्षा तथा खाद्यान्नको गुणस्तर कायम राखिनेछ।
- उचित पोशाकको व्यवस्था गरिनेछ।
- म्याद समाप्त भए/नभएको जाँच गरिनेछ।
- स्थानीय कृषि उत्पादनलाई प्राथमिकता दिईनेछ।
- खाद्यान्नको लागि प्रयोग हुने उपकरण तथा भाँडाहरू सफा र सेनिटाइज गरिनेछ। प्रत्येक प्रयोग पछि सफा गरिनेछ।
- खाना पकाउन प्रयोग गरिने पानी राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्डहरूको अनुपालनमा हुनेछ।

च. स्थानीयवासीको गुनासो

सार्वजनिक समुदाय वा सरोकारवालाहरूबाट प्राप्त भएका गुनासोहरू, टिप्पणीहरू र सुझावहरू समाहित गर्न धेरै आवश्यक छ। प्रस्तावकले यस अध्ययनमा निर्धारित गरे अनुसार सञ्चालन चरणका लागि बढोत्तरी तथा न्यूनीकरणका उपायहरू कार्यान्वयन गर्नेछ। कुनै पनि स्रोतबाट प्राप्त गुनासोहरू दर्ता गरिनेछ र आवश्यक कार्यहरू गर्नको लागि गुनासो सुनुवाइ अधिकारीको नियुक्ति गरिनेछ। यदि भविष्यमा कुनै नकारात्मक प्रभावहरू देखा पर्दछ भने, होटल प्रस्तावकले

यसको न्यूनीकरणको लागि स्थानीय व्यक्तिहरूसँग छलफल गरेर आवश्यक कदम अपनाउनेछ। सार्वजनिक परामर्शका बखत प्राप्त सबै प्रतिक्रियाहरू/सुझावहरूलाई होटलको सञ्चालनको बेला सम्बोधन गरिनेछ र समय समयमा छरछिमेकसँग अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

छ. आगन्तुकहरूको सुरक्षा

मुख्य प्रवेशद्वारमा सक्षम सुरक्षा चौकीदारद्वारा प्रवेशद्वार नियन्त्रण गरिनेछ। सवारी साधनहरूको पार्किङ्गपनि सुरक्षा चौकीदारद्वारा संचालित हुनेछ। अवैध गतिविधिहरूको निगरानीका लागि मुख्य प्रवेशद्वार, लबी र अन्य सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा सि.सि.टि.भी.को स्थापना गरिनेछ। सार्वजनिक क्षेत्र र लबी, रिसेप्शन आदिमा सुरक्षा हटलाइन नम्बरहरू (नजिकको प्रहरी चौकी) प्रदर्शन गरेर राखिनेछ। होटलको वरपर सडक लाईटको स्थापना गरिनेछ।

ज. बहु जातीयता, संस्कृति, धर्मका व्यक्तिहरूको प्रवाह

कर्मचारीहरूलाई विविध जाति र सामाजिक संस्कृतिलाई सम्मान गर्न सचेतना दिइनेछ। यदि होटलको सञ्चालनका क्रममा सामाजिक र सांस्कृतिक समस्याको बारेमा कुनै विवाद उत्पन्न भयो भने तुरुन्तै त्यस समस्याको समाधान गरिनेछ।

वातावरणीय व्यवस्थापन योजना

तालिका २६: सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप

क्र.सं.	सकारात्मक प्रभावहरू	बढोत्तरीका क्रियाकलाप					
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रु.)
क. सञ्चालन चरण							
१.	रोजगारीको अवसर	स्थानीय मानिसहरूलाई रोजगारीका अवसरहरू प्रदान गरिनेछ।	होटल परिसर	<ul style="list-style-type: none"> अन्तर्वार्ता वरपरका समुदायमा उपलब्ध दक्ष जनशक्तिको लागि स्थानीयलाई रोजगार तालिम उपलब्ध गराइनेछ। 	सञ्चालन अवधि भर	प्रस्तावक	-
२.	पर्यटन विकास	पर्यटकहरूलाई सबै प्रकारका सुविधाहरू समयको माग अनुसार प्रदान गरिनेछ।	होटल परिसर		सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	-
३.	राजस्व सङ्कलन	होटल सञ्चालन वापत संघीय तथा स्थानीय तहलाई बुझाइने राजस्वबाट संघ तथा स्थानीय तहको राजस्व सङ्कलनमा टेवा पुग्नेछ।			सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	

४.	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि गरिने सहयोग	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि समुदाय आधारित कार्यक्रम र गतिविधिहरूमा भाग लिई सहयोग गरिनेछ।	होटलको प्रभावित क्षेत्र	स्वास्थ्य, सरसफाइ, धार्मिक, सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण गर्न सहयोग, नजिकको पहुँच सडकहरूको मर्मत	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	नेपाल सरकारको नियम बमोजिम
		होटल सञ्चालनमा आए पश्चात होटलबाट प्रदान गरिने सेवामा बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. १ का बासिन्दालाई बिशेष छुट दिईनेछ।	होटलको प्रभावित क्षेत्र		सञ्चालन चरण		
५.	स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि	होटलको वरपर स्थानीय बजारको वृद्धि भई स्थानीयहरूको जीवनस्तर उकासिनेछ।	होटलको प्रभावित क्षेत्र		सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	-

तालिका २७: नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					अनुमानित बजेट (ने.रु.)
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	
क. भौतिक क्षेत्र							
१. सञ्चालन चरण							
१.	ठोस फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव	पाहुना कोठाबाट निस्कने फोहोरको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ।	पाहुना कोठा	प्रत्येक कोठाहरूमा फोहोर सङ्कलनका लागि फोहोर राख्ने भाँडोको व्यवस्था गरिनेछ।	सञ्चालन अवधि भर	प्रस्तावक	१,००,०००।- वार्षिक खर्च
		कुहिने र नकुहिने फोहोरलाई छुट्टाछुट्टै सङ्कलन गरी उचित तरिकाले व्यवस्थापन गरिनेछ।	होटल परिसर	<ul style="list-style-type: none"> कुहिने फोहोरलाई छुट्ट्याई पाकेको खाना स्थानीय पशुपालन व्यवसायीहरूलाई दिइनेछ भने अन्य कुहिने फोहोर नगरपालिका फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीमार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ, नकुहिने फोहोरलाई नगरपालिकाको फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ 	सञ्चालन अवधि भर		

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रु.)
				<ul style="list-style-type: none"> पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने फोहोरलाई पुनः प्रयोग गरिनेछ। 3R सिद्धान्तलाई पालना गरिनेछ। 			
		प्लास्टिक (polyethylene) झोलाको प्रयोग प्रतिबन्धित गरिनेछ।	होटल परिसर				
		कागजको फोहोरहरू कम गरिनेछ।	होटलको कार्यालयहरू	प्रशासनिक कर्मचारीहरूलाई निर्देशन गरिनेछ।	सञ्चालन चरण		
		विद्युतीय फोहोरको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ।	होटल परिसर	छुट्टै सङ्कलन गरी सम्बन्धित विक्रेतालाई आपूर्ति गरिनेछ।	सञ्चालन चरण		
		होटल परिसरमा फोहोर जलाउनु निषेध गरिनेछ।	होटल परिसर		सञ्चालन चरण		
२.	तरल फोहोर उत्पादनको	होटलबाट निस्कने तरल फोहोरको उचित विसर्जन गरिनेछ।	होटल भित्र	<ul style="list-style-type: none"> ४ बटा (१२,०००*४) लिटर क्षमताको STP निर्माण गरिनेछ। 	सञ्चालन चरणमा वर्षको ३	प्रस्तावक	१,००,०००।- वार्षिक खर्च

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रु.)
	कारण जल प्रदूषण			<ul style="list-style-type: none"> प्रशोधन हुने पानीको प्रयोगशाला परीक्षण पश्चात् मात्र प्रयोग गरिनेछ। होटलबाट उत्पन्न हुने तरल फोहोर व्यवस्थापनको लागि होटलले Sewage Treatment Plant को व्यवस्था गर्नेछ र STP बाट निस्कने Sludge लाई निजी विक्रेता मार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ। 	पटक प्रयोगशाला परीक्षण गरिनेछ		
		भान्साबाट निस्कने तरल फोहोरको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ।	होटलको भान्सा	तरल फोहोरबाट तेलीय तथा बोसोजन्य फोहोर जम्मा गर्न ग्निज ट्रयापको प्रयोग गरिनेछ।	सञ्चालन अवधि भर		
		फोहोर पानी पाइपको चुहावट नियन्त्रण गर्न समय समयमा मर्मत र अनुगमन गरिनेछ।	होटलको पाइपहरू रहेको क्षेत्र	सम्बन्धित प्राविधिक व्यक्तिको नियुक्ति	हरेक ३ महिना		

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रु.)
		फोहोर पानीको विसर्जन	होटल	नेपाल सरकारले लागू गरेको सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्लुएन्टको मापदण्ड बमोजिम मात्र विसर्जन गरिनेछ।	सञ्चालन चरण		
३.	प्रकोप जोखिम व्यवस्थापन (भूकम्प, आगलागी, विद्युतीय सर्ट सर्किट, बाढी, आदि)	प्रकोप जोखिमको लागि आवश्यक साधनहरूको व्यवस्था गरिनेछ।	पाहुना कोठाहरू र कार्यस्थल	फायर एक्सटिङ्ग्युसर सिलिन्डर, फायर होज रिल, वाटर स्प्रिङ्क्लर, फायर अलार्म, स्मोक डिटेक्टर, अलार्म सिस्टमको व्यवस्था	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	१,००,०००।- वार्षिक खर्च
		प्रकोपको समयमा आपतकालीन बहिर्गमन ढोकाबाट सुरक्षित खुल्ला स्थानमा भेला गरिनेछ।	प्रत्येक अतिथि कक्ष, लबी र सार्वजनिक क्षेत्र	होटल भित्र अतिथि कक्ष, लबी र सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा आपतकालीन बहिर्गमन योजना राखिनेछ।	सञ्चालन चरण		
४.	उच्च पानी उपभोग सँग	भूमिगत पानीको उचित तरिकाले उपयोग गरिनेछ।	होटल भित्र	भूमिगत पानी सम्बन्धित निकायबाट स्वीकृति पश्चातमात्र निकालिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रु.)
	सम्बन्धित प्रभावहरू	भूमिगत पानी पुनर्भरण गरिनेछ।	होटलको खुला क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> होटलको ५०.४६ प्रतिशत जग्गा खुला क्षेत्रमा रिचार्ज पिट बनाईनेछ जसले आकाशे पानी भूमिगत पानी पुनर्भरण गर्न मद्दत गर्दछ। २० %हरियाली क्षेत्रमार्फत प्राकृतिक रूपमा जमिन पुनर्भरण हुनेछ। 	सञ्चालन चरण		
		प्रयोग गरिसकेको पानीको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ।	होटलको खुला क्षेत्र	STP मार्फत फोहोर पानी प्रशोधन गरिनेछ, जुन फलशिङ्ग, बगैँचा तथा अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गरिनेछ।	सञ्चालन चरण		
५.	उच्च ऊर्जा खपत	ब्याकअप पावरको व्यवस्था	डिजेल जेनरेटर कोठा	डिजेल जेनरेटरको प्रावधान गरिएको छ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					अनुमानित बजेट (ने.रु.)
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	
		विद्युतीय ऊर्जा खपत न्यूनीकरण गरिनेछ।	होटल परिसर	<ul style="list-style-type: none"> वातावरणमैत्री उपकरणहरूको प्रयोगलाई बढावा दिइने छ। पानी तताउनको लागि हिट पम्पको प्रयोग गरिनेछ। 	सञ्चालन चरण		
६.	ढल प्रणाली व्यवस्थापन	फोहोर पानी पाइपको चुहावट नियन्त्रण गर्न समय समयमा मर्मत र अनुगमन गरिनेछ।	होटल भित्र	सम्बन्धित प्राविधिक व्यक्तिको नियुक्ति	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश
		होटलबाट उत्पन्न हुने तरल फोहोर व्यवस्थापनको लागि होटलले Sewage Treatment Plant को व्यवस्था गर्नेछ।	भूमिगत तल्ला	यस STP बाट निस्कने Sludge लाई निजी विक्रेता मार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ।	सञ्चालन चरण		
७.	वायु प्रदूषण	डिजेल जेनेरेटर तथा सवारी साधन खरीद	होटल भित्र	नेपाल सरकारले तोकेको वायुप्रदूषण मापदण्ड भित्र पर्ने गरी मात्र खरीद गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	२,००,०००।- वार्षिक खर्च
		सवारी साधन र डिजेल जेनेरेटर सेटहरूको आवधिक मर्मत गरिनेछ।	डिजेल जेनेरेटर कोठा	सम्बन्धित प्राविधिक व्यक्तिको नियुक्ति	अर्ध वार्षिक		

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रु.)	
		भान्साबाट हुने वायुप्रदूषणलाई न्यूनीकरण गरिनेछ	भान्सा	सकेसम्म विद्युतीय उपकरण तथा इनधनका लागि एल.पि.जी.को प्रयोग गरिनेछ।				
८.	ध्वनि प्रदूषण	कम आवाज उत्पादन गर्ने उपकरणहरू जस्तै पम्प, डिजेल जेनरेटरहरू वा पम्पहरूको खरीद गरिनेछ।	होटल परिसर	नेपाल सरकारले तोकेको ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड भित्र पर्ने गरी मात्र प्रयोग गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश	
		जेनरेटरबाट उत्पन्न हुने ध्वनि नियन्त्रण गरिनेछ।	जेनरेटर राखिएको कोठा	जेनरेटर साइलेन्सरको साथ जडान गरिनेछ र बन्द कक्षमा राखिनेछ।	सञ्चालन चरण			
		उच्च आवाज क्षेत्रहरूमा काम गरिरहेका कर्मचारीहरूका लागि सुरक्षाको व्यवस्था गरिनेछ।	उच्च आवाज क्षेत्र	व्यक्तिगत सुरक्षात्मक उपकरण (PPE) को प्रावधान गरिनेछ।	सञ्चालन चरण			
		ध्वनि प्रदूषण हटाउन होटल परिसर भित्र हर्नको प्रयोगमा कडाइका साथ प्रतिबन्ध लगाइनेछ।	पार्किङ क्षेत्र, होटल परिसर	ठाउँ ठाउँमा सूचक चिन्ह राखिनेछ।	सञ्चालन चरण			

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					अनुमानित बजेट (ने.रु.)
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	
९.	यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी समस्या	सवारी साधन पार्किङ्गका लागि पर्याप्त ठाउँको व्यवस्था गरिएको छ।	पार्किङ्ग क्षेत्र	पार्किङ्गको लागि भूमिगत तल्लमा पर्याप्त ठाँउ छुट्याइएको छ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	१,३०,०००।- एक पटक खर्च
		सवारी संकेतहरू राखिनेछ।	होटल परिसर	'No Roadside Parking', 'Way to Resort' र 'No Parking' इत्यादि संकेत सडकमा रहनेछ।	सञ्चालन चरण		
ख. जैविक क्षेत्र							
१. सञ्चालन चरण							
१.	होटल सञ्चालनबाट वनस्पति तथा जीवजन्तुहरूमा पर्न सक्ने प्रभाव	कामदार र आगन्तुकहरूलाई राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रको नियमहरूको जानकारी गराइन्छ।	होटल क्षेत्र	■ वनस्पति तथा जीवजन्तुहरू महत्व बारे विभिन्न कार्यक्रम गरी सबैलाई जानकारी गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	परियोजना लागतमा समावेश
२.	राष्ट्रिय निकुञ्जमा अवैध गतिविधिहरू गर्ने तथा	राष्ट्रिय निकुञ्जमा अवैध गतिविधिहरू गर्ने तथा वन्यजन्तुको शिकार गर्ने कामलाई कडाइका साथ प्रतिबन्ध गरिनेछ।	होटल क्षेत्र	■ होटल क्षेत्रलाई पर्खाल लगाएर सुरक्षित गरिनेछ र त्यसको समय समयमा मरम्मत सम्भार गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	परियोजना लागतमा समावेश

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					अनुमानित बजेट (ने.रु.)
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	
	वन्यजन्तुको शिकार गर्ने सम्भावना			<ul style="list-style-type: none"> होटलको प्रवेशद्वारमा चौकीदारको व्यवस्था रहनेछ र प्रत्येक आगन्तुक तथा कर्मचारीहरूलाई चेकजाँच गरेर मात्र होटल प्रवेश गर्न दिइनेछ। होटल परिसरमा CCTV को व्यवस्था रहनेछ। 			
३.	वन्यजन्तु तथा मानव बीच हुन सक्ने मुठभेड र क्षति	कामदार र आगन्तुकहरूलाई राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रको नियमहरूको जानकारी गराइनेछ।	होटल क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> होटल क्षेत्रलाई पर्खाल लगाएर उचित तरीकाले छेकिनेछ। पाहुना/कामदारहरूलाई वन्यजन्तुको व्यवहारको बारेमा जानकारी दिइनेछ। 	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	परियोजना लागतमा समावेश
४.	होटलको परिधिमा हरियालीको	होटलको परिधिमा हरियालीको संरक्षण गरिनेछ।	होटल क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> होटलको परिसरमा रूखहरू लगाएर हरियाली कायम गरिनेछ। सञ्चालन चरणमा होटल क्षेत्रमा लगाईएको 	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	१,५०,०००।- वार्षिक खर्च -

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					अनुमानित बजेट (ने.रु.)
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	
	संरक्षण तथा व्यवस्थापन			रूखहरू छाँट्ने र त्यसलाई छिमेकमा असर नहुने गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।			
ग. सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्र							
१. सञ्चालन चरण							
१.	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम	प्रशिक्षित र कुशल कर्मचारीहरूको नियुक्ति।	होटल भित्र	अन्तर्वार्ता	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	
		एल.पी.जी. चुहावटसँग सम्बन्धित जोखिमहरूलाई कम गर्न भान्सा क्षेत्र सुरक्षित तवरले व्यवस्थापन गरिनेछ।	भान्सा क्षेत्र		सञ्चालन चरण		
		कर्मचारीहरूलाई स्वास्थ्य सुरक्षा प्रदान गरिनेछ।	होटल परिसर	<ul style="list-style-type: none"> स्वास्थ्य बीमाको प्रावधान गरिनेछ। प्राथमिक उपचार किटको (First Aid Kit) प्रावधान गरिनेछ। 	सञ्चालन चरण		३,००,०००। - (First Aid kits, Health insurance and health checkup, awareness)

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रु.)
२.	होटलभित्र र वरपर क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाइ	बोरिङ्गको पानी प्रयोग गर्नु अघि प्रशोधन गरिनेछ।	होटल भित्र	रिभर्स अस्मोसिस (Reverse osmosis)	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	
		सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाइ कायम गरिनेछ।	होटल भित्र	<ul style="list-style-type: none"> कर्मचारीहरूलाई सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाइ जानकारी दिइनेछ। होटल परिसर भित्र सफाइ कायम गरिनेछ। 	सञ्चालन चरण		
३.	कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार	<ul style="list-style-type: none"> कर्मचारीहरूलाई प्रत्यक्ष रूपमा यौन हिंसा भए/नभएको सोधपुछ गरिनेछ। यदी कसैको केही गुनासो भए गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत जानकारी दिन प्रोत्साहन गरिनेछ। 	कार्यस्थल	<ul style="list-style-type: none"> गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ। कार्यस्थलको अवलोकन तथा निरीक्षण गरिनेछ। गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत प्राप्त गुनासोहरूको तत्काल सुनुवाइ गरिनेछ। 	सञ्चालन चरण		

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					अनुमानित बजेट (ने.रु.)
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	
४.	संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> संक्रामक रोगको Safety & Hygiene Protocol को पालना गरिनेछ। प्रत्येक पाहुना कोठाहरू सफा तथा सेनिटाइज गरिनेछ। 	कार्यस्थल	<ul style="list-style-type: none"> कार्यस्थलमा भैतिक दुरी कायम राखिनेछ। यदि कसैलाई संक्रमण भईहालेमा निजलाई निको नहुन्जेल कामबाट छुट्टी दिईनेछ। साथै उपचारको लागि प्रबन्ध गरिनेछ। 	सञ्चालन चरण		
५.	खाद्यान्न गुणस्तर	भान्सामा काम गर्ने कर्मचारीहरूको सुरक्षा तथा खाद्यान्नको गुणस्तर कायम राखिनेछ।	होटलको भान्सा	<ul style="list-style-type: none"> उचित पोशाकको व्यवस्था गरिनेछ। म्याद समाप्त भए/नभएको जाँच गरिनेछ। म्याद समाप्त भएको Packaged खाद्यान्न सम्बन्धित विक्रेताको policy बमोजिम फिर्ता गरिनेछ भने बाँकी सामग्रीलाई सो को प्रकृति अनुसार व्यवस्थापन गरिनेछ। 	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					अनुमानित बजेट (ने.रु.)
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	
				<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय कृषि उत्पादनलाई प्राथमिकता दिईनेछ। 			
		खाद्यान्नको लागि प्रयोग हुने उपकरण तथा भाँडाहरू सफा र सेनिटाइज गरिनेछ।	होटलको भान्सा	प्रत्येक प्रयोग पछि सफा गरिनेछ।	सञ्चालन चरण		
		खाना पकाउन प्रयोग गरिने पानी स्वस्थ हुनेछ।	होटलको भान्सा	राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्डहरूको अनुपालनमा हुनेछ।	सञ्चालन चरण		
६.	स्थानीयवासीको गुनासो	गुनासोहरूको उचित तरिकाले व्यवस्थापन गरिनेछ।	होटल परिसर	<ul style="list-style-type: none"> गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ र मुख्य द्वारमा गुनासो पेटिका राखिनेछ। यदि भविष्यमा कुनै नकारात्मक प्रभावहरू देखा पर्दछ भने होटल प्रस्तावकले यसको न्यूनीकरणको लागि स्थानीय व्यक्तिहरूसँग 	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	६०,०००।- वार्षिक खर्च

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					अनुमानित बजेट (ने.रु.)
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	
				छलफल गरेर आवश्यक कदम अपनाउनेछ।			
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ स्थानीयवासीहरूको समन्वयमा होटल सञ्चालन गरिनेछ। ▪ सार्वजनिक परामर्शका बखत प्राप्त सबै सुझावहरूलाई सम्बोधन गरिनेछ। 	होटल परिसर	समय समयमा छरछिमेकसँग अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।	सञ्चालन चरण		
७.	आगन्तुकहरूको सुरक्षा	अवैध गतिविधिहरू रोक्न निगरानी गरिनेछ।	होटल परिसर	<ul style="list-style-type: none"> • मुख्य प्रवेशद्वारमा सुरक्षा चौकीदारद्वारा प्रवेशद्वार नियन्त्रण गरिनेछ। • होटलको वरपर सडक लाईटको स्थापना गरिनेछ। • मुख्य प्रवेशद्वार, लबी र अन्य सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा सी.सी.टी.भी. को स्थापना गरिनेछ। 	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू					
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रु.)
		सुरक्षा हटलाइन नम्बरहरू प्रदर्शन गरेर राखिनेछ।	सार्वजनिक क्षेत्र र लबी, रिसेप्सन आदि	नजिकको प्रहरी चौकीको नम्बर	सञ्चालन चरण		
८.	बहु जातीयता, संस्कृति, धर्मका व्यक्तिहरूको प्रवाह	विविध जाति र सामाजिक संस्कृतिको सम्मान गरेर होटल सञ्चालन गरिनेछ।	होटल परिसर	<ul style="list-style-type: none"> कर्मचारीहरूलाई विविध जाति र सामाजिक संस्कृतिलाई सम्मान गर्न सचेतना दिइनेछ। यदि होटलको सञ्चालनका क्रममा सामाजिक र सांस्कृतिक समस्याको बारेमा कुनै विवाद उत्पन्न भयो भने तुरुन्तै त्यस समस्याको समाधान गरिनेछ। 	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	-

द.३ अनुमानित लागतको सारांश

यस अध्यायमा उल्लेख गरिएका न्यूनीकरणका उपायहरू कार्यान्वयन गर्न निम्न बमोजिमको लागत अनुमान गरिएको छ।

तालिका २८: न्यूनीकरण तथा बढोत्तरीका क्रियाकलापको लागि अनुमानित लागत

क्र.सं.	न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	कुल रकम (रु.)	अवधि
सञ्चालन चरण			
क. भौतिक वातावरण			
१	ठोस फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव	१,००,०००।-	वार्षिक खर्च
२	तरल फोहोर उत्पादनको कारण जल प्रदूषण	१,००,०००।-	वार्षिक खर्च
३	वायु प्रदूषण	२,००,०००।-	एक पटक खर्च
४	प्रकोप जोखिम व्यवस्थापन	१,००,०००।-	वार्षिक खर्च
५	ट्राफिक व्यवस्थापन	१,३०,०००।-	एक पटक खर्च
ख. जैविक वातावरण			
१	हरियाली संरक्षण तथा व्यवस्थापन	१,५०,०००।-	वार्षिक खर्च
ग. सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण			
१	First Aid Kits, स्वास्थ्य बीमा र आवधिक स्वास्थ्य जाँच	३,००,०००।-	वार्षिक खर्च
२	स्थानीयवासीको गुनासो व्यवस्थापन	६०,०००।-	वार्षिक खर्च
क्र.सं.	बढोत्तरीका क्रियाकलाप	कुल रकम (रु.)	अवधि
	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि गरिने सहयोग	सरकारको नियम बमोजिम	वार्षिक खर्च

तालिका २९: न्यूनीकरण तथा बढोत्तरीका क्रियाकलापको लागि अनुमानित लागतको सारांश

क्र.सं.	विवरण	अनुमानित लागत (रु.)	
		न्यूनीकरणका उपाय	बढोत्तरीका उपाय
१	एक पटक खर्च	४,३०,०००।-	-
२	वार्षिक खर्च	८,१०,०००।-	सरकारको नियम बमोजिम

परिच्छेद ९ : प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नु पर्ने विषय

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख भए बमोजिमका न्यूनीकरणका उपायहरू तथा बढोत्तरीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरे नगरेको अनुगमन गर्नका लागि प्रतिवेदनमा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा उल्लेख भए अनुसारका अनुगमनको व्यवस्था गरिएको छ।

९.१ अनुगमनका प्रकार

वातावरणीय अनुगमन योजनामा आधारभूत वा प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, नियमपालन अनुगमन तथा प्रभाव अनुगमन गरी तीन प्रकारको अनुगमन योजनाहरू समावेश गरिएको छ। वातावरणीय प्रभावको अनुगमन देहायको अवस्थामा निम्न प्रकारले गरिनेछ।

९.१.१ प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन (Baseline Monitoring)

प्रस्तावित प्रस्तावको निर्माण कार्य शुरू गर्नुभन्दा अगावै निर्माण स्थल र वरपरका आधारभूत वातावरणीय पक्षको सर्वेक्षण गरिनेछ। यसले गर्दा अनुगमनको सिलसिलामा प्रारम्भिक अवस्थाको तुलनामा वातावरणीय पक्षमा भएको परिवर्तन बारेमा थाहा पाउन सकिनेछ। यस होटलको लागि तयार गरिएको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा यस क्षेत्रको आधारभूत विवरणहरूको डाटा संकलन गरिएको थियो। प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन गरिँदैन तर वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा रहेका जानकारीलाई आयोजनाको प्रारम्भिक डाटा भनि मानिनेछ।

९.१.२ प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring)

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट भएका वातावरणीय परिवर्तन पत्ता लगाउन आयोजना सञ्चालनका क्रममा त्यस क्षेत्रको जनस्वास्थ्य लगायत पर्यावरणीय, सामाजिक र आर्थिक अवस्थाका सूचकको मूल्याङ्कन गरिनेछ।

९.१.३ नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring)

नियमपालन अनुगमनमा प्रस्तावकले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी निर्धारित मापदण्डको पालना गरेको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्न वातावरणीय गुणस्तरका विशेष सूचक वा प्रदूषणको अवस्था बारेमा आवधिक वा लगातार रूपमा अनुगमन गरी अभिलेख राखिनेछ।

९.२ वातावरणीय अनुगमनका सूचक

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको आधारभूत तथ्याङ्क, पहिचना तथा आकलन गरिएका अनुकूल वा प्रतिकूल प्रभाव एवं वातावरण संरक्षणका उपायहरूलाई ध्यान दिई प्रस्तावकले पालना गर्नुपर्ने र वातावरणीय प्रभावको प्रभावकारिताको अनुगमन गर्न सूचकहरू प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ।

९.३ अनुगमनको विधि

आयोजनाको अनुगमनको लागि स्थलगत अध्ययन, आयोजना कार्यालयबाट प्राप्त हुने तथ्याङ्कहरू, स्थानीयहरूसँगको अन्तरक्रिया तथा सरोकारवालाहरूसँगको छलफल आदि विधि अपनाइनेछ। यसका साथै आयोजना क्षेत्रको नमुना (वायु, ध्वनि, पानी आदि) सङ्कलन गरी प्रयोगशाला परीक्षण गरी थप विश्लेषण गरिनेछ। आयोजनाको अनुगमन गर्दा विज्ञद्वारा तयार गरिएको सूचक/मानकहरूको साथ आयोजनाको अनुगमन गरिनेछ। आयोजनाको अनुगमन कार्य गर्दा आयोजनासँग सम्बन्ध राख्ने विभिन्न निकायहरू, आयोजना कार्यालय, प्रस्तावक तथा प्रस्तावक अन्तर्गतका निकायहरू, आयोजनाबाट प्रभावित स्थानीय तह तथा वडा कार्यालयहरूको सहकार्यमा गरिनेछ।

९.४ अनुगमनको लागि समय तालिका

आयोजना सञ्चालनका विभिन्न अवस्थामा अनुगमन गर्नुपर्ने भएकाले सूचकको प्रकृति हेरी वातावरणीय अनुगमन गर्ने साय तालिका उल्लेख गरिनेछ।

९.५ अनुगमन गर्ने निकाय

यस खण्डले आयोजना कार्यान्वयनबाट हुने सम्भावित मुख्य मुद्दाहरूको बारेमा छलफल गर्छ र निगरानी तालिका र जिम्मेवारी सहित न्यूनीकरणका उपायहरूको प्रस्ताव गर्दछ। प्रस्तावित आयोजनासँग सम्बन्धित वातावरणीय व्यवस्थापनको उत्तरदायित्वमा विभिन्न आयोजना निर्माण गर्ने निकायहरू समावेश गरिएका छन् र प्रत्येकको विशेष गतिविधिहरूका लागि विशेष जिम्मेवारहरू समेत तोकिएको छ।

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ३९ को उपदफा १ बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षणको लागि जिम्मेवार निकाय सम्बन्धित मन्त्रालय वा विभाग हुनेछ। श्री वन तथा

वातावरण मन्त्रालय तथा श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय अन्तर्गत पर्यटन विभाग अनुगमन तथा निरीक्षणको लागि जिम्मेवार निकाय रहेको छ। सोही दफाको उपदफा २ बमोजिम आफ्नो क्षेत्रभित्रको वातावरण संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले प्रदेश सरकार वा स्थानीय तह पनि अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न सक्नेछ। वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ४५ को उप-नियम (१) बमोजिम प्रस्तावकद्वारा प्रत्येक ६ महिनामा आयोजनाको प्रभावको विषयमा स्वःअनुगमन गरी सो को प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय/विभागमा पेश गरिनेछ।

९.६ अनुगमनको लागि अनुमानित रकम

वातावरणीय अनुगमनका लागि आवश्यक जनशक्ति तथा अनुमानित बजेट रकम समेत विनियोजन गरी प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ३०: प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, प्रभाव अनुगमन र नियमपालन अनुगमन

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम (ने.रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
प्रभाव अनुगमन						
प्रदूषित पानी तथा फोहोरमैला	ढल निकासीको संरचना होटल वरपरका, बासिन्दामा परेको प्रभाव	स्थलगत भ्रमण, अन्तर्वार्ता, तस्बिरहरू	होटल परिसर	वर्षमा दुई पटक तीन वर्षसम्म	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक/ स्थानीय सरकार
पानीको गुणस्तर	पानी निकास हुने ठाँउ अवलोकन, विभिन्न प्यारामिटरहरू	नमुना सङ्कलन र प्रयोगशाला परीक्षण	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको चार पटक	६०,०००।-	प्रस्तावक/ स्थानीय सरकार
वायुको गुणस्तर	हावामा PM10, PM2.5 र TSP को परिमाण	स्थलगत निरीक्षण र आधारभूत तथ्याङ्कसँग तुलना गर्ने, Volumetric Air Sampler मार्फत	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको एक पटक	२५,०००।-	प्रस्तावक/ स्थानीय सरकार
ध्वनिको तह	ध्वनिको परिमाण	ध्वनि मापक यन्त्र मार्फत आधारभूत तथ्याङ्कसँग तुलना गर्ने	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	२०,०००।-	प्रस्तावक/ स्थानीय सरकार

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम (ने.रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
अर्थतन्त्रमा परिवर्तन	होटलमा संलग्न जनशक्तिहरू	होटल परिसर अवलोकन, कर्मचारीहरूको साथ छलफल	होटल भित्र	सञ्चालन चरणमा आवश्यकता अनुसार	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक
व्यवसायजन्य स्वास्थ्य सुरक्षा	दुर्घटनाहरूको प्रकार र क्षतिपूर्ति	होटल परिसर अवलोकन, कर्मचारीहरूको साथ छलफल	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको तीन पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक
हरियालीको कारण होटल परिसरको सौन्दर्य सुधार	वृक्षारोपण र बगैँचा क्षेत्र	होटल परिसर अवलोकन	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक
नियमपालन अनुगमन						
वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा सुझाइएका बढोत्तीकरण तथा न्यूनीकरणका उपायहरू पालना गरे/ नगरेको	वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाले समावेश गरेका सम्पूर्ण न्यूनीकरणका उपायहरू सञ्चालन चरणमा लागू गरिएको	स्थलगत अवलोकन/ अन्तर्वार्ता/ प्रतिवेदन अध्ययन	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	जनशक्ति खर्च	श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय अन्तर्गत पर्यटन विभाग

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम (ने.रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
प्रदूषण रोकथाम, पानी, वायु, ध्वनि	वायु गुणस्तर, ध्वनिको परिमाण	स्थलगत अवलोकन/ रेकर्डहरूको समीक्षा/ कर्मचारीहरूको साथ छलफल/ ध्वनि मापक यन्त्र मार्फत/ Volumetric Air Sampler मार्फत	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको तीन पटक	१,३५,०००।-	स्थानीय सरकार/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय
Sewage Treatment Plant बाट प्रशोधन हुने पानीको गुणस्तर	पानीको विभिन्न parameter को परीक्षण	प्रयोगशाला परीक्षण	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको तीन पटक	४५,०००।-	स्थानीय सरकार/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय
फोहोर व्यवस्थापन, वातावरणीय संरक्षणका	3R (reduce, reuse, recycle) सिद्धान्तको अभ्यास, Waste water	स्थलगत अवलोकन/ रेकर्डहरूको समीक्षा/ कर्मचारीहरूको साथ छलफल	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको तीन पटक	जनशक्ति खर्च	स्थानीय सरकार/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा श्री संस्कृति,

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम (ने.रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
उपायहरूको नियमपालन	treatment plant को व्यवस्था					पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय
हरियालीको व्यवस्थापन	वृक्षारोपण र बगैँचा क्षेत्र	होटल परिसर अवलोकन	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	जनशक्ति खर्च	स्थानीय सरकार/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय
विपद् जोखिम व्यवस्थापन	व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण (PPE) को प्रावधान, सेफ्टी नेटको व्यवस्था, कर्मचारीलाई आगोको खतराहरू बारे जानकारी, आपतकालीन निकास	स्थलगत अवलोकन/ कर्मचारीहरूको साथ छलफल	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	जनशक्ति खर्च	स्थानीय सरकार/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम (ने.रू.)	अनुगमन गर्ने निकाय
	र आगो निभाउने उपकरण					
स्थानीय रोजगारी	स्थानीय कर्मचारीहरूको संख्या	निरीक्षण/ कर्मचारीहरूको साथ छलफल	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	जनशक्ति खर्च	स्थानीय सरकार/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय
व्यवसायजन्य स्वास्थ्य सुरक्षा	स्वास्थ्य बीमा र स्वास्थ्य जाँच, कर्मचारीहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरणको प्रावधान	रेकर्डहरूको समीक्षा, कर्मचारीहरूसँग छलफल	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	जनशक्ति खर्च	स्थानीय सरकार/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम (ने.रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
गुनासो व्यवस्थापन	कर्मचारी तथा स्थानीयहरूको गुनासो भए/ नभएको	स्थलगत अवलोकन/ कर्मचारी तथा स्थानीयहरूसँग छलफल	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको तीन पटक	जनशक्ति खर्च	स्थानीय सरकार/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

अनुगमनका लागि अनुमानित लागत

होटलले पानीको गुणस्तर, वायुको गुणस्तर र ध्वनिको स्तर जस्ता सूचकको मापन गर्नेछ। प्रत्येक वर्षका लागि यस्तो अनुगमनको लागत र जनशक्ति खर्चहरू तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३१: अनुगमनका लागि अनुमानित लागत

क्र.सं.	विवरण	संख्या	दर	वार्षिक लागत (ने.रु.)
१.	वातावरण विद्	२	७५,०००	१,५०,०००
२.	सामाजिक-आर्थिक विज्ञ	१	६५,०००	६५,०००
३.	प्रयोगशाला परीक्षण तथा जल, ध्वनि आदि परीक्षण कार्य	एक मुष्ट		२,८५,०००
४.	स्टेसनरी	एक मुष्ट		१०,०००
५.	यातायात	एक मुष्ट		२५,०००
	कुल			५,३५,०००

परिच्छेद १० : वातावरणीय परीक्षण

वातावरणीय परीक्षण भनेको एक यस्तो वातावरणीय अनुसन्धान हो, जसमा पूर्वकालिक तथा वर्तमान क्रियाकलाप र वातावरणीय व्यवस्थापन आकलन गर्न प्रयोग गरिन्छ। वातावरणीय परीक्षण आयोजनाको कारणले हुने नकारात्मक प्रभावका न्यूनीकरण उपायहरू र वास्तविक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन गरेर वातावरणीय अवस्थाको पूर्वकालिक तथा वर्तमान अवस्था जान्नको लागि सञ्चालन गरिन्छ। वातावरणीय परीक्षण वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा १२ मा उल्लेख भए अनुसार होटलमा थप भवनहरू संचालनमा आएको दुई वर्ष भुक्तान भएको मितिले ६ महिना भित्र गरिनेछ।

१०.१ वातावरणीय परीक्षण

वातावरणीय परीक्षणका किसिम देहाय बमोजिमका हुनेछन् :

- क. निर्णय तहको परीक्षण,
- ख. कार्यान्वयन परीक्षण,
- ग. कार्यको प्रभावकारिता परीक्षण,
- घ. आयोजना प्रभाव परीक्षण,
- ङ. आँकलन गरिएको प्रविधि परीक्षण,
- च. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रक्रिया परीक्षण।

१०.२ वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा समावेश गतिविधि

वातावरणीय परीक्षणमा सामान्यतया तीन पक्ष संलग्न हुने गर्दछन्:

- क. परीक्षक,
- ख. परीक्षित पक्ष (प्रस्तावसँग सरोकार भएको)
- ग. तेस्रो पक्ष

१०.३ वातावरणीय परीक्षणको प्रकार

बाध्यकारी परीक्षण वा स्वैच्छिक परीक्षणको लागि संलग्न पक्ष वा संस्थाको आधारमा वातावरणीय परीक्षण आन्तरिक वा बाह्य हुन सक्नेछन्।

क. आन्तरिक परीक्षण

ख. बाह्य परीक्षण

१०.४ वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा :

प्रस्तावित आयोजनाको वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा निम्न बमोजिमको हुनेछ।

तालिका ३२: वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

अध्याय १	यस अध्यायमा वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनकोभिन्न मुख्य मुख्य कुराहरू समावेश गरी प्रतिवेदनको कार्यकारी सारांश लेखिनेछ।
अध्याय २	यस अध्यायमा परीक्षण प्रशासनिक तथा परीक्षण कार्यको विवरण, आयोजना स्थलमा गरिएका अन्तर्वार्ता, परीक्षण गर्ने पक्ष तथा परीक्षणका क्षेत्र र विधि समावेश गरिनेछ। साथै वातावरणीय अनुगमन, परीक्षणसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क तथा विवरण पनि समावेश गरिनेछ।
अध्याय ३	यस अध्यायमा परीक्षणको पूर्ण विवरण समावेश गरिनेछ।
अध्याय ४	यस अध्यायमा आयोजना सम्बन्धमा पालना गर्नुपर्ने सुझाव तथा सुधारात्मक कार्य समावेश गरिनेछ।
अनुसूची	अनुसूचीमा तथ्याङ्क र विवरण समावेश गरिनेछ।
परीक्षण गर्ने समूहमा समावेश हुनुपर्ने जनशक्ति	वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारीको क्रममा प्रस्तावसँग विषय मिल्ने विज्ञ जस्तै वातावरण विज्ञ, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक विज्ञ, फोहोरमैला व्यवस्थापन विज्ञ आदि समावेश गरिनेछ।

तालिका ३३: वातावरणीय परीक्षणको लागि चेकलिष्ट

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारीता	सूचना स्रोत	तथ्यांक स्रोत
भौतिक वातावरण								
१.	फोहर मैलाको व्यवस्थापन	होटलको नियमित क्रियाकलाप, रेष्टुरेण्ट, भान्छा, पाहुना कोठाहरू, सभा हल आदीबाट उत्पादन हुने फोहर।	स्थानीय वातावरण दुर्गन्धित हुनुका साथै संक्रमण हुन सक्ने सम्भावना।	वातावरण तथा जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव।	कुहिने र नकुहिने फोहोर छुट्टै संकलन गरेर कुहिने फोहोरको मल बनाउने र नकुहिने फोहोरलाई महानगरको फोहोर व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत व्यवस्थापन गर्ने।	उल्लेखनीय	फोहोर व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख, अन्तर्वार्ता
२.	फोहोर पानीको व्यवस्थापन	होटलको नियमित क्रियाकलाप, शौचालय, भान्छा आदीबाट उत्पादन हुने फोहोर।	सतहको पानी प्रदुषण, भूमिगत पानी प्रदुषण	पानीको गुणस्तरीयतामा कमी हुने।	प्रदुषित STP पानी प्रशोधन गरी पुनःप्रयोग गरिने तथा होटलबाट निष्कासन गरिने पानी नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड बमोजिमको रहने।	उल्लेखनीय	फोहोर व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख, प्रत्यक्ष अवलोकन
३.	वायुको गुण	जेनेरेटर, सवारी साधनबाट	वायुको गुणस्तरमा हास	जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव, श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोग	नेपाल सरकारले तोकेको वायुप्रदूषण मापदण्ड भित्र पर्ने गरी मात्र खरीद गर्ने र सवारी साधन र डिजेल जेनेरेटर सेटहरूको आवधिक मर्मत गरिने।	नगण्य	वातावरणीय व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख, अनुगमन प्रतिवेदन

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारीता	सूचना स्रोत	तथ्यांक स्रोत
४.	पानीको गुण	ढल निकास तथा फोहोर पानीको चुहावट	खानेपानीको स्रोत प्रदुषण	जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव	ढलमा फोहोर पानी निकास गर्दा नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड बमोजिमको रहने।	उल्लेखनीय	वातावरणीय व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख, अनुगमन प्रतिवेदन
५.	ध्वनिको मात्रा	जेनेरेटर, सवारी साधनबाट	ध्वनिको तहमा हास	जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव	साइलेन्ट जेनेरेटरको प्रयोग	नगण्य	वातावरणीय व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख, अनुगमन प्रतिवेदन
६.	भूमिगत पानीको स्रोत	भूमिगत पानीको अत्याधिक निष्काशन	भूमिगत पानीको तहमा परिवर्तन	पानीको स्रोत सुक्ने साथै वरपरको पानीको स्रोतमा कमी	आकाशे पानीको संकलन गरिने	नगण्य	वातावरणीय व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख, अनुगमन प्रतिवेदन
जैविक वातावरण								
१.	वनस्पति तथा जीजन्तुहरूमा पर्न सक्ने प्रभाव	होटलको गतिविधिहरूले वनस्पति तथा जीवजन्तुहरूमा प्रभाव	प्रजातिहरूको प्राकृतिक बासस्थानको विनाश	मध्यवर्ती क्षेत्रमा प्रभाव	कामदार र आगन्तुकहरूलाई राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रको नियमहरूको जानकारी गरिने	उल्लेखनीय	होटल व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख, अनुगमन प्रतिवेदन
२.	वन्यजन्तुको शिकार	पर्यटक तथा कामदारहरूको आवतजावत	मध्यवर्ती क्षेत्रमा आवतजावत गर्दा पर्यटक तथा कामदारहरूद्वारा	मध्यवर्ती क्षेत्रमा प्रभाव	वन्यजन्तुको शिकार गर्ने कामलाई कडाइका साथ प्रतिबन्ध गरिनेछ	उल्लेखनीय	होटल व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख, अनुगमन प्रतिवेदन

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारीता	सूचना स्रोत	तथ्यांक स्रोत
			अवैध गतिविधिहरू हुने सम्भावना					
३.	वन्यजन्तु तथा मानवबिच हुन सक्ने मुठभेड र	पर्यटक तथा कामदारहरूको आवतजावत	मानव र वन्यजन्तुहरू बीच अप्रत्याशित अन्तरक्रियाको सम्भावना	मध्यवर्ती क्षेत्रमा प्रभाव	पर्खाल लगाएर सुरक्षित गर्ने र त्यसको समय समयमा मरम्मत सम्भार गर्ने	उल्लेखनीय	होटल व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख, अनुगमन प्रतिवेदन
४.	होटल क्षेत्र भर हरियाली प्रवर्दन	बगैँचा निर्माण	हरियाली क्षेत्र कायम हुने	हरियाली कायम भइ सौन्दर्यता कायम हुने	बगैँचा निर्माण गर्ने	नगण्य	वातावरणीय व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख, अनुगमन प्रतिवेदन
सामाजिक आर्थिक वातावरण								
१.	व्यवसायज न्य तथा स्वास्थ्यको सुरक्षा	कर्मचारीहरूलाई स्वास्थ्य सुरक्षा प्रदान गरिनेछ।	कार्यस्थलमा हुन सक्ने दुर्घटना	कर्मचारीहरूको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव	स्वास्थ्य बीमा र आवधिक स्वास्थ्य जाँचको प्रावधान गर्ने र प्राथमिक उपचार किटको (First Aid Kit) प्रावधान गर्ने	उल्लेखनीय	होटल व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख, अनुगमन प्रतिवेदन
२.	गुनासो सुनुवाइ	गुनासो पेटिका स्थापना	विभिन्न प्रकारको गुनासोहरू आउने तथा द्वन्दको अवस्था सृजना हुन सक्ने	होटल सञ्चालनमा कठिनाई	गुनासो सम्बोधनको व्यवस्था गर्ने	उल्लेखनीय	गुनासो व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख,

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारीता	सूचना स्रोत	तथ्यांक स्रोत
३.	स्वास्थ्य तथा सरसफाई	दैनिक रूपमा आवश्यकता अनुसार सरसफाई गर्ने	फोहोरमैला व्यवस्थापन	आगन्तुक तथा कर्मचारीको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव	दैनिक रूपमा आवश्यकता अनुसार सरसफाई गर्ने	उल्लेखनीय	होटल व्यवस्थापन एकाइ	अनुगमन
४.	प्रकोप नियन्त्रण/ विपत व्यवस्थापन	भवन संहिता अनुरूप भवन निर्माण गर्ने, प्रकोप व्यवस्थापन कार्य योजना निर्माण गर्ने	प्रकोप तथा विपदबाट जनधनको क्षती हुने	प्रकोप तथा विपदबाट जनधनको क्षती हुने	फायर एकसटिङ्गुइसर सिलिन्डर, फायर होज रिल, वाटर स्पिङ्क्लर, फायर अलार्म, स्मोक डिटेक्टरको व्यवस्था गर्ने र होटलभित्र प्रत्येक अतिथि कक्ष, लबी र सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा आपतकालीन बहिर्गमन योजनाको एक प्रति राख्ने	उल्लेखनीय	होटल व्यवस्थापन एकाइ	विपद व्यवस्थापन कार्य योजना
५.	रोजगारी	स्थानीयलाई रोजगारीको अवसर	स्थानीयको आयस्तरमा अभिवृद्धि	जीवनस्तरमा उकास्ने	स्थानीयलाई रोजगारीमा प्राथमिकता दिने	नगण्य	होटल व्यवस्थापन एकाइ	अभिलेख

परिच्छेद ११ : निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धता

११.१ निष्कर्ष

यस होटलको सञ्चालनले स्थानीय स्तर, क्षेत्रीय स्तर र राष्ट्रिय स्तरमा फाइदा पुऱ्याउनेछ। यस सुविधायुक्त होटलको उद्देश्य विभिन्न देशहरूबाट आएका आगन्तुकहरूलाई सेवा प्रदान गर्नु हो। होटलबाट प्रभावित हुने क्षेत्रको वातावरणीय अवस्थिति, कार्यान्वयन विधिहरू तथा क्रियाकलापहरूको अध्ययनबाट वातावरणमा दुवै सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरू पर्ने अनुमान गरिएको छ। वातावरणमा विभिन्न प्रकारका अपशिष्ट र प्रदूषकहरू उत्सर्जन हुने अनुमान गरिएको छ। व्यवस्थापन योजना बनाई कार्यसञ्चालन गरिएमा पर्यटन विकासको प्रबन्ध मात्र नभई बहुआयामिक विषयमा यस क्षेत्रको विकासमा ठुलो सहयोग पुग्नेछ। आयोजनाबाट स्थानीय वातावरणमा पर्नसक्ने नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको विश्लेषणबाट प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू पहिचान गरी वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ। त्यस्तै प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट हुने सकारात्मक प्रभावहरूलाई बढोत्तरी गर्ने विषयलाई वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ। यस प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका सम्पूर्ण प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू तथा सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीकरण गर्ने उपायहरूको अनिवार्य कार्यान्वयन गरिनेछ। यस आयोजनाको स्वीकृतिको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन पर्याप्त रहेको छ। नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको न्यूनीकरण र संलग्न वातावरणीय अनुगमन योजना कार्यान्वयन गरी तोकिएको स्थान र परिमाणभित्र रहने गरी स्वीकृत भएको मितिबाट लागु हुने गरी प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयन गर्ने निष्कर्ष निकालिन्छ।

११.२ प्रतिबद्धता

यस प्रतिवेदनमा अनुकूल प्रभाव अधिकतम र प्रतिकूल प्रभाव न्यून गर्ने उपायहरूसँगै लाग्ने अनुमानित रकम र कार्यान्वयनको जिम्मेवारी समेत समावेश गरिएको छ। यी सुझाव गरिएका सम्पूर्ण उपायहरू कार्यान्वयन गरेमा अनुमान गरिएका प्रतिकूल प्रभावलाई स्वीकारयोग्य तहमा पुऱ्याउन सकिन्छ। होटल सञ्चालनबाट पर्ने अनुकूल प्रभावहरूलाई बढोत्तरी गर्न तथा प्रतिकूल प्रभावहरू न्यूनीकरण गर्नको लागि प्रस्तावक प्रतिबद्ध रहेको छ।

सन्दर्भ सामग्री

- ADB, (2013). Solid Waste Management in Nepal. Kathmandu: Asian Development Bank. CBS 2011; Profile of Kathmandu District
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, (२०७८): "राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को नतिजा", नेपाल सरकार, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, थापाथली, काठमाण्डौ, नेपाल।
- नेपाल सरकार, (२०७७): "वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७", नेपाल सरकार, काठमाण्डौ, नेपाल।
- नेपाल सरकार, (२०७६): "वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६", नेपाल सरकार, काठमाण्डौ, नेपाल।
- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, (२०७५): "नेपालको वातावरणीय तथ्याङ्क, २०१९", नेपाल सरकार, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, थापाथली, काठमाण्डौ, नेपाल।
- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, (२०७१): "नेपालको वातावरणीय तथ्याङ्क, २०१३", नेपाल सरकार, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, थापाथली, काठमाण्डौ, नेपाल।
- नेपाल सरकार, (२०५०): "राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका", नेपाल सरकार, काठमाण्डौ, नेपाल।
- नेपाल कानून आयोग, www.lawcommission.gov.np
- होटल लालचनको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, २०७८
- होटल शेहेन्सा ईन्टरनेशनलको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, २०७८
- होटल रोयल सिंगीको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, २०७८